

T.C.

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

ZİHİN ENGELLİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ÖZEL EĞİTİM MESLEK OKULU ÖĞRETMENLERİNİN ÖZEL
EĞİTİMDE MESLEKİ EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN
İNCELENMESİ**

MUSTAFA CELEP

BOLU-2019

T.C.

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

ZİHİN ENGELLİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ÖZEL EĞİTİM MESLEK OKULU ÖĞRETMENLERİNİN ÖZEL
EĞİTİMDE MESLEKİ EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Mustafa CELEP

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan KARABULUT

BOLU, HAZİRAN-2019

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Mustafa CELEP tarafından hazırlanan “Özel Eğitim Meslek Okulu Öğretmenlerinin Özel Eğitimde Mesleki Eğitime İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” adlı çalışma Özel Eğitim Anabilim Dalı, Zihin Engelliler Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. (14.06.2019)

Akademik Unvan ve Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan KARABULUT
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Nurhan CORA İNCE
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Gökhan TÖRET

Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Onayı

Prof. Dr. Türkan ARGON
Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

2.5. Etik İkelere Uyulduğuna İlişkin Beyan

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “Özel Eğitim Meslek Okullarında Verilen Eğitimin Öğrencilerin Meslek Kazanımına Etkililiğiyle İlgili Öğretmen Görüşleri” başlıklı çalışmanın yazılmasında bilimsel ve etik kurallara uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunduğumu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim./..../20...

İmza
Mustafa CELEP

İTHAF

Eşime...

TEŞEKKÜR

Akademik kariyerimin ilk adımlarında her zaman yanımda olan, tez çalışmamın her aşamasında bilgi ve birikimiyle bana yol gösteren, her konuda desteğini benden esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan KARABULUT'a sonsuz teşekkür ederim.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında ve uygulama sürecinde bana değerli vakitlerini ayırıp bilgi ve önerilerini esirgemeyen 15 katılımcının her birine ayrı ayrı teşekkürü bir borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca her zaman maddi ve manevi desteğini esirgemeyen bana koşulsuz şartsız güvenen, aldığım kararlarda her daim beni destekleyen ve cesaretlendiren sevgili aileme bana verdiği emeklerinden dolayı içtenlikle teşekkür ederim.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında en önemli role sahip olan, hazırlanış sürecinde bilgi, görüş ve önerilerini esirgemeyen, beni çalışmaya motive eden değerli eşim Merve UYGUR CELEP'e tüm kalbimle teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA İLİŞKİN BEYAN.....	IV
İTHAF.....	V
TEŞEKKÜR.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
TABLolar DİZİNİ.....	XI
ÖZET	XIII
ABSTRACT.....	XV
I.BÖLÜM	1
1.Giriş	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2. Amaç	4
1.3. Önem.....	5
1.4. Sınırlılıklar	6
1.5. Sayılılar/Varsayımlar	6
1.6. Tanımlar	6
1.7. Kısaltmalar.....	7
II. BÖLÜM	8
2. Kuramsal Çerçeve ve İlgili Literatür	8
2.1. Kuramsal Çerçeve	8
2.1.1. Zihin yetersizliği olan bireyler	8
2.1.2. Zihin yetersizliğinin sınıflandırılması	9
2.1.2.1. Hafif düzey zihin yetersizliği	9
2.1.2.2. Orta düzey zihin yetersizliği.....	10
2.1.2.3. Ağır ve çok ağır düzey zihin yetersizliği.....	10
2.1.3. Zihin yetersizliği olan çocukların özellikleri	10

2.1.3.1. Bilişsel gelişim özellikleri.....	11
2.1.3.2. Motor gelişim özellikleri.....	12
2.1.3.3. Dil gelişim özellikleri.....	12
2.1.3.4. Sosyal ve duygusal gelişim özellikleri.....	12
2.1.4. Zihin yetersizliği olan çocukların eğitim süreci.....	13
2.1.4.1. Okulöncesi eğitim süreci.....	13
2.1.4.2. İlköğretim eğitim süreci.....	14
2.1.4.3. Ortaöğretim eğitim süreci.....	14
2.1.4.3.1. Zihin yetersizliği olan bireylerin mesleki eğitimleri.....	14
2.1.4.3.1.1. Özel eğitim uygulama okulu.....	17
2.1.4.3.1.2. Özel eğitim meslek okulu.....	18
2.1.5. Zihin yetersizliği olan bireylerin istihdamı.....	21
2.2. İlgili Literatür/Araştırmalar.....	26
2.2.1. Uluslararası araştırmalar.....	26
2.2.2. Ulusal araştırmalar.....	28
III. BÖLÜM.....	32
3. Yöntem.....	32
3.1. Araştırma Modeli.....	32
3.2. Katılımcılar.....	32
3.3. Veri toplama aracı.....	34
3.4. Verilerin toplanması.....	34
3.5. Görüşme sorularının belirlenmesi.....	34
3.6. Görüşmelerin yapılması.....	36
3.7. Verilerin analizi.....	37

3.8. Geçerlik ve Güvenirlik.....	37
IV. BÖLÜM.....	39
4. Bulgular	39
4.1. Zihin yetersizliği olan öğrencilere öğretilen mesleki beceriler.....	39
4.2. Öğretmenlerin meslek dersleri programları hakkındaki düşünceleri	40
4.3. Öğretmenlerin meslek dersleri ders saatleri hakkındaki düşünceleri.....	43
4.4. Öğretmenlerin meslek dersi öğretiminde yaşanan problemler hakkındaki düşünceleri	44
4.5. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin işe geçiş sürecine dair yapılan bilgilendirme çalışmaları.....	46
4.6. Öğretmenlerin meslek kazandırma sürecinde okulun sahip olduğu donanımlar hakkındaki düşünceleri	47
4.7. Öğretmenlerin zihin yetersizliği olan öğrencilerin çalışabileceği işler hakkındaki düşünceleri.....	49
4.8. Öğretmenlerin zihin yetersizliği olan öğrencilerin iş sahibi olmalarını kolaylaştıracak beceriler hakkındaki düşünceleri	52
4.9. Öğretmenlerin zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdam edilecekleri alana uygunluğu hakkındaki düşünceleri	54
4.10. Öğretmenlerin zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdamı ile ilgili yapılacak çalışmalar hakkındaki düşünceleri.....	56
4.11. Meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanması adına beklentiler	57
V. BÖLÜM	66
5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler	66
5.1. Tartışma.....	66
5.2. Sonuç.....	70
5.3. Öneriler.....	71

5.2.1. Uygulamaya yönelik öneriler.....	71
5.2.2. İleri araştırmalara yönelik öneriler.....	72
KAYNAKÇA.....	73
EKLER.....	78
EK-1. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARACI.....	78
EK-2. KATILIMCI İZİN FORMU	81
EK-3. BETİMSSEL İNDEKS.....	82
EK-4. MİLLİ EĞİTİM ARAŞTIRMA İZİNİ	95
EK-5. ETİK KURUL ONAYI	96
EK-6. ÖZGEÇMİŞ.....	97

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2016/2017	16
Tablo 2.2. Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2017/2018.....	16
Tablo 2.3. Özel eğitim meslek okulları haftalık ders çizelgesi	20
Tablo 2.4. Kamu kurumlarında ve özel sektörde engelli kotasından başvuru yapan ve istihdam edilen işçilerin yıllara göre dağılımı	24
Tablo 2.5. Zihin yetersizliği bulunan bireylerin kamu kurumlarında ve özel sektörde engelli kotasından başvuru yapan ve istihdam edilen işçilerin yıllara göre dağılımı	25
Tablo 3.1. Çalışmaya katılan öğretmenlerin özellikleri	32
Tablo 3.2. Görüşme takvimi.....	36
Tablo 4.1. Zihin yetersizliği olan öğrencilere öğretilen mesleki beceriler	39
Tablo 4.2. Öğretmenlerin meslek dersleri programlarının amaçları hakkındaki düşünceleri.....	40
Tablo 4.3. Öğretmenlerin meslek dersleri programlarının içeriği hakkındaki düşünceleri	41
Tablo 4.4. Öğretmenlerin meslek dersleri ders saatleri hakkındaki düşünceleri	43
Tablo 4.5. Öğretmenlerin meslek dersi öğretiminde yaşadığı problemler.....	44
Tablo 4.6. Zihin yetersizliği bulunan öğrencilerin işe geçiş sürecine dair yapılan bilgilendirme çalışmaları	46
Tablo 4.7. Öğretmenlerin okulun sahip olduğu donanım hakkındaki düşünceleri	48
Tablo 4.8. Öğretmenlerin zihin yetersizliği olan öğrencilerin çalışabileceği işler hakkındaki düşünceleri	50
Tablo 4.9. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin iş sahibi olmalarını kolaylaştıracak beceriler	52
Tablo 4.10. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdam edilebilecekleri alana uygunluğu	54
Tablo 4.11. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdamı ile ilgili yapılacak çalışmalar	56
Tablo 4.12. Meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanabilmesi adına aileden beklentiler.....	58

Tablo 4.13. Meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanabilmesi adına okul idaresinden beklentiler.....	60
Tablo 4.14. Meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanabilmesi adına öğretmenlerden beklentiler	61
Tablo 4.15. Meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanabilmesi adına bakanlıktan beklentiler.....	63

ÖZET

ÖZEL EĞİTİM MESLEK OKULU ÖĞRETMENLERİNİN ÖZEL EĞİTİMDE MESLEKİ EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

CELEP, Mustafa

Yüksek Lisans Tezi

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Zihin Engellilerin Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan KARABULUT

Haziran-2019, 111 sayfa

Zihin yetersizliği olan bireylerin bağımsız olarak yaşayabilmesi, toplumda üretici ve verimli bir role sahip olabilmesi için meslek sahibi olması gerekmektedir. Meslek sahibi olmak için ise akademik beceriler, toplumsal yaşam becerileri ve bunların yanında iyi bir mesleki eğitim sürecinden geçmiş olması gerekmektedir. Bu araştırmada özel eğitim meslek okulu öğretmenlerinin özel eğitimde mesleki eğitime ilişkin görüşlerinin incelemesi amaçlanmıştır.

Araştırma, nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları, İstanbul ili Milli eğitim müdürlüğüne bağlı özel eğitim meslek okullarında görev yapan 7 özel eğitim öğretmeni ve 8 meslek öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular betimsel analiz kullanılarak çözümlenmiştir. Katılımcı görüşleri doğrultusunda analiz edilen veriler tablo haline getirilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler, meslek dersi programlarının amaçları ve içeriğinin meslek kazanımı için yeterli olduğu, öğretmenlerin meslek kazandırma sürecinde öğrenci ve donanım kaynaklı problemler yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin birçok iş alanında çalışabileceği; meslek dersleri, bağımsız yaşam dersleri ve meslek ahlakı derslerinin iş sahibi olmayı kolaylaştıracak beceriler olduğu bunun yanında mezun olduklarında yeterli düzeyde mesleki beceriye sahip olduklarını ifade edilmiştir. İstihdam ile ilgili EKPS' de düzenlemeler yapılması, atölye çeşitliliğinin artırılması, özel sektör ve devlet kurumlarıyla işbirliği sağlanması

gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin ailelerden beklentilerinin çocuklarıyla ilgili gerçekçi beklentiler içinde olmaları ve öğretmen veli iş birliğinin sağlanması; okul idaresinden beklentilerin ise materyal desteği ve istihdam alanlarına uygun atölyeler açılması şeklinde belirtilmiştir. Öğretmenlerden beklentilerin özel eğitim alanında kendilerini geliştirmeleri ve öğrenciyi tanımaları; bakanlıktan beklentilerin ise istihdam alanını genişletilmesi ve fiziki şartların iyileştirmesi şeklinde ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim meslek okulu, zihin yetersizliği olan birey, mesleki eğitim, istihdam

ABSTRACT**INVESTIGATION OF VOCATIONAL SCHOOL TEACHERS
'VIEWS ON VOCATIONAL EDUCATION IN SPECIAL EDUCATION**

CELEP, Mustafa

M. Sc. Thesis

Special Education Department

Education of Mentally Handicapped Discipline

Supervisor: Assistant Professor Alpaslan KARABULUT

June-2019, 111 pages

Individuals with mental deficiency are required to be a profession in order to live independently and to have producing and fruitful role in public. These individuals require the profession education process besides academic skills and communal living abilities. This study aims to analyze teacher opinions related to the effectiveness on the acquisition profession of training at special education profession schools.

This study have carried out on the qualitative research methods. The semi-structured interview forms which are made by the researcher have been used as data collection tool. The participants of study have consisted of 8 profession teachers and 7 special education teachers who has worked at special education profession schools under Istanbul Provincial Directorate of National Education. The findings in research have been resolved by using descriptive analysis. The datas which have analyzed in accordance with the opinions of participants have been tabularized.

The results obtained from this study have indicated that aim and content of profession lesson programs have measured up acquisition profession and teachers have some problems related to students and equipment during the acquisition profession. Furthermore, results show that profession lessons, independent living lessons and professional ethic lessons are skills which make acquisition profession easy. This study reveals that students with mental disability can work many areas and have adequately professional ability after graduation. This study demonstrated that arrangements are

made EK PSS related to employment, variety of workshop are enhanced, public and private sector cooperation is needed to provide. Besides, this study stated that teachers expect parents have realist expectations for students, teacher and parent cooperation is provided and expectations of school administration are material support and workshops which have built in accordance with employment areas. It is expressed that self-development in special education and knowledge of students are expectations of teachers, widening of employment areas and improvement of physical conditions are expectations of ministry.

Keywords: special education vocational schools, individuals with intellectual disabilities, vocational training, employment

I.BÖLÜM

1. Giriş

Bu bölümde, problem durum, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sayıtları, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmada kullanılan terimler yer almaktadır.

1.1 Problem Durumu

Bütün çocukların eğitiminde olduğu gibi zihin yetersizliği olan bireylerin eğitimde de amaç onların bağımsız olarak yaşayabilmeleri, kendi kendilerine yetebilmeleri ve topluma uyum sağlamalarıdır. Zihin yetersizliği olan bireylerin eğitimi için planlanan özel eğitim hizmetleri ise, özel gereksinimi olan bireylerin bağımsız yaşama katılımlarını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen, bireysel olarak planlanan, özel olarak yetiştirilmiş personel tarafından sistematik olarak uygulanan, uygun yöntem ve tekniklerle bireylerin kişisel gelişim özelliklerine uygun ortamlarda yürütülen ve dikkatli bir şekilde değerlendirilen hizmetlerin bütünüdür (MEGEP,2015; MEGEP, 2017; Eripek, 2002).

Zihin yetersizliği olan bireylerin toplumsal yaşama uyum sağlamaları için sahip olmaları gereken bir takım beceriler vardır. Bu beceriler para yönetimi, toplu taşıma araçlarını kullanmak, kişisel bakımını sağlamak, yaşam alanlarının düzenini sağlamak gibi becerilerdir. Bu becerilerin dışında toplumsal yaşama uyum sağlamaları için iyi sosyal ilişkilere sahip olmaları gerekmektedir (Hallahan ve Kauffman, 2006).

Zihin yetersizliği olan bireyler sosyal becerileri gözlem ve model olma yoluyla öğrenemedikleri için sistematik bir şekilde öğrenmeye ve becerileri kullanmak için

desteklenmeye ihtiyaç duyarlar. Zihin yetersizliği olan bireylerin sosyal becerilerde yaşadıkları sorunlar arkadaşlık ilişkilerini etkilemenin yanı sıra öğrenme ortamı ve buna bağlı olarak doğrudan yaşam kalitelerini etkilemektedir. Sosyal becerilerdeki bu yetersizlikler öğrencinin akranlarıyla, öğretmenleriyle, anne-babalarıyla etkileşimini hatta yetişkinlik dönemlerinde iş yaşantılarını da olumsuz olarak etkilemektedir (Avcıoğlu, 2012).

Bireylerin yaşam içindeki en önemli amaçlarından biri ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda bir işe yerleşmektir. Bireyler bu hedeflerine ulaştıklarında ekonomik olarak bağımsız hale gelmiş ve toplum içinde üretici rolünü de kazanmış olmaktadır. Bu özelliklere sahip birey üretici ve verimli bir birey olarak toplumun bir parçası olarak kabul görmektedirler (Gündoğdu, 2010). Çalışma kavramı sadece ekonomik olarak gelir elde etmeye tanımlanacak bir kavram olmamakla birlikte bireyin sosyal hayata katılım sağlamanın ön koşuludur. Birey herhangi bir yetersizliğe sahip olsa da hakkı ve görevidir. Yetersizliği olan bireylerin istihdam edilmeye sağlam işgücünden daha çok ihtiyaç duymaktadır. Yeteneğine uygun şekilde istihdam edilen özel gereksinimi olan birey bağımsız olarak hayatını sürdürebilecektir (Gönülaçan, 2016).

Yetersizliği olan bireylerin istihdamına yönelik birçok düzenleme yapılmaktadır. Ancak bu düzenlemelere rağmen yetersizliği olan bireyler istihdam sürecinde ve iş hayatında birçok problemle karşılaşmaktadır. Bu problemlerin temelinde çoğunlukla işverenlerin tutumları yer almaktadır. İşverenlerin yetersizliği olmayan bireyleri daha fazla istihdam etme eğiliminde olduğu görülmektedir. Elde edilen verilere göre zihin yetersizliği olan bireylerin engel grupları içinde istihdam edilme sürecinde en dezavantajlı grup olduğu görülmektedir (Gönülaçan, 2016; Çolak ve Hergüner, 2016).

Zihin yetersizliği olan bireylerin iş yaşamında karşılaştıkları sorunlara bakıldığında iş performansından ziyade iş yeri sorumlulukları ve sosyal ilişkilerden kaynaklanan sorunlar yaşadıkları görülmektedir (Hallahan ve Kauffman, 2006). Yetersizliği olan bireylerin istihdam sürecinde karşılaşılan sorunlardan bir diğeri de bireylerin mesleki bir vasfı olmaması ve eğitim düzeylerinin düşük olmasıdır (Özdemir, 2008). Bu anlamda okul, zihin yetersizliği olan bireylerin iş sahibi olmalarında önemli rol oynamaktadır (Kim ve Dymond, 2010).

Zihin yetersizliği olan bireylerin başarılı olabileceği bir mesleğe bilinçli olarak yönlendirilmesi olumlu benlik algısı geliştirmesini sağlayacaktır. Bu anlamda mesleki eğitim sürecinde öğrencilerin olumlu ve güçlü yönleri değerlendirilerek öğrencileri bu doğrultudaki bir mesleğe hazırlamak gerekmektedir. Ancak öğrencinin sadece sınıf ve okul ortamında istihdama hazırlanması yeterli değildir (MEB, 2013). Gerçek iş ortamlarında eğitim verilmesi zihin yetersizliği olan bireyler için önemlidir. Çünkü okulda öğrendikleri bilgileri çalışma ortamına genellemede sorun yaşayabilirler (Kim ve Dymond, 2010).

Zihin yetersizliği olan bireylerin mesleki eğitim sürecinde işe hazırlık becerileri büyük önem taşımaktadır. Öğrencilerin özellikleri ve gereksinimleri doğrultusunda okul öncesi dönemden başlayarak bu becerilerin kazandırılması gerekmektedir. Ayrıca istihdam öncesi istihdam edilmesi için gerekli becerilerin de kazandırılması gerekmektedir. Bu becerilerin öğrencilerin eğitimi sırasında planlanması gerekmektedir (Güneş ve Akçamete, 2014).

Zihin yetersizliği olan bireylerin iş hayatına katılmaları her bireysel hem de toplumsal anlamda refah artışıını sağlamaktadır. Bir insanın istihdam edilmesi ekonomik açıdan üretkenlik sağlamasının yanı sıra sosyal yardım harcamalarının da azalması demektir. Birey açısından ise başkalarına bağlı olmadan ekonomik özgürlüğün elde edilmesidir. Günümüzde var olan teknolojik gelişmeler ve esnek çalışma saatleri yetersizliği olan bireylerin istihdam edilmesini kolaylaştırmakta ve iş ortamında olabilecek olumsuz durumları engellemektedir (Öz ve Orhan, 2012). Ancak bir işe sahip olmanın yararlarına rağmen yetersizliği olan bireylerin yetersizliği olmayan bireylere göre istihdam edilme açısından geride kaldığı görölmektedir (Picken ve Dymmond, 2015).

Hayatın her alanında yer alan yetersizliği olan bireylerin, alacakları eğitimle birlikte bağımsız yaşayabilecek hale getirmek ve toplumda üretken bir pozisyonda olmalarını sağlamak başta devlet olmak üzere tüm bireylerin görevidir. İnsan haklarına saygı temelinde fırsat eşitliği sağlanarak verilecek mesleki eğitim onları özgüvenli, mutlu ve üretken bireyler yapacaktır (Balta, 2017).

Alanyazında zihin yetersizliği olan bireylerin mesleki eğitim süreci ile ilgili çalışmalara bakıldığında zihin yetersizliği olan bireylerin meslek eğitimi süresinde çalışılan mesleki beceriler ve kullanılan yöntem ve teknikler ile ilgili çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Özkan ve Gürsel, 2006; Değirmenci, 2010; Aslan ve Eratay, 2014; Topsakal ve Düzkantar, 2010; Bereznak, Ayres, Mechling ve Alexander, 2012; Allen, Burke, Howard, Wallace ve Bowen, 2012). Bunun yanı sıra zihin yetersizliği olan bireylerin işe yerleştirilme süreçleri ile ilgili çalışmalara da rastlanmaktadır.(Gündoğdu, 2010; Sönmez, 2017, Uçar, 2016). Zihin yetersizliği olan bireylerin meslek sahibi olmasının en önemli adımı iyi bir mesleki eğitim sürecinden geçmesidir. Bu sebeple eğitim sürecinin değerlendirildiği çalışmalara ihtiyaç olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye’de yapılan araştırmalara bakıldığında sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmektedir (Gürsel, Ergenekon ve Batu, 2007; Koçak, 2006; Üstün, 2018; Balta, 2017; Özdemir, 2008). Bu araştırmanın zihin yetersizliği olan bireylerin meslek becerileri kazandığı dönemde verilen eğitimin, eğitimi veren öğretmenler tarafından değerlendiriliyor olması nedeniyle önemli görülmektedir. Öğretmen görüşlerinin belirlenmesi ile zihin yetersizliği olan bireylerin meslek kazanımı süreci önemli bir paydaş olan öğretmenler tarafından ortaya konularak çıkan sonuçlar başta bakanlık ve öğretmenler, yöneticiler, veliler ve işverenler gibi bütün paydaşlar için farklı bir bakış açısı ortaya koyacaktır. Ayrıca ülkemizde zihin yetersizliği olan bireylerin mesleki eğitimlerini özel eğitim meslek okullarında aldıkları görülmektedir. Araştırmadan elde edilecek bulgular ile özel eğitim meslek okullarında verilen eğitimin olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı özel eğitim meslek okulu öğretmenlerinin özel eğitimde mesleki eğitime ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Özel eğitim meslek okulu programlarıyla ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?

2. Özel eğitim meslek okulunun işleyişiyle ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?
3. Zihin yetersizliği olan bireylerin istihdam süreciyle ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?
4. Özel eğitim meslek okulu programının etkili şekilde uygulanması adına öğretmenlerin ailelerden, okul idaresinden, öğretmenlerden ve bakanlıktan beklentileri nelerdir?

1.3.Önem

Normal gelişim gösteren bireylerde olduğu gibi zihin yetersizliği olan bireylerde de okul bittikten sonra meslek sahibi olmak toplumsal yaşamı sürdürmek için gereklidir. Zihin yetersizliği olan bireylerin bir işte çalışması, ekonomik olarak gelir elde etme, sosyal ve psikolojik olarak kimlik kazanma, özgüven duyma ve kendini kanıtlama açılarından büyük önem taşımaktadır (Güneş ve Akçamete, 2014).

Zihin yetersizliği olan bireyler iş ve çalışma yaşamına ciddi olarak hazırlanması gereken bireylerdir. Bu hazırlık aşamasında da istihdam edilebilirlik becerilerinin kazandırılmasına ağırlık verilmesi, zihin yetersizliği olan bireylerin iş yaşamında başarılı olmalarına ve işte kalıcı olmalarına yardımcı olacaktır (Baran ve Cavkaytar, 2007). Bu çalışmada da zihin yetersizliği olan bireylerin meslek kazanımına hazırlık süreciyle ilgili öğretmenlerinin ayrıntılı bir şekilde görüşlerine yer verilmiştir. Araştırmanın sonucu zihin yetersizliği olan bireylerin meslek kazanımı sürecinin güçlü ve güçsüz yanlarını öğretmen görüşlerine göre ortaya koymaktadır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bilgiler meslek kazanımı sürecinin iyileştirilmesine yönelik katkı sağlayabilir. Ayrıca mesleki eğitim sürecinin öneriler neticesinde düzenlenmesi zihin yetersizliği olan bireylerin meslek kazanımını doğrudan etkileyecektir. Gerçekleştirilen bu araştırmanın zihin yetersizliği olan bireylerin meslek kazanımı sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4.Sınırlılıklar

Araştırma,

- 1) İstanbul ilinde ve özel eğitim meslek okulunda görev yapan 15 öğretmen ile sınırlıdır.
- 2) Görüşme soruları ve araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri ile sınırlıdır.
- 3) 2018/2019 eğitim öğretim yılında toplanan verilerle sınırlıdır.

1.5.Sayıtlar/Varsayımlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin sorulara cevap verirken gerçek duygu ve düşüncelerini yansıttıkları ve samimi oldukları varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Zihin Yetersizlik: “Zihin yetersizlik, bireyde zihin işlevler ve sosyal uyum becerilerinde 18 yaşından önceki gelişim dönemlerinde ortalamanın altında bir farklılığın ortaya çıkması durumudur” (MEB, 2017).

Özel Gereksinimli Birey: “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey” olarak tanımlanmıştır (ÖZHY, 2018).

Özel Eğitim Meslek Okulu: İlköğretim programlarını tamamlayan; genel veya mesleki ve teknik ortaöğretim programlarına devam edemeyecek durumdaki hafif düzeyde zihin yetersizliği olan öğrenciler ve hafif düzeye otizmi olan öğrenciler ile görme veya işitme yetersizliği olan öğrenciler için iş ve mesleğe yönelik bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla açılan okullardır (ÖEHY, 2018).

Mesleki Eğitim: Bireye belli bir meslek alanıyla ilgili (sanat, endüstri, tarım, teknik) bilgi, beceri ve alışkanlık kazandırmak ve bu alandaki yeteneklerini türlü yönlerden geliştirmeyi amaçlayan bir süreçtir (Ulus, Tuncer ve Sözen, 2015).

Mesleki Beceri: Belli bir meslek ve ya iş programı için gerekli olan özel becerilerdir (MEB, 2013).

1.7.Kısaltmalar

AAIDD: American Association on İntellectual And Developmental Disabilities

AAMR: American Association on Menral Reterdation

EKPSS: Engelli Kamu Personel Seçme Sınavı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

ÖEHY: Özel Eğitim Hizmetler Yönetmeliği

II. BÖLÜM

2 Kuramsal Çevre ve İlgili Literatür

2.1.Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Zihin yetersizliği olan bireyler

Zihin yetersizlik ile ilgili olarak en köklü değişiklikler Amerikan Zihin ve Gelişimsel Yetersizlikler Derneği (American Association on Intellectual And Developmental Disabilities-AAIDD, eski adıyla American Association on Mental Retardation-AAMR) tarafından yapılmıştır. AAIDD 1921 yılında çalışmaları ile ilgili olarak bir yönerge yayınlamıştır. Daha sonra 1933, 1941, 1957 yıllarında ikinci, üçüncü ve dördüncü baskılarını yayınlamıştır. AAIDD 1959 yılında kurduğu bir komiteyle terim ve tanımlama karmaşasına son vermeyi amaçlamıştır. 1973 yılında Grossman başkanlığında toplanan kongre zihin yetersizliği “Gelişim dönemi içerisinde genel zihin işlevlerde önemli derecede normalaltı, bunun yanında uyumsal davranışlarda yetersizlikler gösterme durumu olarak tanımlamıştır (Eripek, 2005).

AAIDD (2002) tanımına göre zihin yetersizlik kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal beceriler gibi uyumsal davranışlar ve zihin işlevlerin her ikisinde de önemli derecede sınırlılıklar olarak ifade edilmektedir. Bu yetersizlik durumunun 18 yaşından önce ortaya çıkmış olması gerekmektedir (Schalock, 2007).

Zihin yetersizliği olan çocuklar, gelişim sürecinde zihin işlevler açısından normal gelişim gösteren akranlarından önemli derecede gerilik ve uyumsal davranışlarda yetersizlik göstermektedir. Zihin işlevlerde yetersizlik, zekâ bölümünün belirlenmesiyle birlikte dikkat, bellek, genelleme gibi öğrenme süreçlerindeki yetersizlikler ve sınırlı işlev seviyesine bağlı olarak yaşanan tekrarlayan başarısızlıklar sonucu motivasyonda düşme ya da zihin yetersizliği gösterir. Uyumsal davranışlarda

yetersizlik ise kişinin yaşının gerektirdiği sosyal açıdan sorumlulukları ve kişisel bağımsızlık görevlerini yerine getirememesi durumudur (MEB, 2014).

2.1.2.Zihin yetersizliğin sınıflandırılması

Zihin yetersizliği olan bireyler homojen bir grup olmamakla birlikte birbirinden farklı özellikler göstermektedir. Sadece zihin yetersizlik tanımı farklılık düzeylerini ifade etmede yeterli olmadığı için çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır (Eripek, 2005). Zihin yetersizliği olan bireylerin sınıflandırılmasında genellikle zekâ puanları dikkate alınmıştır. Sınıflandırma sistemleri; tıbbi sınıflandırma, zekâ bölümü puanına göre sınıflandırma, eğitsel sınıflandırma, gereksinim duyulan destek miktarına göre yapılan sınıflandırmak şeklindedir (Özokçu, 2010). Bu araştırmada Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2018)'nde yapılan sınıflandırma temel alınmıştır.

2.1.2.1. Hafif düzeyde zihin yetersizliği

Zihin işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine sınırlı düzeyde ihtiyacı olan bireylerdir (MEB, 2018).

Hafif düzeyde zihin yetersizliği olan çocukların dil kullanımında yaşadığı zorluklar ve konuşma güçlükleri yetişkinlik yaşamlarında bağımsızlıklarını sınırlandırabilmektedir. Bu grup zihin yetersizliğin yaklaşık olarak %85' ini oluşturmaktadır. Sosyal ve iletişim becerileri gelişmiş çocuklar ancak okula başladıklarında veya okul öncesi dönemde tanılanabilirler. Daha önceki yıllarda normal gelişim gösteren akranlarından ayırt edilememektedirler. Hafif düzeyde zihin yetersizliği olan bireyler, beşinci veya altıncı sınıfa kadar akademik beceriler kazanabilirler. Yetişkin yaşlarında ise, bağımsız olarak veya denetimli apartmanlar ve grup evlerinde çalışmak ve yaşamak için yeterli sosyal ve mesleki yetenekleri geliştirebilir ve minimum düzeyde desteğe gereksinim duyarlar (Harris, 2006).

2.1.2.2.Orta düzeyde zihin yetersizliği

Zihin işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim hizmetine yoğun şekilde ihtiyacı olan bireylerdir (MEB, 2018). Orta düzeyde zihin yetersizliği olan çocukların gelişimlerinde okul öncesi dönemlerde önemli gecikmeler yaşanmaktadır. Yaşları büyüdükçe bu çocuklar ve normal gelişim gösteren çocuklar arasında zihin gelişim ve işlevsel uyum becerilerinin tümünde farklılıklar görülmektedir. Orta düzeyde zihin yetersizliği olan bireyler hafif düzeyde zihin yetersizliği olan bireylerden daha fazla sağlık ve davranış problemi yaşamaktadır (Heward, 2003).

2.1.2.3.Ağır ve çok ağır düzeyde zihin yetersizliği

Ağır düzeyde zihin yetersizliği olan bireyler zihin işlevler ile kavramsal, sosyal, pratik uyum ve öz bakım becerilerindeki eksiklikleri nedeniyle yaşam boyu süren, yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireylerdir (MEB, 2018). Ciddi biçimde zihin ve birden fazla yetersizlik nedeniyle bireyin eğitim-öğretim hizmetlerinden yararlanamama durumudur. Devamlı yardıma ve bakıma ihtiyaç duyarlar. Eğer uygun şekilde eğitilebilirlerse motor becerileri öz bakım ve konuşma becerileri geliştirilebilir. Çok yakın denetim ve koruma altında basit işleri yapabilirler (MEB, 2017). Ağır ve çok ağır düzeyde zihin yetersizliği olan birey ya doğum esnasında ya da doğumdan kısa bir süre sonra tespit edilirler. Birçok yeni doğanda merkezi sinir sisteminde ciddi hasarlar ve buna ek olarak çoklu yetersizlik ve ya sağlık problemleri görülmektedir (Heward, 2003).

2.1.3. Zihin yetersizliği olan çocukların özellikleri

Zihin yetersizliği olan bireylerde öğrenme süreci normal gelişim gösteren bireylerden farklı değildir. Farklılık beceri edinme, ilgili beceriye dikkatini

yoğunlaştırma, kazanılan becerileri başka alanlara transfer etme ve genelleme, konuşma ve dil becerilerini öğrenme oranlarındadır (Vuran, 2005). Zihin yetersizliği olan çocuklarda bilgiyi kullanma becerileri, dili kazanma ve kullanma becerileri ve duygusal gelişim gibi zihin gelişimle ilişkili becerilerde belirgin düzeyde farklılıklar görülmektedir (Kirk, Gallagher, Coleman ve Anastasiow, 2012).

2.2.3.1. Bilişsel gelişim özellikleri

Bilişsel işlev, yeni beceriler veya bilgi edinme, becerileri veya bilgiyi hatırlama, çeşitli becerilerin veya bilginin uygun durumlarda nasıl kullanılacağını bilme ve sembolik düşünme ve sembolik iletişim araçlarını kullanmayı öğrenme dahil birçok yeteneği içeren bir süreçtir (Taylor ve Sternberg, 1989). Zihin yetersizliği olan bireylerde bilişsel becerilerde var olan eksiklikler zayıf hafıza, yavaş öğrenme, dikkat problemleri, öğrendiklerini genelleme ve motivasyon eksikliği şeklinde görülmektedir (Heward, 2003).

Zihin yetersizliği olan bireylerde bilgiyi hatırlamakta güçlükler yaşanmaktadır ve zihin yetersizlikten etkilenme düzeyi arttıkça hatırlamayla ilgili yaşanan güçlükler de artmaktadır. Zihin yetersizliği olan öğrenciler bilgiyi kısa süreli bellekte tutmakta zorluklar yaşamaktadır. Ancak uzun süreli belleğe attıkları bilgileri unutmazlar ve tekrarlayabilirler. (Heward, 2003; Vuran, 2005).

Zihin yetersizliği olan bireyler genellikle öğrenme sürecine katılmakta güçlükler yaşamaktadır ve bunun yerine öğrenmeyle ilgisi olmayan uyarılara odaklanabilmektedirler. Ayrıca öğrenme sürecinde dikkatini sürdürmede de sorunlar yaşamaktadırlar. Dikkatle ilgili yaşadıkları bu tarz sorunlar zihin yetersizliği olan bireylerin yeni bilgi ve becerileri öğrenme, hatırlama ve genellemelerinde problemlere yol açmaktadır (Heward, 2003).

Zihin yetersizliği olan bireylerin çoğu ilişkili ipuçlarını bir araya getirmekte güçlük çekerler. Yeni ipuçlarına dikkat etmektense daha önce bildiklerine odaklanmayı tercih ederler. Öğrendikleri bilgileri ve becerileri yeni duruma aktarma ve genellemede de sorunlar yaşamaktadırlar (Vuran, 2005).

2.2.3.2. Motor gelişim özellikleri

Zihin yetersizliği olan bireylerin fiziksel büyüme ve gelişimleri normal akranlarının gerisinde kalmaktadır. Bu durumu kaba ve ince motor becerilerin yanı sıra el-göz koordinasyonunu da etkilemektedir. Zihin yetersizliği olan bireylerin sahip olduğu zayıf kas ve eklemler motor gelişimlerini geciktirmektedir (Savucu ve Biçer, 2008).

2.2.3.3. Dil gelişim özellikleri

Dil gelişimi ve zihin gelişim arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır ve gecikmiş dil gelişimi genellikle zihin yetersizlikle birlikte görülmektedir. Zihin yetersizliği olan bireylerin dil gelişim süreçlerin akranlarıyla paralellik göstermektedir. Ancak dil edinim süreçleri akranlarından daha yavaş olmaktadır. Gecikmiş konuşma en çok rastlanan durumlardan biridir. Bunun yanında dil gelişiminde yaşanan sorunlar sözcük gelişimi, işitsel ayırt etme, alıcı dil, gramer yapısı ve cümle uzunluğu şeklinde görülmektedir. Orta ve ağır düzeyde zihin yetersizliği olan bireylerde bazı durumlarda dil ve konuşma problemleri ikinci bir yetersizlik türü olarak görülmektedir (Meyen ve Skrtic,1994; Vuran, 2007).

2.2.3.4.Sosyal ve duygusal gelişim özellikleri

Zihin yetersizliği olan bireyler sosyal ilişkilerde bir takım güçlükler yaşamaktadır. Bu bireyler akranları tarafından kabul edilmemekte ya da arkadaşlık kurmak için daha az tercih edilmektedir. Bu alanda yaşanan problemler dikkat yetersizlikleri, düşük benlik algısı, aşırı hareketlilik, ilginin çabuk dağılması ve kişiler arası bilişsel problem çözme üzerinde yoğunlaşmaktadır (Sucuoğlu, 2009).

2.1.4.Zihin yetersizliği olan çocukların eğitim süreci

Zihin yetersizliği olan bireylere sunulan eğitim hizmetlerinin temel amacı, bireylere toplum içerisinde başkalarına bağımlı olmadan yaşamak için gereken bağımsız yaşama becerilerini kazandırmaktır. Bağımsız yaşam için gerekli olan beceriler; günlük yaşam becerileri, toplumsal uyum becerileri, iş ve meslek becerileri, işlevsel akademik becerileri vb. becerilerdir (Karabulut ve Yıkmış, 2010). Bu becerileri öğretiminde zihin yetersizliği olan bireylere sağlanan eğitim ortamları en çok sınırlayıcıdan en az sınırlayıcıya doğru eve bağımlı/evde eğitim, yatılı kurumlar ve yatılı okullar, özel eğitim okulu, özel sınıf, kaynak oda ve normal sınıflar biçiminde sıralanmaktadır. Son yıllarda zihin yetersizliği olan bireylerin en çok sınırlayıcı ortamdan en az sınırlayıcı ortamlara geçişleri sağlanmaya çalışılmaktadır (Özokçu, 2010).

2.1.4.1.Okulöncesi eğitim süreci

Zihin yetersizliği olan bireylerin için eğitim ve öğretimin hayatları boyunca sürdürülmesi gerekmektedir. Bu çocukların gelişim süreleri boyunca akranların kendi kendilerine öğrendikleri becerilerin önemli bir kısmını ek derslerle öğrenmektedirler. Bu nedenle okulöncesi dönemde bu çocuklara motor gelişim, kişisel ve sosyal gelişim, dil gelişimi gibi alanlarda destekleyici eğitim çalışmalarında yoğun bir şekilde yer verilmelidir (Vuran, 2007).

Ülkemizde zihin yetersizliği olan bireylerin okulöncesi eğitim sürecine baktığımızda süreç şu şekilde işlemektedir. 0-36 aylık dönemde bulunan özel eğitim ihtiyacı bulunan çocuklar için eğitim süreci il ve ya ilçe özel eğitim hizmetler kurulu kararı ile ana sınıfı bulunan eğitim kurumları ve ya gerekli durumlarda evlerde yürütülmektedir. 36-66 ayları arasında bulunan özel eğitim ihtiyacı bulunan çocuklar için ilkokul kademesinde eğitim veren özel eğitim okulları, bağımsız anaokulları ve diğer ilkokullar bünyesinde özel eğitim anasınıfları da açılmaktadır. (MEB, 2018).

2.1.4.2. İlköğretim eğitim süreci

Hafif düzeyde zihin yetersizliği olan bireyler için gündüzlü özel eğitim ilkokulları ve özel eğitim ortaokulları açılır. Bu okullarda öğrenciler için ilköğretim programı takip edilmektedir. Hafif düzeyde zihin yetersizliği olan öğrencilere eğitim verilen ilkokul ve ortaokullarda dersler özel eğitim öğretmeni tarafından okutulmaktadır. İlkokullarda din kültürü ve ahlak bilgisi; diğer kademelerdeki din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar, müzik ve beden eğitimi alanlarına ilişkin dersler ile meslek dersleri ilgili alan öğretmenleri tarafından okutulmaktadır. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere özel eğitim öğretmeni de ders işlenişine destek vermek üzere katılmaktadır (MEB, 2018).

Orta veya ağır düzeyde zihin yetersizliği olan bireyler ile orta veya ağır düzeyde otizmi olan bireyler için gündüzlü özel eğitim uygulama okulu (I. kademe) ve özel eğitim uygulama okulu (II. kademe) açılmaktadır. Bu okullarda Bakanlıkça hazırlanan özel eğitim programı uygulanır. Öğrencilerin takip ettikleri programlar temel alınarak BEP hazırlanır. Dersler özel eğitim öğretmenleri tarafından okutulur. Ancak ilkokullarda din kültürü ve ahlak bilgisi; ortaokulda din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar, müzik ve beden eğitimi alanlarına ilişkin dersler ilgili alan öğretmenleri tarafından okutulur. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere özel eğitim öğretmenleri de ders işlenişine destek vermek üzere katılır (MEB, 2018).

2.1.4.3. Ortaöğretim eğitim süreci

Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler için mesleki eğitim veren okullar açılmaktadır (MEB, 2018).

2.1.4.3.1. Zihin yetersizliği olan bireylerin mesleki eğitimleri

Eğitimin temel amacı bağımsız bireyler yetiştirebilmektir. Bireyin bağımsız olması kendi başına karar verebilmesinin yanı sıra ekonomik bağımsızlığı da gerektirmektedir. Ekonomik bağımsızlık ancak bireyin bir meslek ile ilgili bilgi ve

beceri edinmesi ve bu becerileri uygulayabileceği düzenli bir işe sahip olmalarıyla sağlanır. Mesleki bilgi ve beceriye sahip olmak ancak mesleki eğitim almakla sağlanabilir (Topsakal ve Düzkanar, 2010).

Mesleki eğitim bireylere, iş piyasasında geçerliliği olan bir işi yapabilmeleri için gerekli olan mesleki bilgi ve becerileri kazandırarak her yönden gelişmelerini sağlayan bir eğitim sürecidir. Mesleki eğitim bireyin, çalışma hayatında üretici olarak yer almakla birlikte iş gücü olarak yeterli hale gelebilmesi için gerekli yeteri düzeyde beceriye ve meslek bilgisine sahip olmasını sağlayan bir eğitimidir. Mesleki eğitim sürecinde kişinin meslek edinmek için gerekli becerileri öğrenmesi; bir program dahilinde, çoğunlukla iş başında uygulamalı olarak ve bu konuda uzman usta öğreticiler tarafından yürütülmesi gereken bir süreçtir (Demir, 2016).

İnsan Hakları Beyannamesine göre eğitim almak her kişinin hakkıdır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 23. Maddesine göre Türkiye, yetersizliği olan çocukların haklarını güvence altına alacağını kabul etmiştir. Bu maddeye göre Türkiye, yetersizliği olan çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenli olmalarını sağlayan ve toplumsal yaşama katılmalarını sağlayacak çalışmalar yapmaktadır. Yine bu kapsamda yetersizliği olan bireylerin anne-babalarının da maddi durumlarını göz önüne alarak eğitimleri, mesleki eğitimleri, tıbbi hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışmaya hazır hale gelecek kadar planlamanın yapılması konularında destek sağlayacağı taahhüdünde bulunmuştur (MEB, 2013).

Türkiye’de zihin yetersizliği bulunan bireylere verilen örgün mesleki eğitim özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinde belirlenmiştir. Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinde temel amaç “Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim haklarından yararlanmalarını sağlamaya yönelik usul ve esasları düzenlemektir.” şeklinde belirtilmiştir (ÖEHY, 2018). Zihin yetersizliği olan bireylerin mesleki eğitimleri Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Özel Eğitim Okulu III. Kademe ve Özel Eğitim Meslek Okullarında sürdürülmektedir.

Tablo 2.1. Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2016/2017

Okul türü	Okul	Öğrenci sayısı	Öğretmen sayısı	Derslik
Özel eğitim İş Uygulama Merkezi	242	10059	2511	1499
Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi	143	12307	2575	1099
Toplam	385	22366	5086	2598

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri, 2017

Tablo 2.2. milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2017/2018

Okul türü	Okul	Öğrenci sayısı	Öğretmen sayısı	Derslik
Özel eğitim Uygulama Okulu (III. Kademe)	256	10091	2828	1765
Özel Eğitim Mesleki Okulu	147	12506	2870	1198
Toplam	403	22597	5698	2963

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı İstatistikleri, 2018

Tablo 2.1.' de yer alan veriler göz önüne alındığında 2016/2017 eğitim öğretim yılında özel eğitim uygulama okulu ve özel eğitim meslek okullarında eğitim gören toplam öğrenci sayısı 22366 iken 2017/2018 eğitim öğretim yılında bu sayı 22597' ye yükselmiştir. Öğretmenler açısından bakıldığında özel eğitim uygulama okulu ve özel eğitim meslek okullarında görev yapan öğretmen sayısı 2016/2017 eğitim öğretim yılında 5086 iken 2017/2018 eğitim öğretim yılında bu sayı 5698'e yükselmiştir. Okullarda bulunan derslik sayısına bakıldığında 2016/2017 eğitim öğretim yılında 2598 olan sayı 2017/2018 eğitim öğretim yılında 2963'e yükselmiştir. Bu rakamlar mesleki eğitim alan zihin yetersizliği olan öğrencilerin okul, öğretmen ve derslik anlamında olanaklarının arttığını göstermektedir.

Belirtilen örgün eğitim ortamlarının yanı sıra zihin yetersizliği olan bireylerin yaygın eğitim kurumlarında aldığı eğitim günden güne artmaktadır. Valilikler, Belediyeler, İŞKUR, halk eğitim merkezleri, çıraklık eğitim merkezleri, dernekler,

vakıflar ve üniversiteler yaygın eğitim sunan kurum ve kuruluşlar arasında yer almaktadır. Bu kurumlarda sunulan eğitimler genelde sınırlandırılmış süreler içinde olmaktadır. Bu nedenle bu kurumlarda eğitim alabilmek için eğitim duyurularının takip ediliyor olması gerekmektedir (Uçar, 2016).

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununun 39. Maddesinde “Bakanlık, özel eğitime muhtaç kişilere iş hayatında geçerliliği olan görevlere hazırlayıcı özel meslek kursları düzenler. Kursların düzenlenmesinde ve uygulanmasında bu kişilerin ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri dikkate alınır. Kurslara katılanlar kursa devam ettikleri sürece bu Kanunun çırak ve öğrencilere verdiği haklardan yararlanırlar.” ifadesine yer verilmiştir.

Mesleki eğitimin bir hak olduğu bilinen bir gerçek olmasına rağmen özellikle zihin yetersizliği olan bireylerin mesleki eğitimleri ve mesleğe yönlendirme sınırlı sayıda kurum tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle meslek edinme adına herkesin yararlandığı halk eğitim merkezleri ve çıraklık eğitim merkezlerinden zihin yetersizliği olan bireylerin yeterince yararlanamadığı düşünülmektedir (Özdemir, 2008).

2.1.4.3.1.1.Özel Eğitim Uygulama Okulu (III. Kademe)

Özel eğitim uygulama okulunda (II. kademe) veya bu okulun programını uygulayan özel eğitim sınıfında eğitimini tamamlayan öğrenciler ile ortaöğretim programlarına devam edemeyecek durumdaki orta veya ağır düzeyde zihin yetersizliği olan öğrencilere gündüzlü özel eğitim uygulama okulu (III. kademe) açılmaktadır. Programda yer alan iş becerilerine yönelik kazanımlara ilişkin uygulamalar derslikte ve uygulama sınıfında yürütülmektedir. Dersler özel eğitim öğretmeni tarafından okutulur. Ancak görsel sanatlar, müzik, beden eğitimi alanlarına ilişkin dersler, din kültürü ve ahlak bilgisi dersi ile iş becerilerine yönelik dersler ilgili alan öğretmenleri tarafından okutulur. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere özel eğitim öğretmeni de ders işlenişine destek vermek üzere katılmaktadır.

Dönem sonlarında öğrencilere karne ve bireysel gelişim raporu verilir. Öğrencilere mezun olduklarında Özel Eğitim Uygulama Okulu (III. Kademe) düzenlenir. Bu diploma, özel eğitim uygulama okulu mezunu olan bireylere

yükseköğretime devam etme ve bağımsız iş yeri açma hakkı sağlamaz. Ancak bireylerin kamuda bir işte istihdam edilmesi durumunda bu diploma bireylerin meslek lisesi mezunlarına tanınan özlük haklarından yararlanmalarını sağlamaktadır (MEB, 2018).

2.1.4.3.1.2.Özel Eğitim Meslek Okulu

İlköğretim programlarını tamamlayan; genel veya mesleki ve teknik ortaöğretim programlarına devam edemeyecek durumdaki hafif düzeyde zihin yetersizliği olan öğrenciler için iş ve mesleğe yönelik bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla gündüzlü özel eğitim meslek okulları açılmaktadır. Bu okullarda akademik bilgi ve becerileri içeren özel eğitim programı ile meslek alanları ve dallarına yönelik mesleki eğitim programı uygulanmaktadır. Bu okullarda eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

a) Okullarda akademik bilgi ve becerileri içeren özel eğitim programı ile meslek alanları ve dallarına yönelik mesleki eğitim programı uygulanır.

b) Görme veya işitme yetersizliği olan öğrenciler için ayrı okullar açılır. Hafif düzeyde zihin yetersizliği olan öğrenciler ile hafif düzeyde otizmi olan öğrenciler aynı okulda ayrı şubelerde eğitim görürler. Sınıf mevcutları en fazla; otizm olan bireyler için 4, diğer engel türleri için 10 öğrenciden oluşur. Atölye ve laboratuvarlarda okutulan uygulamalı meslek derslerinde grup sayılarının oluşturulmasında sınıf mevcutları esas alınır.

c) Dersler özel eğitim öğretmeni tarafından okutulur. Ancak din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar, müzik, beden eğitimi alanlarına ilişkin dersler ile meslek dersleri ilgili alan öğretmenleri tarafından okutulur. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere özel eğitim öğretmeni de ders işlenişine destek vermek üzere katılır.

ç) Bir ders saati süresi 40 dakika olup ders saati ve derslerin dağılımı haftalık ders çizelgesine göre uygulanır.

d) Okullarda alan ve dalların açılması ve kapatılması ile ilgili kararlar il istihdam ve mesleki eğitim kurulu tarafından alınarak valiliklerce Bakanlığa önerilir. Alan ve dal açılması ve kapatılması ile ilgili iş ve işlemler Bakanlıkça yapılır.

e) Dokuzuncu sınıfta meslek alanlarına yönelik atölye ve laboratuvarlarda okutulan uygulamalı meslek derslerindeki temel becerilerin öğretiminin yanı sıra meslek alanları ve dalları hakkında genel bilgilendirme yapılır.

f) BEP geliştirme biriminin kararı doğrultusunda öğrenciler için 9 uncu sınıfın sonunda alan ve dal seçimi yapılır.

g) İl istihdam ve mesleki eğitim kurulunca 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamına alınan meslek alan ve dallarında öğrenim gören öğrencilerin 12 nci sınıfta işletmelerde mesleki eğitim görmeleri esastır. İl istihdam ve mesleki eğitim kurulu kararıyla ilgili alan ve dalın modüler eğitim programlarını uygulamaya elverişli eğitim birimi bulunan işletmelere, 11 inci sınıf öğrencileri de mesleki eğitim için gönderilebilir.

ğ) İşletmelerde mesleki eğitim ile ilgili işlemler 7/9/2013 tarihli ve 28758 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği hükümleri doğrultusunda yürütülür.

h) İşletmelerde mesleki eğitime devam edemeyen öğrenciler teorik ve uygulamalı eğitimlerini programlar temel alınarak okulda sürdürürler.

ı) İşletmelerde mesleki eğitime devam eden öğrenciler 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununun verdiği haklardan yararlanırlar.

i) İşletmelerde mesleki eğitime başlandığı tarihten itibaren öğrencilerin sigortalılıkla ilgili iş ve işlemleri yapılır.

j) İşletmelerde mesleki eğitime gönderilecek öğrencilerin velisinden Veli Muvafakat Belgesi (EK-5) alınır.

k) İşletmelerde mesleki eğitime giden öğrencilerin izlenmesi amacıyla koordinatör öğretmen tarafından İş Yeri Gözlem ve İzleme Formu (EK-6), işveren tarafından Öğrenci Devam Takip Çizelgesi (EK-7) doldurulur.

l) İşletmelerde mesleki eğitime giden öğrencilerin işe ya da iş yerine uyum sağlamaları amacıyla gerekli düzenlemeler yapılarak tedbirler alınır. Alınan tedbirlere rağmen uyum sorunu yaşayan öğrenciler koordinatör öğretmen tarafından BEP geliştirme birimine bildirilir. Bu öğrenciler yeni bir işletmede ya da okulda eğitimlerine devam ederler.

m) Dönem sonlarında öğrencilere karne verilir. Öğrencilere mezun olduklarında Özel Eğitim Meslek Okulu Diploması (EK-8) düzenlenir. Bu diploma, özel eğitim meslek okulu mezunu olan bireylere yükseköğretime devam etme ve bağımsız iş yeri açma hakkı sağlamaz. Ancak, bireylerin kamuda bir işte istihdam edilmesi durumunda bu diploma bireylerin meslek lisesi mezunlarına tanınan özlük haklarından yararlanmalarını sağlar (ÖEHY, 2018).

Tablo 2.3. Özel eğitim meslek okulları haftalık ders çizelgesi

DERSLER	SINIFLAR			
	9	10	11	12
Türkçe	3	3	3	3
Matematik	2	2	2	2
Sosyal Hayat	2	2	2	2
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	1	1	1	1
Müzik	1	1	1	1
Görsel Sanatlar	1	1	1	1
Beden Eğitimi	1	1	1	1

Kişisel ve Mesleki Gelişim	1	1	1	1
Rehberlik	1	1	1	1
Sosyal, Kültürel ve Sportif Faaliyetler	2	2	2	2
İş Eğitimi ve Meslek Ahlakı	15	15	15	15
Toplam Ders Saati	30	30	30	30

Kaynak: Özel Eğitim Meslek Okulu Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi, 2018

Özel eğitim meslek okullarında haftada 30 saat ders işlenmektedir. Bu derslerin 15 saati iş eğitimi ve meslek ahlakı olacak şekilde düzenlenmiştir. Bunun dışında her sınıf düzeyinde haftada bir saat olacak şekilde kişisel ve mesleki gelişim dersi verilmektedir. Türkçe, Matematik, Sosyal Hayat, Kişisel ve Mesleki Gelişim dersleri ve Sosyal, Kültürel ve Sportif Faaliyetler dersleri özel eğitim öğretmeni tarafından okutulur.

İş eğitimi ve Meslek ahlakı dersi 9. Sınıflar için öğrencilerin meslek alanını tanıma, mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik olarak işlenmektedir. İşletmelerde mesleki eğitim BEP Geliştirme Birimi tarafından planlanır. Öğrenciler haftada üç gün işletmede iki gün okulda olacak şekilde düzenleme yapılır.

2.1.5.Zihin Yetersizliği Olan Bireylerin İstihdamı

İş ve meslek sahibi olmak okul bittikten sonra toplumsal hayatı sürdürmek için önemli ve gereklidir. Normal gelişim gösteren bireylerde olduğu gibi zihin yetersizliği olan bireylerin de iş sahibi olmaları ekonomik kazanç elde etme, bir kimlik kazanma, özgüven duyma ve kendisini kanıtlayabilmesi açısından önemlidir (Güneş ve Akçamete, 2014). Yetersizliği olan bireylerin çalışma hayatına katılmaları, II. Dünya Savaşı sonrasında Batı Avrupa ülkelerinde yaşanan yasal ve kurumsal gelişmelerle vatandaşlarını en iyi yaşam standartlarına kavuşturmak amacıyla ortaya çıkan refah devletlerinin düzenlemeleriyle gerçekleşmiştir. Yetersizliği olan bireylerin toplumsal yaşama her yönüyle katılabilmelerini sağlamak amacıyla istihdam politikaları

oluşturulmuştur. Böylece geçmişte iş gücü piyasasının dışında kalan bireyler çalışma yaşamı içinde yer almaya başlamışlardır (Şen, 2018).

Yetersizliği olan bireylerin hem dünyada hem Türkiye’de işgücü piyasasına katılım durumlarında bakıldığında katılım oranlarının çok düşük olduğu görülmektedir. Bu nedenle yetersizliği olan bireylerin topluma diğer vatandaşlarla eşit bir şekilde katılmasının önündeki en önemli sorunlardan biri istihdamdır (Şen, 2018). Yetersizliği olan bireyler istihdam sürecinde yetersizliklerinden kaynaklanan nedenlerle ve ya yaşadıkları çevreden kaynaklanan nedenlerle bir takım problemlerle karşılaşmaktadırlar. Heron ve Murray (2003)’a göre bu problemler şu şekilde sıralanmaktadır:

- a) Çoğunlukla ayrımcılığa bağlı olumsuz tutumlar
- b) Eğitim ve öğretime erişimde eşit olmayan fırsatlar
- c) Ulaşılmayan binalar
- d) Ulaşılabilir bilgi eksikliği
- e) Ulaşım yetersizliği
- f) Yardımcı cihazların ve destek hizmetlerin eksikliği
- g) Düşük öz saygı ve korumacı aileler
- h) Destekleyici yasaların eksikliği
- i) Politika desteğinin eksikliği

Yetersizliği olan bireylerin istihdam edilme zorunluluğu ve bu zorunluluğun sonucu olarak nasıl istihdam edilecekleriyle ilgili bir takım problemler ortaya çıkmıştır. Bu problem durum ortaya yedi farklı istihdam yöntemi çıkarmıştır (Öz ve Orhan, 2012):

- a) Kota sistemi
- b) Korumalı işyeri
- c) Kişisel çalışma yöntemi

- d) İşverenlerin zorunluluk olmadan engelli istihdamı
- e) Evde çalışma
- f) Kooperatif çalışma yöntemi
- g) Sadece engellilerin çalıştığı seçilmiş işlerde istihdam

Bu yöntemlerin içinde engellilerin istihdamında sıklıkla kota yöntemi uygulanmaktadır. Özellikle ABD ve İngiltere, Hollanda gibi ülkelerde uygulama kaldırılmasına rağmen ülkemizde ve AB ülkelerinde uygulanan en önemli istihdam yöntemi olduğu görülmektedir. Ülkemizde sıklıkla uygulanan bir diğer istihdam yöntemi de korumalı işyeri yöntemidir (Öz ve Orhan, 2012).

Kota sistemi, istihdam alanlarında işverenlerin belli oranda yetersizliği olan birey çalıştırmasının zorunlu kılınmasıdır. Yetersizliği bulunan bireylerin iş hayatına katılmasını kolaylaştıran yöntemlerin başında gelmektedir (Seyyar, 2000). Korumalı iş yeri yöntemi ise normal işgücü piyasasına kazandırılmaları güç olan engelliler için mesleki iyileştirme ve istihdam oluşturmak amacıyla devlet tarafından teknik ve mali yönden desteklendiği ve çalışma ortamının özel olarak düzenlendiği işyeri olarak tanımlanmaktadır (Genç ve Çat, 2013).

Engellilerin istihdamına ilişkin temel yasalar 4857 sayılı İş Kanunu ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'dur. 4857 sayılı İş kanunu 30. Madde gereğince işverenler elli ve ya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör iş yerlerinde yüzde üç engelli, kamu işyerlerinde ise yüzde dört engelli çalıştırmakla yükümlü kılınmışlardır (4857 sayılı İş kanunu, 30. Madde). 657 sayılı Devlet Memurlar Kanunu 53. Maddesinde ise kurum ve kuruluşlar çalıştırdıkları personellere ait kadrolarda yüzde üç engelli çalıştırmakla yükümlü kılınmışlardır. Engelli personel çalıştırma yükümlüğünün yerine getirilmesinin takip ve denetimi ile engellilerin Devlet memurluğuna yerleştirilmesinden Devlet Personel Başkanlığı sorumlu tutulmuştur (DMK, 2011).

Ülkemizde zihin yetersizliği olan bireyler özel sektör ve kamu olmak üzere iki şekilde istihdam edilebilmektedir. Zihin yetersizliği ve diğer yetersizlik gruplarında yer alan bireylerin kamu kurumlarında istihdam edilmeleri, "Engelli Kamu Personel Seçme

Sınavı ve Engellilerin Devlet Memurluğuna Alınmaları Hakkında Yönetmelik” de belirlenen ilkeler çerçevesinde, Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (EKPS) ya da kura sistemi ile gerçekleştirilmektedir (Uçar, 2016).

Türkiye İş Kurumu verilerine göre kamu kurumları ve özel sektöre engelli kontenjanında istihdam edilen bireylerin yıllara göre dağılımı aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 2.4. Kamu kurumlarında ve özel sektörde engelli kotasından başvuru yapan ve istihdam edilen işçilerin yıllara göre dağılımı

Yıllar	Başvurular			İŞE YERLEŞTİRME								
	Erkek	Kadın	Toplam	TOPLAM			KAMU			ÖZEL		
				Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
2000	21.588	3.294	24.882	10.501	1.305	11.806	1.448	143	1.591	9.053	1.162	10.215
2001	21.601	3.284	24.885	11.590	1.510	13.100	1.281	88	1.369	10.309	1.422	11.731
2002	20.235	2.882	23.117	9.554	1.329	10.883	617	40	657	8.937	1.289	10.226
2003	42.766	6.452	49.218	10.908	1.573	12.481	430	34	464	10.478	1.539	12.017
2004	33.377	5.578	38.955	14.992	2.183	17.175	1.152	168	1.320	13.840	2.015	15.855
2005	21.830	4.029	25.859	20.274	3.043	23.317	1.547	181	1.728	18.727	2.862	21.589
2006	22.462	5.774	28.236	20.651	3.130	23.781	1.037	165	1.202	19.614	2.965	22.579
2007	26.196	10.201	36.397	15.592	2.272	17.864	494	79	573	15.098	2.193	17.291
2008	33.599	14.881	48.480	18.855	3.112	21.967	371	56	427	18.484	3.056	21.540
2009	24.901	15.618	40.519	22.820	3.585	26.405	470	75	545	22.350	3.510	25.860
2010	22.140	14.004	36.144	27.829	4.428	32.257	265	30	295	27.564	4.398	31.962
2011	21.085	14.066	35.151	32.642	5.707	38.349	391	64	455	32.251	5.643	37.894
2012	64.693	19.262	83.955	30.203	5.328	35.531	338	60	398	29.865	5.268	35.133
2013	62.212	14.023	76.235	29.026	5.450	34.476	241	46	287	28.785	5.404	34.189
2014	63.532	14.100	77.632	22.156	4.194	26.350	200	32	232	21.956	4.162	26.118
2015	52.318	12.937	65.255	17.118	3.337	20.455	219	39	258	16.899	3.298	20.197
2016	63.517	15.804	79.321	12.550	2.481	15.031	187	49	236	12.363	2.432	14.795
2017	80.512	19.689	100.201	10.126	2.025	12.151	166	26	192	9.960	1.999	11.959

Kaynak: TÜİK, 2017

Tablo 2000-2017 yılları arasında engelli bireylerin cinsiyete göre iş başvuru sayısı, işe yerleşme sayıları ve özel sektör ve ya kamu kurumu olması verilerini

göstermektedir. Tablo incelendiğinde engellilerin istihdamında başvuru sayısının yıllar geçtikçe arttığı ancak işe yerleştirme sayısının aynı doğrultuda artmadığı görülmektedir. Ayrıca erkek engelli bireylerin kadın engelli bireylere oranla daha fazla iş başvurusunda buldukları ve işe yerleştikleri görülmektedir. Verilerden elde edilen bir diğer sonuç da özelde çalışan engelli birey sayısının kamuda çalışandan çok daha fazla olduğu yönündedir.

Tablo 2.5. Zihin yetersizliği bulunan bireylerin kamu kurumlarında ve özel sektörde engelli kotasından başvuru yapan ve istihdam edilen işçilerin yıllara göre dağılımı

Yıllar	Başvurular	İşe Yerleştirme		
		Kamu	Özel	Toplam
2010	6948	6	1468	1474
2011	6509	13	2375	2388
2012	10280	28	3112	3140
2013	7596	18	3226	3244
2014	8193	16	2787	2803
2015	7904	14	2200	2214
2016	9882	10	1721	1731
2017	13190	22	1611	1633

Kaynak: TÜİK, 2017

Tablo incelendiğinde yıllar geçtikçe zihin yetersizliği olan bireylerin iş başvuru sayısında artış olduğu ancak işe yerleştirme sayılarında artış yaşanmadığı görülmektedir. Ayrıca işe başvuran ve işe yerleştirilen zihin yetersizliği olan birey sayısı arasındaki büyük fark tablodan çıkarılacak bir diğer sonuçtur.

2.2.İlgili Literatür/Araştırmalar

2.2.1.Uluslararası Araştırmalar

Chan ve Chasdey (2006), Tayvan'da lise öğretmenlerinin okuldan işe geçiş sürecinde kullandıkları uygulamaları belirlemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Çalışma 106 öğretmenle yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin en çok öğrenci odaklı geçiş planı hazırlama ve disiplinler arası İşbirliği uygulamalarını yaptıkları, en az aile katılımı ve politikaların uygulanması odaklı çalışmalar yaptığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ofoegbu ve Azarinsa (2010) yaptıkları çalışmada bir üniversite tarafından hazırlanan meslek eğitim programının özel gereksinimi olan bireylerin liseden mezun olduktan sonra istihdam edilmesi sürecine etkililiğini araştırmıştır. Araştırmanın katılımcıları 2004-2007 yılları arasında mezun olan 81 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular araştırmaya katılan seksen bir katılımcıdan kırk dokuzunun, lise mezuniyetinden sonra bir iş bulabildiğini göstermiştir. Katılımcıların 34'ü ise lise mezuniyetinden sonra iş bulamamıştır. Elde edilen bir diğer sonuca göre araştırmaya katılan 81 katılımcıdan 46'sının lise mezuniyetinden iki ya da üç yıl sonra işe devam ettiğini göstermiştir. Bu 35'i liseden mezun olduktan sonra bir işe yerleşememiştir.

Kim ve Dymond (2010) yaptıkları çalışmada mesleki eğitim sürecinin faydalarını, engellerini ve içeriğini öğretmen görüşlerine göre değerlendirmişlerdir. Araştırmaya lisede görev yapan ve mesleki eğitim programı hazırlama tecrübesi olan 68 özel eğitim öğretmeni katılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar öğretmenlerin meslek eğitim programlarının öğrenciler için faydalı olduğu ve öğrencileri okul sonrası yaşama hazırladığı yönündedir. Ancak meslek eğitimi programlarının ek personel, finansman, ulaşım ve daha fazla hazırlık süresi gerektirdiğini ifade etmişlerdir. Elde edilen bir diğer bulguda öğretmenlerin mesleki tecrübelerinin, öğrencilerin yetersizlik düzeylerinin ve okulun fiziki imkanlarının öğretmenlerin mesleki eğitim programıyla ilgili düşüncelerini etkilediği yönündedir.

Pickens ve Dymond (2015)'ın özel eğitim yöneticilerinin mesleki eğitimle ilgili görüşleriyle ilgili gerçekleştirdikleri çalışmaya 47 özel eğitim yöneticisi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuca göre özel eğitim okul yöneticileri mesleki eğitim programını lise müfredatının ayrılmaz bir parçası olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca mesleki eğitim programının öğrencilerin mesleki becerileri kazanmasına ve bu becerileri farklı ortamlara genellemesine bu sayede de okul sonrası istihdamlarının sağlanmasını kolaylaştıracağını ifade etmişlerdir. Özel eğitim yöneticileri mesleki eğitimde karşılaşılan engelleri yetersiz personel sayısı ve toplu taşımada yaşanan sorunlar olarak belirtmiştir.

Gomes-Machado, Santos, Schoen ve Chiari (2016) yaptıkları çalışmada mesleki eğitimin zihin yetersizliği olan bireylerin uyum davranışlarına etkilerini incelemek ve istihdam edilebilirliğin çalışanların yaşamları üzerindeki sosyal etkilerini incelemek amacıyla araştırma yapmışlardır. Çalışmanın katılımcılarını 43 zihin yetersizliği olan birey oluşturmaktadır. Araştırmada ön test, son test ve işe girdikten bir yıl sonra yapılan değerlendirme olacak şekilde üç aşamalı bir müdahale programı uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular verilen eğitimin uyum davranışlarını artırdığını ve meslek hayatında gerekli olan becerilerde olumlu yönde değişiklik oluşturduğunu göstermektedir. İşe girdikten bir yıl sonra yapılan değerlendirmede ise işe devam eden katılımcıların aile ve toplum içinde bağımsızlık, öğrenme, sosyal ve duygusal gelişim alanlarında gelişme gösterdikleri bulgularına ulaşılmıştır. Mesleki eğitimin kişilerin evrensel anlamda gelişmesine, meslek hayatına katılımlarının sağlanmasına ve bunların sonucu olarak daha fazla bağımsız olurken yardım ve desteğe duyulan ihtiyaçta azalma meydana geldiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Gilson ve Carter (2016) yaptıkları çalışmada meslek koçluğu sisteminin otizm ve zihin yetersizliği olan bireylerin görev sorumluluğu ve sosyal etkileşimleri üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Araştırma üç katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular meslek koçluğu sisteminin uygulanmasından sonra katılımcıların sosyal etkileşiminin arttığı ve meslek koçuna daha az bağımlı hale geldiği yönünde olmuştur. Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç meslek koçluğu sisteminin katılımcıların görev sorumluluğunu arttırdığıdır.

2.2.2. Ulusal Araştırmalar

Türkiye’de yapılan araştırmalarda yapılan alan yazın taramasında zihin yetersizliği olan öğrencilerin meslek kazanımıyla ilgili görüşlerin alındığı araştırmalar aşağıda yer almaktadır.

Koçak (2006), Zihin Engelliler İş Okullarındaki Öğretmenlerin Mesleğe Hazırlık Etkinlikleri Ve Öğrencilerin Mesleki Yeterliklerine İlişkin Görüşleri ile ilgili olarak bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre iş okulu atölyelerinde görevli eğitici personelin %51,14’ü mesleğe hazırlık becerilerine yönelik etkinliklere sık sık; %40,57’si bazen yer verdiğini; %8’i ise hiç yer vermediğini belirtmiştir. Eğiticiler işe uygun alışkanlıklar ve davranışlar sergilenmesinde gerekli karşılama becerilerini sıklıkla, deneti ve iş yerinde danışmanlığın önemini kavrama çalışmalarına bazen, mezun olduktan sonra işe nasıl uyum sağlayacağını bilme ve iş yerinde gereken yeterliklere ilişkin bilgiye sahip olma becerileri ile ilgili etkinliklere sık sık yer verdiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra el becerileri ile ilgili olarak eğiticilerin çoğu bu becerilere sık sık yer verdiklerini belirtmişlerdir. Atölye öğretmenlerinin %37,7’si son sınıf öğrencilerinin mesleğe hazırlık becerilerini yeterli; %42,17’si kısmen yeterli ve %20.13’ü ise yetersiz olduğunu ifade etmiştir.

Gürsel, Ergenekon ve Batu (2007), üç yönetici ve altı öğretmenin katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmada gelişimsel geriliği olan bireylerin okuldan işe geçiş sürecinde iş ve meslek becerileri kazanımıyla ilgili görüşleri alınmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin okuldan işe geçiş sürecini kolaylaştırması adına hazırlanması gereken geçiş planlarının hazırlanmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca işe geçiş sürecinin iyi işlemediği, ildeki iş olanaklarını belirlemek için iş analizi yapılmadığı, işe yerleştirme sürecinde ailenin okulla işbirliği yapmadığı, öğrencilerin işe yerleştirilmesinde okul, MEB ve işyerine ilişkin sorunlar yaşandığı, devletin sorumluluklarını yerine getirmemesi nedeniyle gelişimsel geriliği olan bireylerin bir işe yerleştirilemedikleri görülmüştür.

Gündoğdu (2010), “Bir İlköğretim Okulu Ve İş Okulunda Çalışan Okul Yöneticisi Ve Öğretmenlerin Zihin Engelli Bireylerin İşe Yerleştirilmelerine İlişkin Görüşleri” ile ilgili yaptığı çalışmada okul yöneticisi ve öğretmenlerin zihin engelli

bireylerin istihdamı öncesinde öğrencilerin okullarda iş alanına uygun beceriler kazanmadıkları ve bu doğrultuda iş alanlarının belirlenerek buna uygun becerilerin öğretilmesinin gerekliliği ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra istihdam sırasında eğitim kurumlarının izleme çalışmalarını sürdürmesinin önemli olduğu, devletin istihdama yönelik çıkardığı yasaları uygulama boyutunda daha ciddi izlemesi ve ailelerin çocuklarına istihdamın her boyutunda destek olması sonuçları ortaya konmuştur. İstihdam sonrası ile ilgili olarak zihin yetersizliği olan bireylerin eğitim kurumları tarafından takibinin devam ettirilmesi, ailelerin çocuklarına destek olması ve devletin yasal takip sürecinde daha etkili olması gerektiği ifade edilmiştir.

Uçar (2016), yaptığı çalışmada zihin yetersizliği olan bireylerin istihdam sürecine ilişkin öğretmenler, okul yöneticileri, ebeveynler işverenler ve zihin yetersizliği olan bireylerin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma 10 öğretmen, beş okul yöneticisi, dokuz ebeveyn, sekiz işverene ve sekiz zihin yetersizliği olan bireyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulguya göre özel eğitim meslek liselerinde verilen eğitim ile ilgili olarak ebeveynler, okul yöneticileri, işverenler ve zihin yetersizliği olan bireyler verilen mesleki eğitime ilişkin daha fazla sayıda olumlu görüş bildirirken, öğretmenler olumsuz görüş bildirmişlerdir. Meslek eğitimine ilişkin olarak tüm paydaşlar atölye sayısının ve çeşitliliğinin artması gerektiğini dile getirmişlerdir. İşe yerleştirme sürecinde okul yöneticileri ve öğretmenler sürece dahil olduklarını ancak iş verenler ve aileler bu sürece dahil olmadıklarını ifade etmişlerdir. Paydaşların tümü Türkiye İş Kurumu'nun süreçte daha aktif rol oynaması gerektiğini belirtmiştir. Devletin bu süreçte ceza ve teşviki artırması gerektiği ifade edilmiştir.

Balta (2017), zihin yetersizliği olan öğrencilerin mesleki eğitim sürecinde yaşanan sorunların belirlenmesine yönelik bir araştırma yapmıştır. Araştırmayı İstanbul ilinde farklı okullardan 11 veli, 12 öğretmen ve 5 yönetici ile gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen ve yöneticilerin mevzuatı yeni bulmadığı, özel eğitim alanında çalışanların özlük haklarının iyileştirilmesi gerektiği, okulların fiziki alt yapılarını yeterli bulmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca alan dışından gelen öğretmenler nedeniyle öğretmen yeterliliğinin olmadığı, yönetmelik ve bürokratik işleyişten kaynaklı sorunlar olduğu, okul ve reel sektör arasında iş birliği sağlanamadığını ifade etmişlerdir.

Sönmez (2017), zihin yetersizliği olan bireylerin iş yaşamına geçiş süreçlerine inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırmayı Düzce ve Bolu illerinde özel eğitim meslek lisesi ve özel eğitim iş uygulama merkezinde görev yapan 17 meslek öğretmeni ve 10 okul yöneticisi ile gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular öğretmen ve okul yöneticilerinin geçiş, geçiş hizmet planı ile ilgili bilgilerinin olmadığı ve bu konuda bir çalışma yapmadıkları yönündedir. Ayrıca öğretmen ve okul yöneticilerinin iş yaşamına geçiş yapılamaması, materyal eksikliği, mesleki uygulanmamasının gerçekleştirilememesi gibi sorunlar olduğunu sonucu ortaya çıkmıştır.

Üstün (2018), özel eğitim mesleki eğitim merkezine devam eden öğrencilerin staj ve meslek hayatında sahip olması gereken sosyal becerilerle ilgili öğretmen ve idareci görüşlerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma yapmıştır. Araştırmayı Samsun ilinde bulunan özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde görev yapan 20 öğretmen ve 5 idareci ile yürütmüştür. Araştırma sonucundan öğretmenlerin staj-iş ortamında öğrencilerin grup içinde iş bölümüne uyma, sorumluluklarını yerine getirme, grup faaliyetlerine katılma, grup üyelerinden izin isteme, kıyafet temizliğini sağlama, verilen yönergelere uygun hareket etme yöneticilerden izin isteme becerisine sahip olmaları gerektiğini belirtmişlerdir. İş arkadaşları ve tanımadığı insanlarla iletişim becerilerinin yardım etme, izin isteme, özür dileme ve teşekkür etme gibi becerilere sahip olmaları gerektiğini; duygusal becerilerden ise övgü sözcükleri söyleme, öfkesine kimseye zarar vermeden ifade edebilme, farklılıkları konuşarak ifade edebilme, kendini savunabilme, toplumsal kurallara uyma gibi becerilere sahip olması gerektiğini belirtmişlerdir. Son olarak serbest zamanlarda ise ilişki başlatmak için selamlaşma, kendini tanıtmaya ve konuya uygun geribildirimlerde bulunma gibi becerilere sahip olmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Özel eğitim meslek okullarında verilen eğitimi incelemeye yönelik gerçekleştirilen ulusal ve uluslararası çalışmalar incelenmiştir. Uluslararası çalışmalar değerlendirildiğinde; okuldan işe geçiş sürecinde kullanılan uygulamaları inceleyen, mesleki eğitim sürecinin faydalarını öğretmen görüşlerine göre değerlendiren, mesleki eğitim sürecini okul yöneticilerinin değerlendirdiği, mesleki eğitimin istihdam edilme sürecine ve uyum davranışlarına etkisini inceleyen ve meslek koçluğu sisteminin görev

sorumluluğu ve sosyal etkileşimler üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalara rastlanmıştır. Ulusal alışmalar değerlendirildiğinde retmenlerin mesleğe hazırlık süreci ve karşılaşılan sorunları, yönetici, retmen ve ebeveynlerin okuldan işe geçiş sürecini değerlendirdiği, rencilerin staj ve meslek hayatında sahip olması gereken sosyal becerilerle ilgili araştırmalara rastlanmıştır.

III. BÖLÜM

3.Yöntem

Özel eğitim meslek okulunda verilen eğitimin öğrencilerin meslek kazanımına etkililiğiyle ilgili öğretmen görüşlerinin değerlendirildiği bu araştırma yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine dayalı nitel araştırma yöntemlerine dayalı olarak yürütülmüştür.

3.1.Araştırma Modeli

Özel eğitim mesleki eğitim merkezinde verilen eğitimin öğrencilerin meslek kazanımına etkililiğiyle ilgili öğretmen görüşlerinin değerlendirildiği bu araştırma nitel araştırma yöntemlerine dayalı olarak yürütülmüştür. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerini kullanarak algıların ve olayların doğal ortamlarda gerçekçi ve bütüncül şekilde ortaya konulduğu bir araştırma olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

3.2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları İstanbul'da özel eğitim meslek okulunda görev yapan 15 öğretmenden oluşmaktadır. Tablo 1'de çalışmaya katılan öğretmenlerin özellikleri yer almaktadır.

Tablo 3.1. Çalışmaya katılan öğretmenlerin özellikleri

Kod isim	Cinsiyet	Yaş	Branş	Mezun olduğu program	Mesleki deneyim yılı	Okul deneyim yılı
----------	----------	-----	-------	----------------------	----------------------	-------------------

Ö1	E	38	Görsel sanatlar	Resim-iş öğretmenliği	10	2
Ö2	E	27	Özel eğitim	Zihin engelliler öğretmenliği	5	3
Ö3	K	27	Özel eğitim	Zihin engelliler öğretmenliği	4	2
Ö4	E	42	Yiyecek içecek hizmetleri	Aile ekonomisi ve beslenme öğretmenliği	18	2
Ö5	E	31	Özel eğitim	Zihin engelliler öğretmenliği	10	5
Ö6	E	28	Özel eğitim	Zihin engelliler öğretmenliği	7	3
Ö7	K	30	Özel eğitim	Zihin engelliler öğretmenliği	8	3
Ö8	E	30	Özel eğitim	İşitme engelliler öğretmenliği	8	2
Ö9	K	31	Seramik ve cam teknolojisi	Seramik ve cam teknolojisi öğretmenliği	4	2
Ö10	K	27	El sanatları	Tekstil dokuma ve örgü öğretmenliği	3	3
Ö11	K	28	Tekstil teknoloji	Tekstil teknolojisi öğretmenliği	3	4
Ö12	K	28	Özel eğitim	Zihin engelliler öğretmenliği	7	1
Ö13	K	37	Tekstil teknoloji	Tekstil teknolojisi öğretmenliği	10	2
Ö14	K	31	El sanatları	Dekoratif sanatlar öğretmenliği	5	1
Ö15	K	38	Mobilya ve iç mekan tasarımı	Mobilya ve iç mekan tasarımı öğretmenliği	6	4

Araştırmaya katılan öğretmenlerden yedisi özel eğitim öğretmeni sekizi meslek dersi öğretmenidir. Araştırmanın katılımcı yedi özel eğitim öğretmenin altısı Zihin Engelliler Öğretmenliği bir tanesi İşitme Engelliler Öğretmenliği mezunudur. Araştırmanın katılımcı sekiz meslek dersi öğretmenlerinin biri Dekoratif sanatlar öğretmeni, ikisi Tekstil Öğretmenliği, biri Seramik ve Cam Tekstil Öğretmenliği, biri Resim-İş Öğretmenliği, biri Tekstil Dokuma ve Örgü Öğretmenliği, biri Mobilya ve İç Mekan Tasarım Öğretmenliği ve biri de Aile Ekonomisi ve Beslenme Öğretmenliği mezunudur. Araştırmaya katılan 15 öğretmenin altısı erkek dokuzu kadındır. Meslek deneyimlerine bakıldığında en az deneyimi olan öğretmenin dört en çok deneyimi olan öğretmenin 18 yıllık bir tecrübeye sahip olduğu görülmüştür.

3.3. Veri toplama aracı

Yapılan araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan form demografik bilgiler ve görüşme soruları olmak üzere iki bölümden oluşacak şekilde hazırlanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmede araştırmada veri toplanırken uygulamacı önceden hazırladığı sorulara bağlı kalarak hem önceden hazırladığı soruları sorma hem de daha ayrıntılı bilgi almak amacıyla ek sorular sormuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada özel eğitim meslek okulunda görev yapan 15 öğretmen ile gönüllülük esasına dayalı olarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler her bir öğretmenle farklı zamanlarda olacak şekilde düzenlenmiştir. Her öğretmen için Ö1, Ö2, Ö3 şeklinde kod isimler kullanılmıştır.

3.5. Görüşme Sorularının Belirlenmesi

Görüşme sorularının belirlenmesi sürecinde araştırmacı ilgili araştırmaları taramış ve bu araştırmalarda kullanılan soruları değerlendirmiştir. Yapılan araştırma

sonucunda araştırmacı Özel eğitim Meslek Okulları'nda verilen eğitim ile ilgili olarak sorular ve bu sorulara bağlantılı alt sorular belirlemiştir. Bu kapsamda araştırmacı tarafından 17 soru hazırlanmıştır. Belirlenen sorular değerlendirilmesi amacıyla uę alan uzmanından uzman görüşü alınmıştır. Alan uzmanlarından alınan dönütler doğrultusunda benzer sorular birleştirilmiş, uygun olmadığı düşünülen sorular çıkarılmış ve önerilen sorular eklenmiştir. Düzenlenen sorular için tekrar uzman görüşü alınmış ve uzmanların onayıyla son halini almıştır. Görüşmeler sırasında katılımcılara 12 soru yneltirmiştir.

Görüşme Soruları

1. Okulunuzda zihin yetersizliği olan öğrencilere hangi mesleki beceriler öğretiliyor?
2. Okulunuz meslek dersleri programları hakkında neler söylersiniz?
 - a) Programın amaçlarına ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
 - b) Programların içeriğinin yeterliliği ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
3. Okulunuzda verilen meslek dersleri ders saatlerini yeterli buluyor musunuz?
4. Meslek dersleri ğretiminde herhangi bir problemle karşılaşıyor musunuz?
Karşılaşıyorsanız bunlar nelerdir?
5. Okulunuzda zihin yetersizliği olan ğrencilerinizin işe geçiş süreci ile ilgili bilgilendirme çalışmaları yapıyor musunuz? Yapıyorsanız ne tür bilgilendirme çalışmaları yapıyorsunuz?
6. Zihin yetersizliği olan öğrencilere meslek kazandırmada okulunuzun sahip olduğu donanım hakkında neler düşünüyorsunuz?
7. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin hangi işlerde çalışabileceğini düşünüyorsunuz?
8. Sizce okulda öğretilen becerilerden hangileri zihin yetersizliği olan öğrencilerin gelecekte iş sahibi olmasını kolaylaştıracak becerilerdir?
9. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdam edilecekleri alana uygunluğu ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
10. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdamı ile ilgili hangi çalışmalar yapılmasını istersiniz?
11. Meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanması adına beklentileriniz nelerdir?
 - a) Ailelerden beklentileriniz nelerdir?

b) Okul idaresinden beklentileriniz nelerdir?

c) Öğretmenlerden beklentileriniz nelerdir?

d) Bakanlıktan beklentileriniz nelerdir?

12. Bu sorular dışında belirtmek istediğiniz başka bir şey var mı?

3.6.Görüşmelerin Yapılması

Araştırma için gerekli izinler alındıktan sonra belirlenen okullara gidilerek okul yöneticileri ile ön görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın amacıyla ilgili bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırmada katılımcıların belirlenmesinde gönüllülük esas alınmış ve gönüllü öğretmenler katılımcı olarak belirlenmiştir. Katılımcılarla daha önce belirlenen gün ve saatte müdür yardımcısı odasında görüşmeler yapılmıştır.

Görüşme öncesinde her katılımcıya araştırmanın amacı hakkında bilgilendirme yapılmış ve görüşmede yer alan bilgilerin araştırma dışında kullanılmayacağı belirtilmiştir. Araştırmada verilerin ses kayıt cihazı ile kaydedileceği açıklanmıştır. Araştırmanın katılımcılarına araştırmanın amacı ve nasıl gerçekleştirileceğinin belirtildiği sözleşmeler imzalatılmıştır (EK-2)

Görüşmeler sırasında öğretmenlerin sorularla ilgili tereddüt yaşadığı ya da anlamadığı noktalarda araştırmacı tarafından açıklamalar yapılmıştır. Öğretmenlerin sorulara verdiği cevaplarda başka bir sorunun cevabını da net ve yeterli olarak verdiğinde diğer soru tekrar sorulmamıştır. Görüşmeler 6 dakika 44 saniye ile 19 dakika 39 saniye arasında sürmüştür.

Tablo 3.2. Görüşme takvimi

Kod adı	Görüşme yeri	Görüşme tarihi	Süre
Öğretmen1	Müdür yardımcısı odası	04.02.2019	10 dakika 38 saniye
Öğretmen2	Müdür yardımcısı odası	04.02.2019	14 dakika 41 saniye
Öğretmen3	Müdür yardımcısı odası	04.02.2019	9 dakika 20 saniye
Öğretmen4	Müdür yardımcısı odası	04.02.2019	6 dakika 44 saniye
Öğretmen5	Müdür yardımcısı odası	05.02.2019	15 dakika 9 saniye

Öğretmen6	Müdür yardımcısı odası	05.02.2019	18 dakika 13 saniye
Öğretmen7	Müdür yardımcısı odası	05.02.2019	9 dakika 43 saniye
Öğretmen8	Müdür yardımcısı odası	05.02.2019	11 dakika 44 saniye
Öğretmen9	Müdür yardımcısı odası	06.02.2019	16 dakika 35 saniye
Öğretmen10	Müdür yardımcısı odası	06.02.2019	10 dakika 52 saniye
Öğretmen11	Müdür yardımcısı odası	06.02.2019	10 dakika 41 saniye
Öğretmen12	Müdür yardımcısı odası	07.02.2019	14 dakika 14 saniye
Öğretmen13	Müdür yardımcısı odası	07.02.2019	15 dakika 38 saniye
Öğretmen14	Müdür yardımcısı odası	07.02.2019	19 dakika 39 saniye
Öğretmen15	Müdür yardımcısı odası	07.02.2019	12 dakika 58 saniye

3.7. Verilerin analizi

Bu araştırmada özel eğitim meslek okulunda verilen eğitimin meslek kazanımına etkililiğiyle ilgili öğretmen görüşleri derinlemesine incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde “betimsel analiz” metodu kullanılmıştır

Tüm görüşmeler tamamlandıktan sonra araştırmacı tarafından görüşmeler sırasında alınan ses kayıtları, her katılımcı için ayrı ayrı olacak şekilde ve hiçbir değişikliğe uğratılmadan hazırlanan forma kaydedilmiştir. Görüşme soruları ayrılmış ve her soru için katılımcıların verdiği cevaplar soruların altına artarda gelecek şekilde yazılmıştır. Hazırlanan sorular ve ilgili literatür doğrultusunda kodlama anahtarı oluşturulmuştur. Hazırlanan kodlama anahtarı alan uzmanına gönderilmiştir. Kodlama anahtarında yer alan temalar ve alt temalarda görüş birliğine varılanlar aynı kalırken görüş birliğine varılmayanlarda düzeltmeler yapılmıştır. Görüşme sorularına verilen cevaplardan, soru ile bağlantısı olmayan cevaplar değerlendirme dışında bırakılmıştır.

3.8. Geçerlik ve Güvenirlik

Bu araştırmanın geçerlik ve güvenirliliğini sağlamak için; görüşme esnasında zamandan tasarruf etmek ve veri kaybetmemek adına görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Kayıt altına alınan görüşmeler hiçbir değişiklik yapılmaksızın yazılı

hale getirilmiştir. Araştırmacı kayıtları tekrar dinleyerek yazılı hale getirilen verileri kontrol etmiştir. Toplam 12 sorudan son soru (Bu sorular dışında belirtmek istediğiniz başka bir şey var mı?) çıkartılmıştır. Geriye kalan soruların %30'unun güvenilirliği alınmak istenmiştir. Toplam dört soru rastgele seçilmiştir. Ses kayıtları ve yazılı dokümanlar alandan uzmana gönderilmiş ve doğruluğu teyit ettirilmiştir. Ses kayıtlarında yanlış yazılan harf, sözcük ve ya cümle düzeltilmiştir.

Araştırmacı tarafından temalar ve alt temalar belirlendikten sonra alandan uzmana gönderilmiş ve verilerin güvenilirliği test edilmiştir. Karşılaştırma sonucunda görüş birliği ve görüş ayrılığı şeklinde hesaplamalar yapılmıştır. Alan uzmanının değerlendirmesi sonucu görüş birliğine varılan temalar ve alt temalar aynı şekilde kalırken, görüş birliğine varılmayan tema ve alt temalarda gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1.Zihin yetersizliği olan öğrencilere öğretilen mesleki beceriler

Okulunuzda zihin yetersizliği olan öğrencilere hangi mesleki beceriler öğretiliyor? Sorusuna ilişkin verdikleri yanıtlar Tablo 4.1’ de belirtilmiştir.

Tablo 4.1. Zihin yetersizliği olan öğrencilere öğretilen mesleki beceriler

Atölyeler	f
El Sanatları Teknolojisi Atölyesi	13
Cam ve Seramik Atölyesi	13
Yiyecek İçecek Hizmetleri Atölyesi	7
Matbaa Teknolojisi Atölyesi	6
Konaklama ve Seyahat Atölyesi	6
Tekstil Teknolojisi Atölyesi	7
Mobilya ve İç Dekorasyon Atölyesi	1
Görsel Sanatlar Atölyesi	1

Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin okullarda yedi farklı atölyede mesleki beceri öğretimi gerçekleştirdikleri görülmektedir. Öğretmenler atölyelerin çevredeki iş imkanlarına göre belirlendiğini belirtmiştir. Ö6 bu konudaki düşüncelerini “Okulumuzda daha çok çevredeki iş imkanlarına göre araştırılıp ona yönelik hangi iş imkanları var öğrencilerimizi nereye yerleştirebiliriz buna yönelik yapılan çalışmalar doğrultusunda atölyelerde 5 ya da 6 tane atölyemiz var. Sayıyı tam hatırlamıyorum şuan ve orada çevredeki istihdam olanaklarına göre mesleki becerileri öğretmeye çalışıyoruz” şeklinde ifade etmiştir.

4.2.Öğretmenlerin meslek dersleri programları hakkındaki düşünceleri

Okulunuz meslek dersleri programları hakkında neler söylersiniz? Sorusu programın amaçlarına ilişkin düşünceleri ve programın içeriğine ilişkin düşünceleri şeklinde iki başlık altında incelenmiştir.

4.2.1.Öğretmenlerin meslek dersleri programlarının amaçları hakkındaki düşünceleri

Programın amaçlarına ilişkin düşünceleriniz nelerdir? sorusuna öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tabloda 4.2’de yer almaktadır.

Tablo 4.2.Öğretmenlerin meslek dersleri programlarının amaçları hakkındaki düşünceleri

Görüşler	f
Programın amaçlarına ilişkin olumlu düşünceler	
Öğrencilerin düzeyine uygun amaçlar	6
Meslek edinmek için gerekli amaçlar	5
Programın amaçlarına ilişkin olumsuz düşünceler	
Öğrencilerin düzeyine uygun değil	3

Öğretmenlerin meslek dersi programı hakkındaki düşüncelerle ilgili tabloya bakıldığında daha çok olumlu görüşlere yer verildiği görülmektedir. Meslek dersi programı hakkında olumlu görüşlere bakıldığında öğrencilerin düzeyine uygun amaçlar olduğu ve meslek kazanımı için gerekli amaçlar olduğu yönünde iki temel görüş ifade edilmiştir. Programın amaçlarına ilişkin olumlu düşüncelerin öğrencilerin düzeyine uygun amaçlar ve meslek edinmek için gerekli amaçlar şeklinde iki şekilde ifade edildiği görülmektedir.

Öğrencilerin düzeyine uygun amaçlar olduğunu ifade eden öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö8 düşüncelerini “*Programın amaçları bu çocukların düzeyine göre yeterli. Amacına uygun program amacına uygun bir şekilde ilerliyor. Çocuklarımız buradan mezun olunca bir beceri sahibi oluyor.*” şeklinde ifade ederken Ö12 “*Programda yani müfredatla yapmaya çalıştığımız şeyler çocuklara çok çok uygun. Çünkü buraya gelen devam eden çocuklar daha çok hafif düzeyde yetersizliği bulunan*

öğrenciler. Bu yüzden programa edinmede amaçlarını kazanmada çok zorluk yaşamıyorlar. Yani programsal bazda baktığımızda teorik olarak bir sorunumuz yok. Bunları edindirmek konusunda bu şekilde.” şeklinde ifade etmiştir.

Meslek dersi programlarının meslek kazanımı için gerekli amaçlar olduğunu ifade eden öğretmenlerden Ö2 “*Benim gördüğüm benim ikinci yılum gördüğüm kadarıyla bu programlar amaçlarına uygun atölye hocalarımız bu amaçları yerine getirmeye çalışıyorlar. Bunun içinde bir bütün halde hareket edebiliyorlar. Amaçları yerine getirdiklerini düşünüyorum benim gördüğüm amaçları yerine getiriyorlar öğrencilerin belirlenen amaçları öğrencilere verebiliyorlar amaçlarda bence yeterli çünkü baktığımız zaman öğrenciler işe yerleştirildikten sonra vermiş olduğumuz amaçları onlara verileni gayet iyi şekilde sergileyebiliyorlar”* şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Meslek dersi programlarıyla ilgili olumsuz düşünce ifade eden öğretmenler amaçların öğrencilerin düzeyine uygun olmadığı konusuna vurgu yapmışlardır. Öğretmenlerin bu konudaki ifadelerine bakıldığında Ö10 “*Bazı amaçlarımız çocuklar için uygun değil. Daha yüksek düzeyde bir meslek lisesine daha uygun amaçlarımız var. Ama biz onları olabildiğince çocukların düzeyine indirgemeye çalışıyoruz. Onların seviyesine indirmeye çalışıyoruz. Bu çocuklar için biraz ağır.”* İfadelerini kullanmıştır.

4.2.2.Öğretmenlerin meslek dersleri programlarının içeriği hakkındaki düşünceleri

Programların içeriğinin yeterliliği ile ilgili düşünceleriniz nelerdir? sorusuna öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 4.3’ te yer almaktadır.

Tablo 4.3.Öğretmenlerin meslek dersleri programlarının içeriği hakkındaki düşünceleri

Görüşler	f
Programın içeriğine ilişkin olumlu düşünceler	
Programın içeriği yeterli	6
Programın içeriğine ilişkin olumsuz düşünceler	
Programın içeriği yetersiz	2
Programın içeriği geliştirilmeli	5

Programın içeriğiyle ilgili öğretmen görüşlerinin yer aldığı tabloya bakıldığında altı öğretmenin programın içeriğiyle ilgili olumlu görüşe sahip olduğu yedi öğretmenin ise olumsuz görüşe sahip olduğu görülmektedir.

Programın içeriğiyle ilgili olumlu öğretmen görüşlerine bakacak olursak Ö8 düşüncelerini “*Evet içerik çok dolu bence çok da yeterli. Bir meslek edinmek için sahip olması gereken becerilerin hepsini kapsıyor program. Bunun haricinde branş derslerinin haricinde iş ve meslek ahlakı diye bir dersimiz var yani bunun aslında davranışsal bazda da edindirmeye çalıştığımız şeyler var. Bu içerik de derste çok kıymetli bu anlamda öyle düşünüyorum.*” şeklinde ifade ederken, Ö13 düşüncelerini “*İçeriğimiz kısıtlıydı. Bu sene 3 tane dalı yeni programla beraber 3 dalımız mevcut programlarında içeriğindeki konularda artış oldu. Daha iyi olduğunu düşünüyorum. Birde bu konuların ben şöyle iyileştirileceğine inanıyorum. Bizim gibi görevi yapan arkadaşlar eksik ya da öğrencilere fazla kalan konuları birbirimizle görüştükçe öğrencilere yönelik daha güzel çalışmalar oluşacak.*” şeklinde ifade etmiştir.

Programın içeriğiyle ilgili olumsuz öğretmen görüşlerine bakıldığında iki öğretmenin programın içeriğini yetersiz bulduğunu beş öğretmenin de programın geliştirilmesi yönünde ifadede buldukları görülmektedir. Programın içeriğinin yetersiz olduğu yönündeki düşüncesini Ö5 “*Şimdi şöyle hani bu benim yetkinlik alanım içine girmiyor ama biz oluşturulan programın daha da uyarlanmış bir halini çocuklarla çalışıyoruz. Yani içerik de tabii ki yeterli değil. Zaten başta bir sıkıntı olduğu için içeriğinin de yeterli olması pek mümkün olmuyor.*” şeklinde ifade etmiştir. Programın içeriğinin geliştirilmesi yönündeki düşüncelerini Ö2 düşüncelerini “*Programın içeriğin yeterliliği öğrencinin durumuna göre yeterli de diyebilirim yeterli değildir de diyebilirim. Çünkü iyi öğrencilerimiz oluyor, yetersizliği fazla olan öğrencimiz olduğu zaman program içeriği yeterli oluyor ama çok iyi öğrenci geldiği zaman bence program biraz daha genişletilmeli. Bunun içinde bence okul bakanlık daha farklı bir çalışma yapmalı. Çünkü burda öğretmenin alabileceği programa içerik belli öğretmen ona göre hareket ediyö o çerçevede hareket ettiği için bence biraz da geliştirilebilir.*” şeklinde ifade ederken Ö10 “*Yani içerik olarak çok iyi değil ama geliştirilebilir. Ama daha farklı alanlarda öğretebiliriz biz el sanatları olarak çok*

kapsamlı bir alanız bu alanda. Daha farklı şeyleri de öğretebiliriz öğrencilere. Bunları da programlarımıza alabiliriz eklenebilir.” şeklinde ifade etmiştir.

4.3.Öğretmenlerin meslek dersleri ders saatleri hakkındaki düşünceleri

Okulunuzda verilen meslek dersleri ders saatlerini yeterli buluyor musunuz? Sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevap Tablo 4.4’ de yer almaktadır.

Tablo 4.4. Öğretmenlerin meslek dersleri ders saatleri hakkındaki düşünceleri

Görüşler	f
Ders saatleri yeterli	13
Ders saatleri yetersiz	2

Tablo incelendiğinde öğretmenlerin meslek dersleri ders saatleri hakkındaki düşüncelerinin çoğunlukla ders saatlerinin yeterli olduğu yönünde olduğu görülmektedir. Ders saatlerinin yeterli olduğunu ifade eden öğretmenlerden Ö9 “*Ben yeterli buluyorum. Çünkü benim iki sınıfım var. İki Sınıfta 15 saat. 15 saat zaten dersim var ve 15 saatte zaten bir sınıfın bir kazanımı elde etmesi için öğrenebilmesi için çok iyi bir saat ders saatleri açısından yeterli buluyorum*” şeklinde görüş bildirmiştir. Ö6 bu konudaki görüşünü “*Evet. Yeteri kadar zaman ayrıldığını düşünüyorum. Zaten meslek okulu olduğu için on sekiz saat atölyelere süre tanınıyor. 15 saat kadar atölye derslerinin süresi var onun dışında akademik derslerin süresi daha az. 6 7 saat kadar akademik ders işliyoruz. Yeteri kadar meslek derslerine süre tanınıyor.*” şeklinde belirtmiştir.

Ders saatlerinin yetersiz olduğu yönünde görüş bildiren öğretmenler öğrenciyle bire bir ilgilenmek gerektiği ve her öğrenciye zaman ayıramaması sebebiyle ders saatlerini yetersiz bulduklarına vurgu yapmıştır. Ö3 bu konudaki düşüncesini “*Bence yeterli değil çünkü kendi sınıfım adına söyleyim yoğunluğunuz fazla olan 10 kişilik bir sınıf. Hatta on bir kişilik bir sınıf. Bütün çocuklar yetenekleri bakımından baktığımız zaman birbirlerinden çok farklılar ve birebir ilgilenme olarak birazcık zorlanıyoruz. Toplu*

halde bir çalışma yapamadığımız için bazen çocuklarımızın bir kısmıyla çalışabiliyoruz diğerlerine zamanımız yetmiyor.” şeklinde ifade etmiştir.

4.4.Meslek dersi öğretiminde yaşanan problemler

“Meslek dersleri öğretiminde herhangi bir problemle karşılaşıyor musunuz? Karşılaşıyorsanız bunlar nelerdir?” sorusuna öğretmenlerin vermiş oldukları yanıtlar Tablo 4.5’ de yer almaktadır.

Tablo 4.5.Öğretmenlerin meslek dersi öğretiminde yaşadığı problemler

Görüşler	f
Öğrenciden Kaynaklı Problemler	
Çoklu yetersizlik	1
Öğrencilerin atölyeye uygun olmaması	5
Öğrenci sayısının fazla olması	1
Öğrencilerin bireysel eğitime ihtiyaç duyması	1
Donanım Kaynaklı Problemler	
Malzeme eksikliği	1
Bina eksikliği	1
Ortamın güvenli olmaması	2
Ürünlerin satılmasıyla ilgili problemler	1
Problem yaşamayanlar	2

Tablo incelendiğinde öğretmenlerin meslek dersi öğretiminde karşılaşılan problemlerin öğrenci kaynaklı problemler, donanım kaynaklı problemler, ürünlerin satılmasıyla ilgili yaşanan problemler başlıkları altında ele alındığı görülmektedir.

Öğrenci kaynaklı problemlere bakıldığında öğretmenler ağırlıklı olarak öğrencilerin atölyeye uygun olmadıklarını belirtmişlerdir. Ö5 öğrencilerin atölyeye uygun olmaması durumunda karşılaştıkları problemi “*Karşılaşıyoruz, şu yönde bir problemle karşılaşıyoruz. Bu tarz bir okula yapılan yönlendirmelerin çok sağlıklı olmadığını düşünüyoruz. Çünkü burada biz mesleki eğitim vermeye çalışırken öğrencilerin de ona*

uygun olması lazım tabi ki. Programların öğrencilere uygun olması gerekli fakat öğrencilerinde meslek eğitim alma potansiyeline sahip olması gerekiyor. Bu yönde sıkıntıları şu bu sene daha da büyük yani. Bu seneki yönlendirilen öğrencilerin daha sonraki sene daha farklı problemleri olacak çünkü artık şey de kalktı. Önceden sadece hafif zihin engelli öğrenciler yönlendirilebilirken şuan bütün öğrenciler yönlendiriliyor. E bu ilerde daha da büyük problemlere yol açacak. Çünkü vermek istediğim mesleki eğitimi sadece müş gibi yapmak olacak bir yerde. Çünkü bizim buradaki amacımız bir şekilde bu çocuklara meslek eğitim verip işletmelere yerleştirmek önce staj programına alıp daha sonra işletmelere yerleştirmek. Bu konuda sıkıntı yaşıyoruz yani.” şeklinde ifade etmiştir.

Öğrencilerin çoklu yetersizlik yaşaması durumunda ortaya çıkan sorunları Ö1 “Şöyle bir sıkıntı çıkıyor branşlara zihin anlamda yetersiz hafif düzey engelli öğrencilerimiz var ama onun yanında bir de fiziksel engelliler söz konusu. Özellikle meslekte yaşadığımız en büyük sıkıntılardan biri bu. Zihin olarak tamam geliştirilebilecek durumda ancak fiziksel olarak o işi yapabilecek Durumda değil. Bizim en büyük sorunumuz bu.” şeklinde belirtmiştir.

Öğrenci sayısının fazla olmasıyla ilgili yaşanan durumu öğrencilerin bireysel eğitime ihtiyaç duymasıyla ilgili olarak Ö9 “Sınıfımız 10 kişilik bir mevcuda sahip 9 öğrencimiz bir beceriyi kazanırken birisi geride kalıyor. Bunun hani geride kalmasını önlemek için onunla bireysel olarak ilgilenmemiz gerekiyor ve ben bireysel olarak ilgilenip bazı becerileri kazanması konusunda ona biraz daha zaman ayırıyorum. Biraz daha çalıştırıyorum ve gerekirse el kol koordinasyonu zayıfsa fiziksel olarak destek sağlayarak daha rahat bir şekilde yapmaya çalışıyorum yaptırmaya çalışıyorum. Bu gibi problemlerle karşılaşıyoruz ama bu problemlerde zaten böyle destek ile tamamlanıyor.” şeklinde görüşte bulunmuştur.

Donanım kaynaklı yaşanan sorunlara bakıldığında ortamın güvenli olmaması, malzeme eksikliği ve bina eksikliği ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Ö3 ortamın güvenli olmamasıyla ilişkili olarak “Bazı öğrencilerimiz o atölyeye uygun olmadıkları için yanlış mesela kullanmaması gereken aletleri merak edip dokunabiliyorlar. Zararlı olduğunun farkında olmayabiliyorlar şakalaşabiliyorlar. Kesici delici aletler olduğu için onlara birazcık dikkat edilmesi gerekiyor. Bazen hani diğer öğrencilerle

ilgilenirken onları göz ardı edebiliyoruz. Tehlikeli durumlar oluşabilir.” şeklinde görüşte bulunmuştur.

Üretilen ürünleri satmakla ilgili yaşanan sorunu Ö11 “*Sadece ürettiğimiz ürünleri satmak ya da pazarlama başka problemimiz yok. Öğrenciler dokuzuncu sınıfta tüm meslekleri görüyor zaten istedikleri ve ilgi alanlarına göre yerleşiyor. Diğer 3, 4 onları görüyorlar sadece. Ürettiklerini kıymetli olduğunu hissedemiyorlar. Çünkü sadece bir kermes yapabiliyoruz. Onları aslında satabilseler büyük pazarları olsa ürettiklerinin değerli olduğunu hissetseler daha verimli geçer bizim için”* olarak ifade etmiştir.

4.5.Zihin yetersizliği olan öğrencilerin işe geçiş sürecine dair yapılan bilgilendirme çalışmaları

Okulunuzda zihin yetersizliği olan öğrencilerinizin işe geçiş süreci ile ilgili bilgilendirme çalışmaları yapıyor musunuz? Yapıyorsanız ne tür bilgilendirme çalışmaları yapıyorsunuz? Sorusuna öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 4.6’ da yer almaktadır.

Tablo 4.6. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin işe geçiş sürecine dair yapılan bilgilendirme çalışmaları

Görüşler	f
Bilgilendirme çalışması yapıyorum	13
Staj yapacağı iş yeri ile ilgili bilgilendirme yapıyorum	1
Staj süreci ile ilgili bilgilendirme yapıyorum	3
İş yerinde uyması gereken kurallar ile ilgili bilgilendirme yapıyorum	1
İş yerinde karşılaşılabileceği problemler ile ilgili bilgilendirme yapıyorum	1
İşe geçiş süreciyle ilgili bilgilendirme yapıyorum	3
Diğer beceri alanları ile ilgili bilgilendirme yapıyorum	2
Bilgilendirme çalışması yapmıyorum	2

Tabloya bakıldığında öğrencilerin işe geçiş sürecinde neredeyse bütün öğretmenlerin bilgilendirme çalışmaları yaptığı görülmektedir. Öğretmenlerin bu bilgilendirme çalışmalarını staj süreci, işe geçiş süreci, diğer beceri alanları ile ilgili, staj yapacağı iş yeri ile ilgili, iş yerinde karşılaşacağı problemler ve iş yerinde uyması gereken kurallarla ilgili olduğu görülmektedir. Staj süreci ile ilgili olarak Ö10 düşüncelerini *“Bireysel olarak öğrencilerle görüşüp neler yapmaları gerektiğiyle ilgili. On birinci sınıftan itibaren genel bilgiler vermeye başlıyoruz. İki yıl staja gidiyorlar bizde onların yanına gidiyoruz. Zaten haftada bir onlarla görüşüyoruz işyerinde de. Orası sana uygun tarzında bir yönden iş yaşamına dair bir yönlendirme de yapmaya çalışıyorum ben.”* şeklinde ifade etmiştir.

Tabloya bakıldığında öğretmenlerin işe geçiş süreciyle ilgili bilgilendirme çalışmaları yapmalarını Ö9 *“Yapıyorum işe geçiş süreçleri ile ilgili. Çünkü tam olarak bu öğrencilerden zaten 10. sınıf ve 11. Sınıf benim sınıfım şu anda 12. sınıfta koordinatörlüğünü yaptığım sınıf onların nerelerde çalışabileceğini yapmış olduğu derslerin sonucunda yani seramik dersinin sonucunda neler yapabileceklerini hangi alanda çalışabileceklerini nerelerde çalışıp nasıl verim alabilecekleri konusunda bilgilendirme yapıyorum”* şeklinde ifade etmiştir. Yine öğretmenlerden Ö12 *“Evet bilgilendirme çalışmaları çocuklar bu okula geldiği günden itibaren başlıyor aslında çok uzun verimli bir şey. Ben 9. sınıfların öğretmeniyim ve çocuklarım şu an bir uğraş seçmediler tümünü branşlara tüm derslere geliyorlar ve ilgi ve yetenekler doğrultusunda branşlaşmaya geçecekler. Az öncede söylediğim gibi iş ve meslek ahlakı dersini biz bu yüzden kullanıyoruz işte. İşe girme becerileri, bir cv doldurma. Yani bunları edindirmeyi daha 9. sınıfta başlıyoruz aslında.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

4.6.Meslek kazandırma sürecinde okulun sahip olduğu donanımlar

Zihin yetersizliği olan öğrencilere meslek kazandırmada okulunuzun sahip olduğu donanım hakkında neler düşünüyorsunuz? Sorusuna öğretmenlerin verdiği yanıtlar tablo 4.7’ de yer almaktadır.

Tablo 4.7. Öğretmenlerin okulun sahip olduğu donanım hakkındaki düşünceleri

Görüşler	f
Yeterli buluyorum	7
Atölye sayısının ve çeşitliliğinin artırılması	5
Materyal eksikliğinin giderilmesi	4

Tablo incelendiğinde öğretmenlerin hemen hemen yarısının okulun sahip olduğu donanımları yeterli bulduğu görülmektedir. Diğer öğretmenlerin atölye sayısı ve çeşitliliğinin artırılması ve materyal eksiklerinin giderilmesi yönünde ifadelerde bulunduğu görülmektedir. Okulun sahip olduğunu donanımların yeterli olduğunu söyleyen öğretmen görüşlerine bakıldığında Ö4 “*Donanımsal anlamda sıkıntımız yok. Meslek lisesi itibariyle öğrenciye bilgi ve donanım kazandıracak yeterli donanıma sahibiz.*” şeklinde görüşünü dile getirmiştir. Ö5 ise düşüncelerini “*Yani ben bundan öncede farklı okullarda yine zihin eğitim üzerine çalıştım. İlk çalıştığım okulun atölyesi yoktu. Biz kendi çabalarımızla birşeyler yaptık öğrencilerle ve öğretmen arkadaşlarla. Bu okulun atölye açısından eksikliği yok. Özellikle benim atölyem açısından hiçbir eksikliğimiz yok. Malzeme tedarikini de sağlıyoruz bir şekilde. O yüzden çocuklara yeterli olduğunu düşünüyorum okulumun. Şuan görevde olduğum bu okulun yeterli olduğunu düşünüyorum. Materyal olarak da zaten milli eğitimin belirlediği program dahilinde ben gelmeden önce oluşturulmuş bir liste vardı olması gereken her şey dolaplarda dahil atölyemde mevcut şuanda. Ben kendi atölyem için bunu rahatlıkla söyleyebiliyorum.*” şeklinde ifade etmiştir.

Atölye sayısının ve çeşitliliğinin artırılmasını belirten öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö2 düşüncelerini “*Okulumuzun donanım olarak bence bi tık daha arttırılmalı donanım olarak atölye çeşitliliği olarak arttırılabilir. Çünkü 5 çeşit atölye var etraftaki iş imkanlarına bakıldığı zaman bir iki atölyenin bu çevrede iş bulamama imkanı var. O yüzden iş çeşitliliği adına atölye sayısının artırılması gerektiğini düşünüyorum. Öğrenciler için daha iyi olur çünkü 5 atölye var ama hani bir öğrenci beş atölye için de uygun olmayabilir bu tarz öğrencilerle karşılaşıyoruz. Beş atölyeye de uygun olmayan öğrencilerimiz var. Çeşitlilik olsa belki öğrencinin ilgi çekeceği, yapabileceği hoşuna gideceği ki en önemlisi atölyeyi ve yaptığı işi sevmesi, belki farklı*

bir atölye olsa iş olsa onu daha çok sevecek ve kazandırmış olacağız onu engelli bir birey olarak kendi ayaklarının üzerinde durmasını sağlamış olacağız. Bağımsız yaşamasını sağlamış olacağız.” şeklinde belirtmiştir. Ö6 düşüncelerini “Şimdi daha çok atölyelerde bu mesleki kazandırma çalışmalarını yapıyoruz ve atölyelere baktığımızda yeteri kadar atölyemiz var gibi gözüküyor aslında. Ama baktığımızda dışarıda birçok çeşitli iş alanı var ve kimi zaman yetersiz kaldığını söyleyebilirim bu atölyelerin. Ne gibi dersiniz atıyorum bi mobilya atölyemiz var, matbaa atölyemiz var, konaklama atölyemiz var bunun yanında el sanatları atölyemiz var. Ama okulumuzun çevresindeki iş imkanlarını, öğrencilerin içinde yaşadığı çevredeki iş imkanlarına baktığımızda özellikle biz öğrencileri hazır yemek yerlerine yerleştiriyoruz ve hazır yiyecek içecek hazırlama ile ilgili firmalara yerleştiriyoruz. Veya işte giyim mağazalarında reyonda çalışması üzerine öğrencileri yerleştiriyoruz. Bunlara yönelik atölyeler açılabilir mi evet açılabilir. Yani yeteri kadar atölyemiz var gibi gözüküyor ama iş imkanlarını göz önünde bulundurarak ekstra atölyelerin açılmasının da ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Veya açılan atölyeler arasında güncelleme yapılabilir aynı şekilde.” şeklinde ifade etmiştir.

Materyal sayısının artırılması gerektiğini ifade eden öğretmenler görüşlerine bakıldığında Ö1 “Çocukların kendilerinin getirmek durumunda olduğu malzemeler var. Onlar da karşılanmış olsa daha da yararlı daha da kolay bir şekilde sonuca ulaşılabilir.” Şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Ö11 ise atölye çeşitliliğinin artırılmasının yanı sıra “Yani aslında donanım açısından öğrenci sayısı fazla atölyeler bunu çok karşılayamıyor. Atölyeye gitseler bile malzeme eksikimiz var. Büyük bir kısmını veliler kendi çabalarıyla oluşturuyor. Bunlar bizi çok zorluyor. Yani imkanlarımız çok kısıtlanmış oluyor.” diyerek düşüncelerini ifade etmiştir.

4.7.Zihin yetersizliği olan öğrencilerin çalışabileceği işler

“Zihin yetersizliği olan öğrencilerin hangi işlerde çalışabileceğini düşünüyorsunuz?” sorusuna öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 4.8’ de yer almaktadır.

Tablo 4.8. Öğretmenlerin zihin yetersizliği olan öğrencilerin çalışabileceği işler hakkındaki düşünceleri

Görüşler	f
Meslek grupları	
Tekstil sektörü	2
Yiyecek içecek hizmetleri	1
Hizmet sektörü	1
Servis elemanı	2
Satış danışmanlığı	1
Çoğu iş alanında	2
Basit işlerde	2
El becerisi gerektiren işler	1
Öğrenci düzeyine göre değişiyor	2
Her işte	2

Öğretmenlerin, zihin yetersizliği olan öğrencilerin hangi işlerde çalışabileceğiyle ilgili düşüncelerinin yer aldığı tabloya bakıldığında meslek alanları içerisinde tekstil sektörü, yiyecek içecek hizmetleri, hizmet sektörü, servis elemanı ve satış danışmanlığı gibi meslek grupları ifade edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerden ikisi çoğu iş alanında, ikisi basit işlerde, ikisi her işte, biri el becerisi gerektiren işlerde çalışabileceğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerden ikisi ise öğrencinin çalışabileceği işlerin öğrenci düzeyine göre değiştiğini ifade etmiştir. Öğretmenlerin ifade ettiği meslek gruplarına bakıldığında tekstil bölümü ile ilgili Ö1 “*Şimdi bu çok boyutlu bir konu hem öğrenciler hem buranın sosyolojik yapısı hem buranın üretim kaynakları diyelim büyük bir oranda tekstil bölümü talep görüyor. Çünkü çevrede atölyeler olsun tekstil üzerine kurulmuş olan mekanlar...*” ifadelerini kullanmıştır. Bir diğer meslek grubu olan servis elemanı ile ilgili Ö7 “*Servis elemanı olarak çalışabilir. Garsonluk gibi işlerde onun dışında el becerileri çok ince beceriler gerektirmeyen o tür işlerde çalışabilirler*” ifadelerini kullanmıştır.

Zihin yetersizliği olan öğrencilerin basit işlerde çalışabileceğini ifade eden öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö2 “Çok ayrıntılı karmaşık işler dışında çoğu işte çalışabileceklerini düşünüyorum. Benim bildiğim bir öğrencimiz var bir yemek firmasında iç tarafta çalışıyor. Pişirme kısmında tabak hazırlamak bunu yapabilen öğrenci var dediğim gibi çok karmaşık olmadığı sürece ağır ve karmaşık değilse öğrencilerimiz zaten işe yerleştirilenler bilen öğrenciler olduğu için çoğu işi yapabileceklerini düşünüyorum. Dediğim gibi çok ağır ve karmaşık olmadığı sürece öğrencilerimiz işlerin altından kalkarlar.” ifadelerini kullanmıştır.

Zihin yetersizliği olan öğrencilerin çoğu iş alanında çalışabileceğini belirten öğretmen yanıtına baktığımızda Ö10 düşüncelerini “Birçok alanda çalışabilirler. Eğer bizim okulumuzdaki birçok öğrenci yaklaşmaması gereken makineleri biliyorlar örneğin bu yüzden öyle bir durumla karşılaşmadığı sürece birçok yerde çalışabilirler.” şeklinde ifade etmiştir.

Zihin yetersizliği olan öğrencilerin her işte çalışabileceğini ifade eden öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö15 “Valla bizim çocuklarımız yani hafif düzey diye geçen bu okulda her alanda çalışabilirler. Zaten bizim derslerimiz aslında iş ve meslek ahlakı olarak geçiyor. Sonrasında branşlaşıyorlar. Biz çocuklara işte mobilya adı altında ya da işte seramik adı altında bir iş ortamında nasıl hareket etmeleri gerektiğine dair eğitim veriyoruz. O nedenle her alanda çalışabilir bizim çocuklarımız.” ifadelerini kullanmıştır.

Zihin yetersizliği olan öğrencilerin çalışabileceği alanların öğrencinin yeterliliğine göre değiştiğini ifade eden öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö5 düşüncelerini “Bunu bir ayırım olarak düşünmüyorum aslında çocuğun potansiyeline bağlı. Yani bu zihin yetersizliği olan bunu bir bütün olarak göremeyiz hiç bir şekilde. Çocukların potansiyeline bağlı olan bir şey bu. Yani şu işlerde çalışabilirler bu işlerde çalışamazlar gibi bir şeyi ayırım yapmak istemiyorum açıkçası yani. Bu biraz bizi yanıltıyor..... Garip geliyor yani zihin engelliler şunda çalışsın bedensel engelliler bence şu alanda çalışır demek biraz ya havada kalıyor. Yani sadece bir fırsat vermek olmuyorsa potansiyeli demek iyi değerlendirememişiz deyip başka bir şekilde değerlendirmek gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

4.8.Zihin yetersizliği olan öğrencilerin iş sahibi olmalarını kolaylaştıracak beceriler

Sizce okulda öğretilen becerilerden hangileri zihin yetersizliği olan öğrencilerin gelecekte iş sahibi olmasını kolaylaştıracak becerilerdir? sorusuna öğretmenlerin verdiği yanıtlar Tablo 4.9.' da yer almaktadır.

Tablo 4.9. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin iş sahibi olmalarını kolaylaştıracak beceriler

Görüşler	f
Meslek dersleri	2
Konaklama ve Seyahat	6
Matbaa Teknolojisi	1
Seramik ve Cam Teknolojisi	1
Yiyecek İçecek Hizmetleri	3
Tekstil Teknolojisi	1
Bağımsız Yaşam Becerileri dersleri	4
Öz bakım Becerileri	2
Toplumsal yaşam becerileri	4
Meslek Ahlakı Dersi	3
Tüm Dersler	2

Öğretmenlerin zihin yetersizliği olan öğrencilerin iş sahibi olmasını kolaylaştıracak beceriler ile ilgili düşüncelerinin yer aldığı tabloya bakıldığında mesleki beceriler, bağımsız yaşam becerileri ve meslek ahlakı becerilerini içeren derslerle ilgili görüşlerini ifade ettikleri görülmektedir. Mesleki derslerle ilgili düşünceleri incelendiğine öğretmenlerin çoğunluk olarak konaklama ve seyahat ve yiyecek içecek hizmetleri ile ilgili becerilere yoğunlaştıkları görülmektedir. Bunun yanında matbaa teknolojisi, seramik ve cam teknolojisi ve tekstil teknolojisi becerileriyle ilgili de görüş bildiren öğretmenler olmuştur. Konaklama ve seyahat becerileri ile ilgili öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö8 düşüncelerini “*Konaklama atölyesi o açıdan bence o gerekli eğitimi veriyor. Bir otelde temizlik nasıl yapılır mesela ya da bir çamaşır nasıl*

yıkanır yani. Ütü nasıl yapılır. Ya bu tür işleri öğrenip bir otelde çalışmaya başlayabilir. Mesela bizim birkaç öğrencimizi otele gönderiyoruz otelde çalışıyorlar temel becerileri öğrendikleri sürece üst düzey becerileri de oralarda öğrenebiliyorlar yani bu çocuklar zaten buna müsait.” Şeklinde ifade etmiştir. Ö15 ise görüşlerini “Konaklama, seyahat atölyemiz gerçekten faydalı. Çünkü o çocuklarımız otellere yerleşebiliyorlar ki yerleşen çocuklarımız var bizim alanımızda.” Şeklinde ifade etmiştir. Yiyecek içecek hizmetleri ile ilgili öğretmen görüşlerine bakıldığında Ö12 “Yani aslında seçilen bu branşlarımız o kadar güzel ki yani mesela yiyecek içecek benim favori bölümlerinden biri. Hem gündelik hayatın içinde olan birşey bu. Yani sosyal olarak etkileştiği mekanlar var, lokantalar var. Kafelar var işte. Oteller var bu anlamda. Bu bölümün çok hayatında içinde olmasından dolayı birçok bilgiyi ve beceri kazanabilecekler. Yani mesela yemek yapmayı bilen bir çocuk kendi başına bağımsız olarak hayatını devam ettirebilir. Sandviç yapan çocuk annesine, babasına, evde ona her kim bakıyorsa daha çok bağımsızlaşmasını sağlayacaktır diye düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

Bağımsız yaşam becerileri ile ilgili öğretmen görüşlerine bakıldığında öz bakım becerileri ve toplumsal uyum becerileri olacak şekilde iki kategoride görüş bildirdikleri görülmektedir. Toplumsal yaşam becerileri ile ilgili öğretmen görüşlerine bakıldığında Ö15 düşüncelerini “Bir kere biz sosyal yaşam becerileri de veriyoruz. İşte burada çocuklar bizim kendi alanımızda meslek ahlakı kısmında, işte çocuğun servise nasıl bineceği yemekhanede nasıl yemek alacağı, işte iletişim becerileri amirine karşı nasıl davranacağı, iş arkadaşına karşı nasıl davranacağı onlara dair de bilgi veriyoruz ve bunlar yeterli oluyor.” şeklinde ifade etmiştir. Ö6 ise düşüncelerini “Şimdi bizim öğrencilerimiz genelde baktığımızda bir özgüven problemi olduğunu görüyoruz ve okul hayatı ve ev hayatı dışında çok sosyal hayatın içerisinde bulunmadığını genelde görüyoruz. Yani şunu söyleyebilirim. Bağımsız yaşama hazırlayacak her türlü beceri. Bu bir yemek hazırlama becerisi de olabilir kendini temizleme, kişisel bakım, öz bakım becerileri de olabilir.” şeklinde ifade etmiştir.

Meslek ahlakı dersleri ile ilgili olarak Ö7 düşüncelerini “ Şöyle bir şey var hani birincisi çok düzenli olmak çocukların birçoğu düzensizler ailelerde hep şikayetle geliyor. Hocam şunu da yapmıyor bunu da yapmıyor şöyle de olmuyor. Biz ilk önce

bunları katıyoruz ve bunlar çalışılarak hani düzenli olma, iş ahlakı katma hep bundan bahsediyorum ama biz bunların üzerine çok çalışıyoruz. Çünkü iş ahlakı dediğimiz şey nedir aslında? Hani iş yerine gidecek, nasıl konuşması gerektiğini bilecek, hitap etmesi nasıl olacak? Bunları bilecek bunlar çalışılıyor. Bunların çalışılması gerekir.” şeklinde belirtmiştir.

Tüm bu beceri alanları dışında, iki öğretmen okulda verilen tüm derslerin zihin yetersizliği olan öğrencilerin iş sahibi olmasında aynı derecede önemli beceriler olduğunu ifade etmiştir.

4.9.Zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdam edilecekleri alana uygunluğu

Zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdam edilecekleri alana uygunluğu ile ilgili düşünceleriniz nelerdir? sorusuna öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 4.10’ da yer almaktadır.

Tablo 4.10. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdam edilecekleri alana uygunluğu

Görüşler	f
Öğrencinin performansına göre istihdam alanı belirleniyor	6
Yeteneklerine göre istihdam edilemiyorlar	1
Öğrenciler tüm istihdam alanları için yeterli	5

Zihin yetersizliği olan öğrencileri istihdam edilecekleri alana uygunluğu ile ilgili öğretmen görüşlerine bakıldığında altı öğretmen öğrencinin istihdam alanına göre belirleniyor, beş öğretmen öğrenciler tüm istihdam alanları için yeterli, bir öğretmen yeteneklerine göre istihdam edilemiyorlar şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Katılımcılara zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdam edilecekleri alana uygunluğuyla ilgili düşünceleri sorulduğunda öğretmenlerin cevabı çoğunlukla öğrencinin performansına göre istihdam alanı belirleniyor şeklinde olmuştur. Bu soruya

verilen yanıtlara bakıldığında Ö2 “Öğrencilerimize zaten önce iş bulunuyor işe göre hangi öğrencinin yapıp yapamayacağı atölye hocalarımız tarafından belirlenip öğrenciler ona göre işe yerleştirilir. Genelde öğrencilere uygun işler bulmaya çalışıyorlar, yapabileceği. Bu öğrenci burda yapabilir diyerek atölye hocalarımız karar veriyor. Yapabiliyorsa yönlendiriyorlar. Yapamayacağını düşündüğümüz öğrenciyi zaten kimse yönlendirmiyor yönlendirmek de istemeyiz. Çünkü işyerindeki yerleştirdiğimiz yerde de sorun yaşar, öğrenci mutsuz olur, mutsuz olursa insan zaten işi yapmak istemez. O yüzden önce öğrencinin o alana uygun olup olmadığına bakıyoruz ondan sonra işe yerleştirmeler gerçekleştiriliyor.” şeklinde yanıt verirken, Ö12 “Şimdi bizim okulumuzda daha çok çocuğun performansı bunu belirliyor. Yani mesela el kasları yetersizse bir çocuğun el sanatlarında olmaması lazım veya ayakta duramayan bir çocuğun yiyecek içecek hizmetleri alanında kısıtlıdır yapacağı şeyler. Bu yüzden çocuğun bireysel özelliklerine göre bir alana yerleştirilmesi lazım ki bizde okulda buna çok dikkat et, dikkat ettiğimiz nokta bu çocukların istedikleri yani el kasları çok gelişmemiş ama ben illa el sanatlarındayım diyor. Ama aslında biliyorsunuz ki çok bir şey yapamayacak. Biz bununla ilgili de çalışmalarda bulunuyoruz. Branş öğretmenin bu konudaki fikirleri önemli. Çünkü çocuklarla çalışanlar onlar. Başladığım yere geri dönecek olursam daha çok ne yapabileceklerse yani kendi kişisel, fiziksel, zihin özellikleri hangisine uygunsu o alana geçiyorlar.” ifadesini kullanmıştır.

Öğrencilerin tüm istihdam alanları için yeterli olduğu yönündeki öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö14 düşüncelerini “Bence uygun. Diyorum ya bu öğrencinin kesinlikle yeterliliğiyle alakalı bir şey ama ben uygun olduğunu düşünüyorum. Mesela yiyecek içecek atölyesini baz alalım. Çocuk çok rahat kafede, bir otelde çalışabilir. Resepsiyonda durabilir, mutfak bölümünde de çalışabilir. Ya aslında bizden çok bir farkları yok ki. Yani ben nasıl mutfakta çalışabiliyorsam öğrencimiz de çalışabiliyor. Hani normal birey nasıl tepsi garsonluk yapıp kafede çalışabiliyorsa bu öğrencimiz de taşır yapabilir bu işi. Sadece bu öğrenci yani bu öğrenciyi bizim tanımımızla alakalı bir şey ya da fırsat verilmesiyle alakalı bir şey diye düşünüyorum.” şeklinde ifade ederken, Ö4 düşüncelerini “Hafif düzey zihin engellilerin istihdam alanında çok sıkıntı yaşamadığını görüyoruz. Özellikle bizim branşımızda biz bu sene 12. sınıfları yerleştirme noktasında işletmelerde ve beceri eğitiminde çok rahatlıkla işletme bulduk

ve *şuanda işletmeye çıkan öğrencilerle ilgili dönütlerimizde çok olumlu.*” şeklinde ifade etmiştir.

4.10.Zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdamı ile ilgili yapılacak çalışmalar

Zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdamı ile ilgili hangi çalışmalar yapılmasını istersiniz? sorusuna öğretmenlerin verdiği yanıtlar Tablo 4.11’ de yer almaktadır.

Tablo 4.11. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdamı ile ilgili yapılacak çalışmalar

Görüşler	f
İşverenlerin tutumlarının değiştirilmesi	5
Atölye çeşitliliğinin artırılması	2
Öğrencilerin düşüncelerine önem verilmesi	1
Özel sektör ve devlet kurumlarıyla iş birliği sağlanması	2
Engelli bireyler için ayrılan kontenjanların artırılması	3
Okul sonrası mesleki eğitimi devam ettirmek	1
E-KPSS’ de düzenlemeler yapılması	2

Tablo incelendiğinde zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdamına yönelik hangi çalışmaların yapılmasına isterdiniz sorusuna verilen öğretmen yanıtlarına bakıldığında beş öğretmenin işverenlerinin tutumlarının değiştirilmesi, üç öğretmenin engelli bireyler için ayrılan kontenjanların artırılması yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. Bunun yanı sıra iki öğretmen atölye çeşitliliğinin artırılması, iki öğretmen özel sektör ve devlet kurumlarıyla işbirliği yapılması, iki öğretmen E-KPSS’ de düzenlemeler yapılması, bir öğretmen öğrencilerin düşüncelerine önem verilmesi, bir öğretmen okul sonrasında mesleki eğitime devam edilmesi yönünde görüş belirtmiştir.

İşverenlerin tutumlarının değiştirilmesi yönünde öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö6 düşüncelerini *“Ama şu önemli biz ne kadar çalışma yapabilirsek yapabilelim, çevredeki iş sahipleri veya işte işverenler öğrenciyi kabul etmediği sürece veya onlara yönelik olumsuz bakış açısını sürdürdüğü sürece sizin öğrenciniz ne yapabiliyor olursa*

olsun onun bir önemi kalmıyor. Çünkü o engelli öğrenciyi birçok şey yapamaz veya benim için sorun olacaktır diye düşünüp zaten cezası olsa bile -işte engelli kontenjanında çalıştırmak personel çalıştırmamanın- yine de her şeyi bir kenara bırakıp ben gerekirse cezasını öderim ama yine de engelli personel çalıştırmak istemiyorum diyor. Bu anlamda işverenlere yönelik tutum değiştirme programı izlenebilir. Ve engellilerin de birçok şeyi yapabileceğini aslında bazı alanlarda normal gelişim gösteren bireylerden çok daha iyi olduğunu demin söylemiştim işte rutin işlerde normal bireyler sıkılırken onlar hiç sıkılmadan aynı iş tekrar edebiliyorlar veya çok basit destek hizmetlerde bizim öğrencilerimizin her türlü çalışabileceğinin onlara anlatılması iyi olabilir.” şeklinde ifade etmiştir. Ö15 düşüncelerini “Bir kere öncelikle bu çocuklara karşı önyargıyı yıkmaları lazım birçok işyerinin. Çünkü biz çocuklarımızı işe yerleştirmek istediğimizde genelde bizde bu önyargı ile karşılaşıyoruz. Almak istemiyorlar ya da nasıl olacak yanına birini daha vermemiz gerekecek mi gibi bir endişe yaşıyorlar.” şeklinde ifade etmiştir.

Engelli bireyler için kontenjanların artırılması yönündeki öğretmen görüşlerine bakıldığında Ö9 düşüncelerini “.....Şimdi bir önyargı var mesela zihin yetersizliği ve de engeli olan her kişi için bir önyargı var. Özel şirketlerde bu daha fazla çünkü özel şirkette artık bir dil bilmek bile yeterli olmuyor iş bulmak için. maalesef öyle ama bakanlık eğer bu sayıyı yükseltirse bize o öğrencilerin özel şirketlerinde tanınmasına olanak sağlayabilirler ve o öğrenciler de orada mezun olduktan sonra çalışıp çok güzel şeyler yapabilirler. Kendi hayatlarını kurtarabilirler. Üretimin devamlılığını sağlayabilirler.” şeklinde ifade ederken, Ö13 düşüncelerini “.....İllaki sınavları onlara yöneliktir ama yerleştirme ve istihdam edilecek sayı konusunda yardımcı olunabilir. Bir de ne yazık ki bakıyorsunuz gün geçtikçe bu öğrencilerin sayısı da artıyor yani artık yaşam koşullarında ya da insanların sağlık problemleri dolayısıyla mı ya da biz bilmiyorduk zamanında şimdi artık daha çok yaygınlaştığı için mi haberimiz oluyor. Yani kamuda sayı arttırılabilir değerlendirilebilir. En azından kamuya yerleştirelemiyorsa da devlet bunların özel işletmelerde iş bulmasını kolaylaştırabilir diye düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

4.11.Meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanması adına beklentiler

Meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanması adına beklentileriniz nelerdir? Sorusu “Ailelerden beklentileriniz nelerdir?”, “Okul idaresinden beklentileriniz nelerdir?”, “Öğretmenlerden beklentileriniz nelerdir?”, “Bakanlıktan beklentileriniz nelerdir?” şeklinde gruplandırılarak sorulmuştur.

- a) Ailelerden beklentileriniz nelerdir? Sorusuna öğretmenlerin verdikleri yanıt Tablo 4.12’de yer almaktadır.

Tablo 4.12.Meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanması adına aileden beklentiler

Görüşler	f
Çocuklarıyla ilgili gerçekçi beklentilerde bulunması	5
Eğitim sürecine katılım	6
Öğretmen veli işbirliğinin sağlanması	3
Çocuğunu motive etmesi	1

Tablo incelendiğinde öğretmenlerin meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanması adına ailelerden beklentilerin çoğunlukla eğitim sürecine katılım göstermeleri ve çocuklarıyla ilgili gerçekçi beklentilerde bulunmaları yönünde olduğu görülmektedir. Bu görüşlerden farklı olarak üç öğretmen öğretmen-veli işbirliğinin sağlanması, bir öğretmen ise çocuğunu motive etmesi yönünde görüş bildirmiştir.

Ailelerin eğitim sürecine katılımı ile ilgili öğretmen görüşlerine bakıldığında Ö2 düşüncelerini “*Ailenin çok etkin olması lazım. Benim gördüğüm kadarıyla aileler öğretmenleri yalnız bırakıyor. Çok az aile var hani çocuğuyla ilgilenen, okula başladığında okula gelip soran, ne yaptığımızı merak edip gelip izleyen çok az sayıda aile var. Ailelerin bu eğitim öğretimde daha fazla bizimle beraber olması lazım ki biz burda verdiğimiz öğrenciye aktardığımızı ailede evde öğrenciye aktarabilsin ki kalıcılık sağlansın. Aile bizle birlikte etkin bir şekilde katılım sağlamadığı zaman bazı şeyler havada kalıyor, boşa gitmiş oluyor emek boşa gidiyor. Aslında en önemli şey ailenin eğitim öğretime etkin bir şekilde katılması lazım*” şeklinde ifade etmiştir. Ö11 “*Evde tekrar etmeleri. Çünkü bugün öğrettiğimi ertesi gün geldiğinde unutmuş olarak*

bulabiliyorum. Aileler onların da elbette işleri var ama yine de bi kerede olsa tekrar ettirseler bizim için çok iyi olacak. Bir de malzeme. Aileler hep böyle şey boşa gibi görüyor malzeme. Ya da şey evde de aileler biraz malzeme alsa eline iğneyi ipliği hadi kızım bugün okulda ne yaptın bana göster. Bu şekilde olsa daha verimli olacak. Çünkü hızlı unutabiliyorlar.” şeklinde ifade ederken, Ö14 “Yani destek olmalarını isterim. Şöyle ki mesela ben diyelim haftanın bir günü takı kursunda bileklik çalıştırıyorum ama bizim öğrencilerimizin şöyle bir dezavantajları var çok çabuk unutuyorlar. Evde pratik yapabilirler mesela şeyleriyle çocuklarıyla alakalı derste gösterilen bir ürünü ya da ne biliyim bir dersi bir şekilde uygulamaları gerekebilir. Çünkü öğrenci ciddi anlamda unutuyor. Onun dışında ne olabilir kendileri de araştırma yapabilirler. Hani çocuklarını geliştirmek için ya da el becerisi. Biz öğrenci mesela 6 saat içinde ne yapıyoruz el becerisini geliştirmeye çalışıyoruz. Veli de bunu çok rahat yapabilir. Çocuğuna bi düğme ceket verip oğlum ya da kızım dik şunu diyebilir. Ya bu güzel bir şey bizim içinde çok iyi olur.” şeklinde ifade etmiştir.

Ailelerin çocuklarıyla ilgili gerçekçi beklentilerde bulunması ile ilgili öğretmen görüşlerine bakıldığında Ö5 düşüncelerini “Aileden beklentimiz bu okulun aslında bir meslek okulu olduğunu anlamaları gerekiyor. Bazen bunun farkında olmuyorlar. Aa bu okul çok iyi bir okulmuş buraya hafif derecede zihin engelli öğrenciler gidiyor benim çocuğum da buraya gelsin ile çok bu olmuyor. Ailenin bunun farkında olması gerekiyor. İşte çocuğunu yolluyor. Çocuğun müthiş potansiyeli var ama ben çocuğumu bir yere gönderemem diye ama göndermesi lazım. Çünkü o çocuk on sekiz yaşında iki sene sonra sana ihtiyacı olmaması gerekir o çocuğun. Çünkü bunu yapabilecek potansiyelde bu çocuk bunun çok farkında değiller.” şeklinde bir ifade kullanmıştır. Ö12 ise düşüncelerini “Aileler çok çetrefilli. Çünkü ailelerin beklentileri ile çocukların gerçekliği arasında biraz fark oluyo her zaman. Eğer aile belki çocuğuyla ilgili gerçekçi olmayan beklentileri var ama çocuğun da bir gerçeği var. Bence ailelerin yapması gereken çocuğu olduğu gibi kabul etmek. Yani biraz nesnel bakmaları lazım. Kendi yaşamak istedikleri ya da çocuğunu görmek istedikleri nokta değil de çocuğun kendiliği çok önemli bence. Ailelerin beklentilerini biraz gerçeğe uydurmalarını öneririm. Bu durum biraz kabullenmeyle de alakalı bir şey sanıyorum ki. Aileden beklentim bu yönde” şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmen-veli işbirliğinin sağlanması gerektiğini ifade eden öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö3 “Aileler her zaman beklentimiz bizimle aynı düşüncelere sahip olmaları. Ortak bir adım atabilmemiz. Bize gelecekle ilgili ne beklentileri var, bizimle paylaşmaları ona göre birlikte bir adım bakabilmemiz ve hangi iş olanakları hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu konuda açık olmaları” ifadelerini kullanırken, Ö8 “Bence aileler çocuklarının gelişimlerini takip etmeli çocukların hangi alanda gelişim gösterdiğini mesela öğretmen ile işbirliği içinde olması gerekiyor” ifadelerini kullanmıştır.

b) Okul idaresinden beklentileriniz nelerdir? Sorusuna öğretmenlerin verdiği yanıtlar Tablo 3.13’de yer almaktadır.

Tablo 4.13. Meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanması adına okul idaresinden beklentiler

Görüşler	f
Materyal desteği sağlanması	7
Öğrencilerin çalışmalarının sergilenmesi	1
Öğretmenlere programın uygulanmasında esneklik sağlanması	1
İstihdam alanlarına uygun atölyeler açılması	2
Özel eğitim ve mesleki eğitim arasında denge sağlanması	1

Tablo incelendiğinde meslek dersi programlarının etkili bir şekilde uygulanması adına okul idaresinden beklentileriniz nelerdir sorusuna öğretmenlerin verdiği yanıtların materyal desteği sağlanması yönünde olduğu görülmektedir. Bunun dışında bir öğretmen öğrencilerin çalışmalarının sergilenmesi, bir öğretmen programın uygulanmasında öğretmenlere esneklik sağlanması, iki öğretmen istihdam alanının genişletilmesi bir öğretmen de okulda özel eğitim ve mesleki eğitim arasında dengenin sağlanması şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Materyal desteği sağlanması ile ilgili öğretmen ifadelerine baktığımızda Ö4 “Öğretmenlerin ve öğrencilerin materyal eksikliği ve diğer eksiklerinin giderilmesi beklerim.” İfadesinde bulunurken, Ö13 “Bol bol ödenek. Çünkü bizim için malzeme çok önemli. Malzeme olursa çocukta her şey yapabilir. Sınırsız yani onların hayal güçleri çok sınırsız yetenekleri de öyle. Her şey çıkabiliyor işlerinden. Malzeme olursa ödenek konusu çok memnun oluruz” ifadelerini kullanmıştır.

İstihdam alanına uygun atölyeler açılması yönünde öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö6 düşüncelerini “Okul idaresinin bu anlamda yapması gereken ilk şey atölyeleri çevredeki iş imkanlarına göre düzenlemek olacaktır diye düşünüyorum. Çünkü meslek kazandırmak için biz atölyeleri açıyoruz ama sizin açtığınız atölyenin çevre de iş imkanı yoksa çok da bi anlamı olmuyo. Tamam biz atölyeyi açtık öğrencilere tüm beceriler öğrettik ama bakıyorum çevrede bu atölyenin öğrettiği becerilerle herhangi bir öğrenciyi işe yerleştirmiyoruz. O zaman bu çok anlamsız olacaktır. Şunu söyleyelim okul idaresi çevredeki iş olanaklarını iş imkanlarını tespit etmeli. Benim öğrencilerimin bulunduğu çevrede marangoza ihtiyaç var atıyorum mesela servis elemanına ihtiyaç var veya kat hizmetlerinde bir elemana ihtiyaç var. Buna yönelik atölyeler açmalı ve atölyeleri buna göre düzenlemesi en temel görevi olacaktır diyelim.” şeklinde ifade etmiştir.

c) Öğretmenlerden beklentileriniz nelerdir? Sorusuna öğretmenlerin verdiği yanıtlar Tablo 4.14’de yer almaktadır.

Tablo 4.14. Meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanması adına öğretmenlerden beklentiler

Görüşler	f
Özel eğitim alanında eğitim almaları	5
Kendilerini geliştirmeleri	3
Sabırlı olmaları	2
Öğrenciyi iyi tanımaları	4

Tablo incelendiğinde öğretmenlerin meslek dersi programlarının etkili bir şekilde uygulanması adına öğretmenlerden beklentilerinin özel eğitim alanında eğitim almaları, öğrenciyi iyi tanımaları, kendilerini geliştirmeleri, sabırlı olmaları şeklinde gruplandığı görülmektedir.

Özel eğitim alanında eğitim almaları ile ilgili öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö5 düşüncelerini “*Öğretmenlerden beklenti meslek öğretmenlerinin de özel eğitim konusunda daha yeterli olması gerekir. Belki hani bu okula atanan meslek öğretmenin öncesinde bir eğitim alması gerekebilir hizmet içi eğitimle belki halledilebilir bir şey olabilir. Hani farkında olup gelmeleri daha iyi olur. Ben oraya gideceğim neyle karşılaşacağım nelerle karşılaşabilirim ne yapmam gerekir? Bu yönde bir şeyler yapılabilir.*” şeklinde ifade ederken, Ö12 düşüncelerini “*Şimdi ben açıkçası özel eğitimciyim ama meslek derslerine girdiğimde mesleğe dair bilgilerim çok kısıtlı ve sınırlı. Öğretmenlerden öğreniyorum bir şeyler ama mesela meslek hocaları da özel eğitimle ilgili teorik açıdan çok bilgi eksiklikleri var. Çocuklara karşı nasıl davranacaklar, işte öğretim yöntemleri nelerdir? Bu yöntemler hakkında bilgi sahibi olmadıkları için bazı beceriyi öğretmekte zorlanıyorlar. Bence biraz engellilik engel türleri nasıl yaklaşılmalı bu gibi konularda ekstradan bir hizmet içi eğitime ihtiyaçları varmış gibi görünüyor bana.*” şeklinde ifade etmiştir.

Öğrenciyi iyi tanımaları ile ilgili cevap veren öğretmen ifadelerine baktığımızda Ö6 “*Hocam meslek dersleri programının etkin bir şekilde uygulanabilmesi adına öğretmenlerin de yine demin söylemiştim aslında ilk dikkat etmesi gereken şey öğrenciyi çok iyi bir şekilde tanıyabilmek.*” ifadesini kullanırken, Ö8 “*Öğretmenlerde yani çocukların ihtiyaçlarına göre bence onları yönlendirmeli yani takip etmeli. İşte onları gelişimlerini kontrol etmeli. Gelişim düzeylerine göre onları bir seviyeye taşımaya gayret etmeli.*” ifadesini kullanmıştır.

Öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri gerektiğini belirten öğretmen düşüncelerine baktığımızda Ö2 düşüncelerini “*Öğretmenlerden beklentim, öğretmen kendini her zaman geliştirmeli, araştırmalı, okumalı. Her zaman bir adım işini yaptığının bir adım ileriye götürebilmeli. Öğrenciye her zaman nasıl daha yararlı olabilirim öğrenciye nasıl daha fazla bir şeyler katabilirim düşünerek hareket etmeli.*” şeklinde ifade etmiştir.

d) Bakanlıktan beklentileriniz nelerdir? sorusuna öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 4.15' de yer almaktadır.

Tablo 4.15. Meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanması adına bakanlıktan beklentiler

Görüşler	f
Meslek dersi öğretmenlerinin özel eğitim alanında eğitilmesi	1
Programın öğrencilere uygun hazırlanması	1
Okul ziyaretleri yapılması	2
E-KPSS sorularının düzenlenmesi	1
Kaynak kitap temini	2
İstihdam alanlarının genişletilmesi	4
Fiziki şartların iyileştirilmesi	4

Tablo incelendiğinde öğretmenlerin meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanması adına bakanlıktan beklentilerinin yedi farklı grupta toplandığı görülmektedir. Öğretmen yanıtları incelendiğinde dört öğretmenin istihdam alanlarının genişletilmesi, dört öğretmenin fiziki şartların iyileştirilmesi, iki öğretmenin okul ziyaretleri yapılması, iki öğretmenin kaynak kitap temini, bir öğretmenin meslek dersi öğretmenlerinin özel eğitim alanında eğitilmesi, bir öğretmenin programın öğrencilere uygun hazırlanması, bir öğretmenin de EKPSS sorularının düzenlenmesi yönünde olduğu görülmektedir.

İstihdam alanlarının genişletilmesi ile ilgili öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö7 “İstihdam alanlarının genişletilmesi.” şeklinde ifade ederken, Ö12 düşüncelerini “Mesela meslek içinde kendi özel alanımız içinde bence istihdamla alakalı daha fazla söz söyleme yetkisine sahipler ama söz söylenmiyor. Bununla ilgili özel bir çalışma yapmalılar çünkü bu bambaşka bir konu. Bu eğitim hakkı değil sağlık sorunu değil bu istihdam iş hayatına atılmaları. Çünkü engelli sayısı her geçen gün artıyor. Sebebi bilinmedik bir şekilde büyük bir sorun var. Bence bununla ilgili özel bir birim kurulmalı ve etkili bir şekilde çalışılması gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

Fiziki şartların iyileştirilmesi ile ilgili öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö10 düşüncelerini “*Öğrencilerimizin daha rahat çalışabileceği ya da daha rahat ders işleyebileceği sınıflar istiyoruz aslında. Sınıflarımızın öğrencilerimizin rahat edeceği şekilde düzenlenmesi ve donanımlarının artırılması aynı şekilde atölyelerinde donanım ve malzemelerin artırılması özet olarak öğrenciler için yeterli bir ortam sağlanması diyebiliriz*” şeklinde ifade ederken, Ö14 düşüncelerini “*Yani meslek dersi programının etkin bir şekilde uygulanabilmesi adına kesinlikle ödenek bizim en büyük sıkıntımız. Şöyle bir şey var. Biz iş uygulama dersinde mesela soyut şeyler çalışmıyoruz. Bu bir Matematik ve ya Türkçe değil. Tahtaya çıkıp ders anlatmazsın ya da kalem kağıt verip öğrenciye resim çiz diyemezsin somut bir şey çıkarıyoruz biz. Somut bir şey çıkarmamız için bişeylere ihtiyacımız var. Yani bir malzemeye malzemelere ihtiyacımız var..... Şahsen ben çok zorlanıyorum. 5 yıldır bu meslekteyim 5 yıldır çektiğim tek sorun bu maddiyat, malzeme sıkıntısı. Malzeme olmadan bu derste hiçbir şey yapamazsın. Mecbursun öğrenciye bir şey göstermeye ve bir ürün elde etmeye. Bu yüzden devlet ciddi anlamda bence ayrı bir ödenek sağlamalı. Meslek branşlarına yiyecek, içecek, el sanatları, tekstil hepsi için de geçerli.”* şeklinde ifade etmiştir.

Okul ziyaretleri yapılması ile ilgili öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö14 düşüncelerini “*Bakanlıktan bize desteklemeleri yaptığımız ürünlere görebilmeleri incelemelerimizin bizzat gelip bizi görmeleri. Mesela yaptığımız ürünler nelerdir, neler yapabiliyoruz. Çünkü çocuklar yaptıkları şeylerden hani bir şey yapabilme duygusu onlarda çok önemli mutlu oluyorlar. Bu mutluluğunu paylaşmak.*” şeklinde belirtmiştir.

Kaynak kitap temini ile ilgili öğretmen görüşlerine baktığımızda Ö6 E-KPSS için kaynak kitap eksikliğini “*..... Türkçe, Matematik ve Sosyal Hayat için diğer taraftan Bakanlık kendi öğretim programına göre kaynak hazırladığı için ama sorularda çok farklı olduğu için kaynak bulamıyoruz ve tüm derslerde biz kendi kaynağımızı kendimiz oluşturuyoruz. Bu ekpss yönelik uygun kaynak hazırlanmasında yine bakanlığın bence üzerinde durması gereken bir konu.*” şeklinde ifade ederken, Ö13 dersin işlenişinde kullanmak için kaynak kitap eksikliğini “*Mesela bakanlıktan şöyle bir beklentim var benim. Ben işlediğim konuya vakfım. Ama oldu ya başka bir okula gittim geldim. Kendi bölümüm birkaç branştan oluşuyor. Dokuma desinatörlüğü değil de baskı boyaya girmem gerekti benim bölümüm içinde var. Modüllerimiz var ama*

bize kaynak olabilecek basılı bir kitabımız yok. Özellikle bu çocuklara yönelik bu çocuklara ders anlatım aşamasında ne tür yolları rahatça takip edebileceğimiz yazılı bir kaynağımız olsa nolur bana rehber olur o..... Bana bir önderlik edebilecek bir rehber kitap ya da ders kitabı tarzında bir şeyimiz olsa çok çok daha iyi olacağını düşünüyorum” şeklinde ifade etmiştir.

V. BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu araştırma, özel eğitim meslek okullarında verilen eğitimin öğrencilerin meslek kazanımına etkililiğiyle ilgili öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacıyla yürütülmüştür. Araştırmada öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacıyla 11 soru sorulmuştur. Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular alan yazın ile karşılaştırılarak tartışılmıştır. Tartışma sonucunda araştırmanın sonuç ve önerilerine yer verilmiştir.

Özel eğitim meslek okulunda çalışan öğretmenlerin okullarda öğrencilere yönelik açılan sekiz farklı atölyeden bahsettikleri görülmüştür. Yenilenen özel eğitim meslek programına bakıldığında birbirinden farklı 18 alan olduğu görülmektedir. Öğretmenler atölyeler açılırken çevredeki iş imkanına göre atölye açıldığını belirtmişlerdir. Gündoğdu (2010) adlı çalışmasından elde edilen sonuç öğretmenlerin zihin yetersizliği olan bireylere öğretilecek becerilerde iş alanlarının belirlenip ona göre beceriler kazandırması gerektiği yönünde olmuştur. Bu araştırmanın sonucu yapılan araştırmayla paralellik göstermektedir. Zihin yetersizliği olan bireylerin istihdam edilebilmesi için iş fırsatları göz önünde bulundurularak atölyeler açılması ve bu atölyelerde mesleki beceriler kazanması gerekmektedir.

Öğretmenlerin meslek dersi programlarının amaçlarına ilişkin düşünceleri değerlendirildiğinde öğretmenlerin amaçların öğrencinin düzeyine uygun ve meslek edinmek için gerekli amaçlar olduğu yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. Öğretmenlerin meslek dersi programlarının içeriğiyle ilgili düşüncelerine bakıldığında öğretmenlerin yarısının olumlu görüş diğer yarısının da olumsuz görüş belirttikleri görülmüştür. Özel eğitim meslek okulu programının içeriğiyle ilgili olumlu görüş bildiren öğretmenler program içeriğinin mesleki beceriler edinmek için yeterli düzeyde

olduğunu belirtirken, olumsuz görüş bildiren öğretmenler programın içeriğini yetersiz bulmuş ya da geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Özel eğitim meslek okulunda tüm sınıf düzeylerinde haftada 15 saat Kişisel ve Mesleki gelişim dersi verilmektedir. Bunun dışında her sınıf düzeyi için haftada bir saat İş Eğitimi ve Meslek Ahlakı dersi verilmektedir. Özel eğitim meslek okulunda çalışan öğretmenlerin meslek dersi ders saatleri hakkındaki düşüncelerine bakıldığında ders saatlerini yeterli buldukları görülmektedir.

Öğretmenlerin meslek dersi öğretiminde karşılaştıkları problemlerle ilgili düşüncelerine bakıldığında öğrenciden kaynaklı ve donanım kaynaklı problemler yaşadıkları görülmektedir. Öğrenci kaynaklı problemlerin; öğrencilerin atölyeye uygun olmaması, öğrenci sayısının fazla olması, çoklu yetersizlik ve öğrencilerin bireysel eğitime ihtiyaç duyması yönünde olduğunu belirtmişlerdir. Balta (2017) zihin engelli bireylere orta öğretim düzeyinde verilen meslek eğitiminde yaşanan sorunlar adlı çalışmada özel eğitim meslek okulunda bulunan öğrenci sayısının fazla olmasının öğrencilerin meslek öğreniminde yeterince pratik yapamaması ve bundan dolayı beceriyi öğrenemediği sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma yapılan çalışmanın sonucuyla örtüşmektedir. Donanım kaynaklı problemlerin; malzeme eksikliği, bina eksikliği ve ortamın güvenli olmaması yönünde olduğu görülmektedir. Balta (2017) yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin materyalleri yeterli bulmadığı yönündeki sonuç bu çalışmanın sonucuyla paralellik göstermektedir. Özel gereksinimi olan bireylerin mesleki eğitiminde öğrencilerin gereksinimleri doğrultusunda eğitim ortamının düzenlenmesi, gerekli materyallerin temin edilmesi ve atölye çeşitliliği sağlanması öğrencilerin meslek kazanımına katkı sağlayacaktır.

Öğretmenlerin öğrencilerin işe geçiş süreci ile ilgili bilgilendirme çalışmaları hakkındaki düşünceleri değerlendirildiğinde bilgilendirme çalışması yaptıkları görülmektedir. Öğretmenlerin bilgilendirme çalışmalarında yer verdikleri konular staj süreci, işe geçiş süreci, iş yerinde uyulması gereken kurallar şeklindedir. Araştırma bulguları Sönmez, 2017; Baran ve Cavkaytar, 2007; Güneş ve Akçamete, 2014; Gülsen, Ergenekon ve Batu, 2007 yaptıkları çalışmalarda öğretmenlerin öğrencilere meslek seçimi, iş ve iş yerinde uyulması gereken kurullarla ilgili bilgilendirme çalışması yapmaları yönünde elde edilen bulgular ile örtüşmektedir. Özel eğitim meslek okulu

meslek programlarında yer alan Kişisel ve Mesleki Gelişim dersi amaçlarına bakıldığında dört yıl süresince öğrencinin iş ortamında uyması gereken kurallar, iş hazırlık becerileri, iş güvenliği konularında eğitim almaları gerektiği belirtilmiştir. Ancak görüşme yapılan öğretmenlerden bilgilendirme çalışması yapmadığını belirten öğretmenlerin bu dersin amaçları doğrultusunda dersi uygulamadıkları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Öğretmenlerin zihin yetersizliği olan öğrencilere meslek kazandırmada okulun sahip olduğu donanımlarla ilgili düşüncelerine bakıldığında hemen hemen öğretmenlerin yarısının okulun donanımlarını yeterli bulduğu görülmektedir. Olumsuz görüş bildiren öğretmenler ise atölye sayısı ve çeşitliliğinin artırılması ve malzeme eksikliğinin giderilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular Uçar, 2016; Balta, 2017; Sönmez, 2017; Batu, 2007 çalışmalarından elde edilen materyal eksikliği, atölyelerin sınırlı sayıda olması bulguları ile paralellik göstermektedir.

Öğretmenlerin zihin yetersizliği olan öğrencilerin çalışabileceği işlerle ilgili düşüncelerine bakıldığında zihin yetersizliği olan bireylerin çoğu iş alanında çalışabileceği yönünde olduğu görülmektedir. Gündoğdu, 2010 ve Coşgun Başar, 2010 çalışmalarında elde ettikleri bulgular zihin yetersizliği olan bireylerin sınırlı meslek alanında çalışabileceği yönündedir. Ancak bu araştırmada öğretmenler zihin yetersizliği olan bireylerin birçok meslek alanında çalışabileceklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra okullarda yer alan atölye çeşitliliğinin artırılması, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre atölye seçiminin sağlanması bunun yanı sıra ailelere bu süreci gözlemleme imkanı verilmesi öğretmen ve ailelerin zihin yetersizliği olan bireylerin yapabilecekleri konusunda daha fazla beklentiye sahip olmalarını sağlayacaktır.

Öğretmenlerin zihin yetersizliği olan öğrencilerin iş sahibi olmasını kolaylaştıracak beceriler ile ilgili düşüncelerine bakıldığında meslek dersleri, bağımsız yaşam becerileri dersleri ve meslek ahlakı dersleri yönünde cevaplar verdikleri görülmektedir. Araştırma bulguları Landmark, Ju ve Zhang, 2010; Carter, Auistin ve Trainer, 2012 çalışmalarda zihin yetersizliği olan öğrencilerin bağımsız yaşam becerileri, sosyal beceriler ve mesleki becerilere yönelik aldıkları eğitimin iş sahibi olmalarını kolaylaştırması yönünde elde ettikleri bulgularla paralellik göstermektedir.

Zihin yetersizliği olan bireylerin çalıştıkları iş yerlerinde kalıcılığını sağlamak için meslek becerileri dışında iş ortamına uyum sağlamasını kolaylaştıracak sosyal yaşam ve toplumsal yaşam becerileri de önem göstermektedir.

Öğretmenlerin zihin yetersizliği olan bireylerin istihdam edilecekleri alana uygunluğuyla ilgili düşünceleri incelendiğinde öğrencilerin istihdam edilecekleri alan için yeterli olduğu şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Araştırma bulguları Koçak, 2016 alışması ile paralellik gösterirken Gündoğdu, 2010 ve Balta, 2017' nın çalışmalarıyla paralellik göstermemektedir. Bu durumun sebebi zihin yetersizliği olan bireylerin okullarda aldıkları mesleki eğitim ve o bölgelerdeki iş alanlarının örtüşmemesi olabilir. Zihin yetersizliği olan bireylerin okullarda aldıkları mesleki eğitime göre istihdam edilmeleri gerekmektedir.

Öğretmenlerin zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdamı ile ilgili yapılacak çalışmalar hakkındaki düşünceleri incelendiğinde işverenlerin tutumlarının değiştirilmesi, engelli birey için ayrılan kontenjanların arttırılması, E-KPSS' de düzenlemeler yapılması, atölye çeşitliliğinin arttırılması, özel sektör ve devlet kurumlarıyla işbirliği sağlanması gerektiği ifade ettikleri görülmektedir. Sönmez, 2017; Grsel, Ergenekon ve Batu, 2007; Uçar, 2016 çalışmalarından elde ettikleri işverenlerin tutumlarının değiştirilmesi, engelli bireyler için ek kontenjanlar açılması, farklı atölyelerin açılması ile ilgili bulgular bu araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir.

Öğretmenlerin ailelerden beklentilerine yönelik düşünceleri incelendiğinde verdikleri yanıtların eğitim sürecine katılmaları, çocuklarıyla ilgili gerçekçi beklentilerde bulunmaları ve ğretmen veli işbirliğinin sağlanması yönünde olduğu görülmektedir. Araştırma bulguları Uçar, 2016; Landmark, Ju ve Zhang, 2010; Balta, 2017 çalışmalarda elde ettikleri ğretmen veli iş birliğinin sağlanması, geçiş sürecinde ailenin rolü, ailelerin çocuklardan gerçekçi beklentilerde bulunmalarına yönelik bulgular ile paralellik göstermektedir.

Öğretmenlerin okul idaresinden beklentilerine yönelik düşünceler verdikleri cevapların materyal desteği sağlanması ve istihdam alanına uygun atölyeler açılması yönünde olduğu görülmektedir. Uçar (2016), yaptığı araştırmada öğretmenlerin okul

idaresinden farklı atölye açılmasına yönelik elde ettiği bulgu bu araştırmanın istihdam alanına uygun atölyeler açılması bulgusuyla benzerlik göstermektedir.

Öğretmenlerin diğer öğretmenlerden beklentilerine yönelik düşüncelerine bakıldığında verdikleri yanıtların özel eğitim alanında eğitim almaları, öğrencileri iyi tanımaları ve kendilerini geliştirmeleri yönünde olduğu görülmektedir. Araştırma bulguları Uçar, 2016; Balta, 2016; Özdemir, 2008 çalışmalarda elde ettikleri öğretmenlerin kendilerini geliştirmeleri, özel eğitim alanında eğitim almaları bulgularıyla paralellik göstermektedir. Zihin yetersizliği olan bireylerin eğitiminde öğrencilerin özelliklerine uygun olarak birçok yöntem ve teknik kullanılmaktadır. Meslek dersi öğretmenlerinin bu yöntem ve teknikler ile ilgili alacağı eğitimler mesleki eğitim sürecini daha verimli hale getirecek ve öğrencilerin özelliklerine uygun eğitim alma olanağı sağlayacaktır.

Öğretmenlerin bakanlıktan beklentilerine yönelik düşüncelerine bakıldığında verdikleri yanıtların istihdam alanlarının genişletilmesi ve fiziki şartların iyileştirilmesi yönünde olduğu görülmektedir. Araştırma bulguları Uçar, 2016 ve Gürsel, Ergenekon ve Batu, 2007' nun çalışmalarında elde ettikleri fiziki şartların iyileştirilmesi ve ek kontenjanları açılmasına yönelik bulgularla paralellik göstermektedir. Ancak öğretmenlerin kontenjanın artırılmasına yönelik beklentileri olmasına rağmen zihin yetersizliği olan bireylerin kamu kurumlarında istihdam edilme oranlarının yıllar geçtikçe azalması bu bulguyla tezat bir durum oluşturmaktadır.

5.2.Sonuç

Özel Eğitim Meslek Okulu'nda verilen mesleki eğitimin öğrencilerin meslek kazanımına etkisinin incelendiği çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Özel eğitim meslek okullarında açılacak 18 farklı atölyeden çevredeki iş imkanları doğrultusunda sekiz atölye açıldığı görülmüştür. Meslek dersi programlarının amaçlarının öğrenci düzeyine uygun ve meslek edinmek için gerekli amaçlar olduğu görülmüştür. Meslek dersi programlarının içeriğinin yeterli olduğu görüşünün yanı sıra geliştirilmesi gerektiği olgusuna ulaşılmıştır. Meslek dersi ders saatlerinin mesleki

becerileri kazandırma için yeterli olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin meslek dersi öğretiminde öğrenci kaynaklı; öğrencilerin atölyeye uygun olmaması, öğrenci sayısının fazla olması ve öğrencilerin çoklu yetersizliği; donanım kaynaklı; malzeme ve bina eksikliği gibi problemlerle karşılaştığı görülmüştür. Öğretmenlerin işe geçiş ile ilgili olarak staj süreci, işe geçiş süreci ve iş yerinde uyulması gereken kurallarla ilgili bilgilendirme çalışmaları yaptıkları görülmüştür. Öğretmenlerin yarısının meslek kazandırma süreci için okulun donanımlarını yeterli bulduğu diğer yarısının atölye sayısının artırılması ve malzeme eksikliğinden kaynaklı yetersizlikler olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Zihin yetersizliği olan bireylerin birçok iş alanında çalışabileceği; meslek dersleri, bağımsız yaşam dersleri ve meslek ahlakı derslerinin iş sahibi olmasını kolaylaştıracak beceriler olduğu ve mezun olan öğrencilerin istihdam edilecekleri alan için yeterli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Zihin yetersizliği olan bireylerin istihdam süreci ile ilgili olarak yapılacak çalışmaların; E-KPSS' de düzenleme yapılması, özel sektör ve devlet kurumlarıyla işbirliği sağlanması ve atölye çeşitliliğinin artırılması yönünde olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin ailelerden beklentilerinin, öğrenciye dair gerçekçi beklentiler içinde olmaları ve öğretmen veli işbirliğinin sağlanması olduğu; okul idaresinden beklentilerinin, materyal desteği sağlanması ve istihdam alanlarına uygun atölyeler açılması olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra öğretmenlerden beklentilerinin, özel eğitim alanında kendilerini geliştirmeleri ve öğrenciyi iyi tanımaları olduğu; bakanlıktan beklentilerinin ise istihdam alanını genişletmek ve fiziki şartların iyileştirilmesi olduğu görülmüştür.

5.3.Öneriler

Araştırma sonucunda uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur:

5.3.1.Uygulamaya Yönelik Öneriler

- 1)İldeki iş alanları analizleri belirlenip iş imkanlarına göre atölye çeşitliliği artırılabilir.

- 2)Öğrenci sayısı göz önüne alınarak atölye sayısı arttırılmalı ve atölyelerde ihtiyaç olunan materyallerin temin edilmesi sağlanabilir.
- 3)Öğrencilerin işe geçiş süreci ile ilgili olarak öğrenciler, aileler ve işverenler okul tarafından oluşturulan bir ekip sistematik olarak bilgilendirme çalışmaları yapabilir.
- 4)Özel eğitim meslek okullarında özel eğitim alan mezunlarının çalışması ve meslek öğretmenlerinin özel eğitim konusunda eğitim almaları sağlanabilir.
- 5)Öğretmen, aile ve okul arasında iş birliği sağlamak adına aile eğitimleri ve ev ziyaretleri yapılabilir.
- 6)Özel eğitim meslek okulunda yer alan öğretmenler istek ve ihtiyaçları doğrultusunda hizmet içi eğitimler almaları sağlanabilir.

5.3.2.İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

- 1)Araştırma 15 öğretmen ile İstanbul iline bağlı Özel eğitim meslek okullarında gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularının genellenebilirliğini arttırmak için farklı illerde daha fazla sayı katılımcı ile araştırmalar yapılabilir.
- 2)Ailelerin mesleki eğitim sürecinden beklentilerine yönelik araştırmalar yapılabilir.
- 3)İşverenlerin mesleki eğitim sürecinden beklentilerine yönelik araştırmalar yapılabilir.
- 4)Zihin yetersizliği olan öğrencilerin mesleki eğitim sürecinden beklentilerine yönelik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- 657 Sayılı Devlet Memurluğu Kanunu (1965). Resmi Gazete, 12056, 23.07.1965.
- Allen, K., Burke, R., Howard, M., Wallace, D., ve Bowen, S. (2012). Use of audio cuing to expand employment opportunities for adolescents with Autism Spectrum Disorders and Intellectual Disabilities. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 42(11), 2410- 2419.
- Aslan, Y. ve Eratay, E. (2009). Zihin engelli bireylere kumaş üzerine çizilen desene pul işleme becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(2), 15-34.
- Avcıoğlu, H. (2012). Zihin yetersizliği olan çocuklara sosyal beceri kazandırmada işbirliğine dayalı öğrenme ve drama yöntemlerinin etkililiği. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 110-125.
- Balta, M. (2017). *Zihin Engelli Bireylere Orta Öğretim Düzeyinde Verilen Mesleki Eğitimde Yaşanan Sorunlar*. İstanbul Zaim Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ortak Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Baran, N. ve Cavkaytar, A. (2007). İşverenlerin Zihin Engelli Bireylerin İstihdamlarına İlişkin Görüş ve Önerileri. *İlköğretim Online*, 6(2), 213-225.
- Bereznak, S., Ayres, K.M., Mechling, L. C. Ve Alexander, J.L. (2012). Video self-prompting and mobile technology to increase daily living and vocational independence for students with autism spectrum disorders. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 24:269-285.
- Carter, E.W., Austin, D. ve Trainer, A.A. (2012). Predictors of postschool employment outcomes for young adults with severe disabilities. *Journal of Disability Policy Studies*, 23(1) 50–63.
- Chan, M. ve Chadsey, J.G. (2006). High school teachers' perceptions of school-to-work transition practices in taiwan. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 41(3), 280-289.

- Coşgun Başar, M. (2010). *Özel gereksinimi olan bireylerin okul hayatından iş hayatına geçiş becerilerinin anne-baba görüşlerine göre belirlenmesi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çolak, Ü. ve Hergüner, B. (2016). Zihin Engellilerin İstihdamı ve Korumalı İşyeri Projesinin İşverenler Açısından Uygulanabilirliği: Trabzon Örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2436-2455.
- Değirmenci, H. (2010). *Zihin yetersizliği olan bireylere otel kat hizmetleri becerilerinin öğretiminde videoyla model olma stratejisinin etkililiği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Demir, İ. (2016). *Engellilerin Mesleki Eğitimi Ve İstihdamı Kapsamında İşkur'un Rolü Ve Etkinliği*. Ankara: Çalışma ve sosyal güvenlik bakanlığı Türkiye iş kurumu genel müdürlüğü.
- Eripek, S. (2002) *Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Özel Eğitim* (Eds. Eripek, S.) *Özel Eğitim* (1-14). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları.
- Eripek, S. (2005). *Zeka Geriliği*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Genç, Y. ve Çat, G. (2013). Engellilerin İstihdamı ve Sosyal İçerme İlişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(1), 363-393.
- Gilson, C.B. ve Carter, E.W. (2016). Promoting social interactions and job independence for college students with autism or intellectual disability: a pilot study. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46, 3583–3596.
- Gomes-Machado, M.L., Santos, H.L., Schoen, T. ve Chiari, B. (2016). Effects of vocational training on a group of people with intellectual disabilities. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 13(1), 33-40.
- Gönülaçan, A. (2016). *Türkiye'de Engelli İstihdamı Ve İşverenlerin Engelli İstihdamına Yönelik Tutumları: Trabzon Örneği*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Gündoğdu, A. (2010). *Bir İlköğretim Okulu Ve İş Okulunda Çalışan Okul Yöneticisi Ve Öğretmenlerin Zihin Engelli Bireylerin İşe Yerleştirilmelerine İlişkin Görüşleri*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- Güneş, N. ve Akçamete, G. (2014). Özel gereksinimi olan bireylerin mesleki istihdamı çorum ili örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 15(3), 1-15.
- Gürsel, O., Ergenekon, Y. ve Batu, S. (2007) Gelişimsel geriliği olan bireylere okuldan işe geçiş becerilerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmenlerin ve yöneticilerin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 61-85.
- Hallahan, D.P. ve Kauffman J.M. (2006) *Exceptioan Learners: Introduction to Special Education*. Boston: Allyn&Bacon.
- Harris, J. (2006). *Intellectual Disability Understanding Its Development, Causes, Classification, Evaluation, and Treatment*. New York: Oxford University Press.
- Heron, R. ve Murray, B. (2003). *Assisting Disabled Persons in Finding Employment A Practical Guide*, International Labour Office.
- Heward, W. L. (2003). *Exceptional Children*. (Yedinci basım). New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Karabulut, A. ve Yıkmış, A. (2010). Zihin engelli bireylere saat söyleme becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(2), 103-113.
- Kim, R. ve Dymond, S.K. (2010). Special education teachers' perceptions of benefits, barriers, and components of community-based vocational instruction, *Intellectual And Developmental Disabilities*, 48(5), 313-329.
- Kirk, S., Gallagher, J.J., Coleman, M.R. ve Anastasiow, N. (2012). *Educating Exceptioanal Children* (Onikinci basım). Boston: Houghton Miffl in Harcourt Publishing Company.
- Koçak, E. (2006). *Zihin Engelliler İş Okullarındaki Öğretmenlerin Mesleğe Hazırlık Etkinlikleri Ve Öğrencilerin Mesleki Yeterliklerine İlişkin Görüşleri*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Landmark, L.J., Ju, S. ve Zhang, D. (2010). Substantiated best practices in transition: fifteen plus years later. *Career Development for Exceptional Individuals*, 33(3), 165-176.

- Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, (2017) 06.03.2019 tarihinde https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/08151328_meb_istatistikleri_organ_e_gitim_2016_2017.pdf adresinden alındı.
- Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, (2018) 06.03.2019 tarihinde https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/06123056_meb_istatistikleri_organ_e_gitim_2017_2018.pdf adresinden alındı.
- MEB (2013). *Mesleki Eğitimde Bütünleştirme Uygulamaları* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- MEB (2015) *Zihin Engelliler*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- MEB (2017) *Zihin Yetersizlik ve Kaynaştırma* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- MEB (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. Resmi Gazete, 30471, 07.07.2018.
- Ofoegbu, N.E. ve Azarmsa, R. (2010). Impact of the special education vocational education program (Vep) on student career success. *International Journal Of Special Education*, 25(2), 34-46.
- Öz, C.S. ve Orhan, S. (2012). Özürlü İstihdam Yöntemlerinin Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 3(2), 36-48.
- Özdemir, S. (2008). *Türkiye’de Hafif Düzeyde Zihin Engelli Bireylere Meslek Edindirme Ve İstihdamlarına İlişkin Politikaların Değerlendirilmesine Yönelik Yönetici, İşveren Ve Veli Görüşleri*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, Ş. ve Gürsel, O. (2006). Zihin yetersizliği olan öğrencilere fotokopi çekme becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7(2), 29-45.
- Özokçu, O. (2010). Zihin yetersizlik, görme yetersizliği, işitme yetersizliği (Eds. Diken, İ.H.) *İlköğretimde Kaynaştırma* (55-87). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Pickens, J. L. ve Dymond, S.K. (2015). Special education directors’ views of community-based vocational instruction. *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities*, 39(4), 290-304.

- Savucu, Y. ve Biçer, S.Y. (2008). Zihin engellilerde fiziksel aktivitelerin önemi. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*, 1(2), 117-122.
- Schalock, R.L. (2007). *User's Guide: Mental Retardation : Definition, Classification, and Systems of Supports, 10th Edition : Applications for Clinicians, Educators, Disability Program Managers, and Policy Makers*. Washington, DC: American Association on Mental Retardation.
- Seyyar, A. (2000). Uluslararası boyutuyla özürlü kota sistemi. *Kamu İşletmeleri İşverenleri Sendikaları Dergisi*, 6(1), 2-15.
- Sönmez, M. (2017). *Zihin Yetersizliği Olan Bireylerin İş Yaşamına Geçiş Sürecinin İncelenmesi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Sucuoğlu, B. (2009). *Zihin engelliler ve eğitimleri*. Kök Yayıncılık, Ankara.
- Şen, M. (2018). Türkiye’de engellilere yönelik istihdam politikaları: sorunlar ve öneriler. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2), 129-152.
- Taylor, R.L. ve Sternberg, L. (1989). *Exceptional Children: Integrating Research and Teaching*. New York: Springer Science & Business Media.
- Topsakal, M. Ve Düzkantar, A. (2010). Zihin Özürlü Çocuklara Oto Yıkama Becerisi Öğretiminde Hata Düzeltmesi Yapılarak Gerçekleştirilen Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(2), 79-94.
- TÜİK (2017). 05.05.2019 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007 adresinden alındı.
- Uçar, A.S. (2016). *Zihin Yetersizliği Olan Bireylerin İstihdam Sürecinde Yer Alan Paydaşların İstihdam Sürecine Yönelik Görüş Ve Önerileri*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Ulus, L., Tuncer, N., Sözen, Ş. (2015). Mesleki eğitim, gelişim ve yeterlilik açısından meslek yüksekokullarının önemi, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 168-185.
- Vuran, S. (2005). Özel Eğitim (Eds. Eripek, S.) *Zeka Geriliği* (43-56). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Genişletilmiş 10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER**EK-1. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARACI****KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Merhaba,

Öncelikle görüşmeye zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü yüksek lisans öğrencisiyim. Yüksek lisans tez çalışması kapsamında sizinle Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi ve Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezinde verilen eğitimin öğrencilerin meslek kazanımına etkisiyle ilgili görüşme yapmak istiyorum. Bu görüşmedeki amacım Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi ve Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezinde verilen eğitimin öğrencilerin meslek kazanımına etkililiğiyle ilgili düşüncelerinizi öğrenmektir. Görüşme süresince söyleyeceklerinizin tümü gizli kalacaktır. Vermiş olduğunuz bilgiler araştırma dışında kullanılmayacak ve isminiz gizli tutulacaktır.

- Başlamadan önce söylediklerimle ilgili sormak istediğiniz bir soru var mı?
- Görüşmeyi izninizle kaydetmek istiyorum. Sizin için bir sakıncası var mı?
- Görüşmenin yaklaşık 30 dakika süreceğini tahmin ediyorum. Hazırsanız sorulara başlamak istiyorum.

Mustafa CELEP

mustafacelep@outlook.com

05445702257

Okul:

Tarih ve saat:

Görüşülen Kişinin Adı ve Soyadı:

İmza:

KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

Kendinizi tanıtır mısınız?

- a) Kaç yaşındasınız?
- b) Cinsiyetiniz nedir?
- c) Branşınız nedir?
- d) Mezun olduğunuz bölüm nedir?
- e) Kaç yıldır görev yapıyorsunuz?
- f) Kaç yıldır bu okulda görev yapıyorsunuz?

GÖRÜŞME SORULARI

1. Okulunuzda zihin yetersizliği olan öğrencilere hangi mesleki beceriler öğretiliyor?
2. Okulunuz meslek dersleri programları hakkında neler söylersiniz?
 - c) Programın amaçlarına ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
 - d) Programların içeriğinin yeterliliği ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
3. Okulunuzda verilen meslek dersleri ders saatlerini yeterli buluyor musunuz?
4. Meslek dersleri öğretiminde herhangi bir problemle karşılaşılıyor musunuz?
Karşılaşıyorsanız bunlar nelerdir?
5. Okulunuzda zihin yetersizliği olan öğrencilerinizin işe geçiş süreci ile ilgili bilgilendirme çalışmaları yapıyor musunuz? Yapıyorsanız ne tür bilgilendirme çalışmaları yapıyorsunuz?
6. Zihin yetersizliği olan öğrencilere meslek kazandırmada okulunuzun sahip olduğu donanım hakkında neler düşünüyorsunuz?
7. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin hangi işlerde çalışabileceğini düşünüyorsunuz?
8. Sizce okulda öğretilen becerilerden hangileri zihin yetersizliği olan öğrencilerin gelecekte iş sahibi olmasını kolaylaştıracak becerilerdir?
9. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdam edilecekleri alana uygunluğu ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
10. Zihin yetersizliği olan öğrencilerin istihdamı ile ilgili hangi çalışmalar yapılmasını istersiniz?
11. Meslek dersleri programlarının etkili bir şekilde uygulanması adına beklentileriniz nelerdir?
 - e) Ailelerden beklentileriniz nelerdir?

f) Okul idaresinden beklentileriniz nelerdir?

g) Öğretmenlerden beklentileriniz nelerdir?

h) Bakanlıktan beklentileriniz nelerdir?

12. Bu sorular dışında belirtmek istediğiniz başka bir şey var mı?

EK-2. Katılımcı İzin Formu

Sevgili Katılımcı,

Öncelikle araştırmama katılmayı ve bana zaman ayırmayı kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Bu form araştırmamın amacını açıklamak ve sizin bir katılımcı olarak haklarınızı bildirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Bu araştırmanın amacı Özel eğitim meslek okulunda verilen eğitimin öğrencilerin meslek kazanımına etkililiğiyle İlgili öğretmen görüşleri görüşlerinin belirlenmesidir. Bu görüşmede bu konuda söyleyeceğiniz her şeyin araştırmaya ışık tutacağına inanıyorum. Araştırma verilerinin geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak, görüşmeyi tam olarak kaydedebilmek ve görüşmenin akıcılığını bozmamak amacıyla görüşmemizin ses kaydını yapmayı planlıyorum. Kayda alınacak bu görüşme yalnızca bilimsel bir veri olarak kullanılacaktır. Görüşme sonunda verdiğiniz bilgilerden rahatsızlık duymam halinde yapılan kayıtların tümü sana geri verilecek ve araştırmada kullanılmayacaktır.

Bu görüşme sürecinde elde edilen veriler tez ile ilgili araştırmada kullanılacak. Ayrıca araştırma süresince kullanacağınız kişi ve kurum adları istemediğiniz takdirde kullanılmayacak, takma isimler kullanılacaktır. İsteddiğiniz zaman görüşmeyi kesebilir, çalışmadan ayrılabilirsiniz. Bu durumda tüm kayıtları size teslim edeceğim.

Sonuç olarak, bu sözleşme doğrultusunda çalışmama katılmayı kabul ettiğin için şimdiden teşekkür ederim. Başlamadan önce bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce, kabul etmediğiniz bir nokta ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?

Görüşmeyi, izin verirseniz yukarıda belirttiğim koşullar doğrultusunda kaydetmek istiyorum. Bunun sence bir sakıncası var mı?

EVET () HAYIR ()

Bu koşullar doğrultusunda çalışmaya katılmayı kabul ediyorum.

Ad-Soyad: İmza:

Araştırmacı

Mustafa CELEP

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

EK-3 BETİMSSEL İNDEKS

Görüşme #: 6 Görüşme Tarihi: 05.02.2019 Görüşme Saati: 16.10-16.28			
			Sayfa No:1
Betimsel İndeks	Satır no	Betimsel Veri	Yansıtma Verisi
1-27 Demografik bilgi	1	Hocam öncelikli görüşmeye zaman ayırdığınız için tekrardan teşekkür ediyorum. İsminizi Soy isminizi öğrenebilir miyim?	
	2		
	3		
	4		
	5	
	6	Yaşınız?	
	7	28	
	8	Branşınız?	
	9	Özel Eğitim öğretmeni	
	10	Mezun olduğunuz lisans programı?	
	11	Zihinsel engelliler öğretmenliği	
	12	Şuan görev yaptığınız okul?	
	13	Saadet özel eğitim meslek okulu	
	14	Bu okuldaki çalışma yılınız?	
	15	3	
	16	Mesleki deneyiminiz?	
	17	7. yılım	
	18	Peki öncelikle şunu söylemek istiyorum.	
	19	Görüşmeyi izinle kaydetmek istiyorum	
	20	sizin için sakıncası var mı?	
	21	Herhangi bir sakıncası yok.	
	22	Görüşme süresince söylediklerinizin	
	23	tümü gizli kalacaktır. Vermiş olduğu	
	24	bilgiler araştırma dışında kullanmayacak	
	25	ve isminiz gizli tutulacaktır. O zaman	
	26	sorulara başlayabilirim.	
	27	Tabi buyurun.	
31-39 Özel eğitim meslek okulunda öğretilen mesleki becerilere yönelik düşünceler	28	Okulunuzda zihinsel yetersiz olan	Görüşmeci beklenen şekilde cevap verdi
	29	öğrencilere hangi mesleki beceriler	
	30	öğretiliyor?	
	31	Okulumuzda daha çok çevredeki iş	
	32	imkanlarına göre araştırılıp ona yönelik	
	33	hangi iş imkanları var öğrencilerimizi	
	34	nereye yerleştirebiliriz buna yönelik yapılan	
	35	çalışmalar doğrultusunda atölyelerde 5 ya da	
	36	6 tane atölyemiz var. Sayıyı tam	
	37	hatırlamıyorum şuan ve orada çevredeki	
	38	istihdam olanaklarına göre mesleki	
	39	becerileri öğretmeye çalışıyoruz.	
	40	Peki okulunuz meslek dersleri	
	41	programları hakkında neler söylersiniz?	

Görüşme #: 6 Görüşme Tarihi: 05.02.2019 Görüşme Saati: 16.10-16.28			
			Sayfa No:2
Betimsel İndeks	Satır no	Betimsel Veri	Yansıtma Verisi
42-53 Öğretmenlerin meslek dersleri programları hakkındaki düşünceleri	42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53	Meslek dersleri programın içeriğini tam olarak meslek öğretmen olmadığım için bilmiyorum ama şunu söyleyebilirim. Biz genelde bireysel programlar hazırladığımız için öğrencilerimizin yeteneklerine göre performanslarına göre programları düzenleyip onların yapabilecekleri amaçları kendimize amaç olarak alıyoruz. Onun dışında yeterli içeriğe sahip ama genel olarak bilgim dahilinde onu söyleyebilirim genelde zaten analiz yapıp daha basit amaçları çalışıyoruz öğrencilerimizle.	Görüşmeci beklenen şekilde cevap verdi
56-64 Meslek dersleri ders saatlerine yönelik düşünceler	54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64	Peki okulunuzda verilen meslek dersleri ders saatlerini yeterli buluyor musunuz? Evet. Yeteri kadar zaman ayrıldığını düşünüyorum. Zaten meslek okulu olduğu için on sekiz saat atölyelere süre tanınıyor. 15 saat kadar atölye derslerinin süresi var onun dışında akademik derslerin süresi daha az. 6 7 saat kadar akademik ders işliyoruz. Yeteri kadar meslek derslerine süre tanınıyor. Hatta tam tersine akademik derslere biraz daha süre tanınabilir diye bile düşünüyorum.	Görüşmeci beklenen şekilde cevap verdi
67-89 Meslek dersi öğretiminde karşılaştıkları problemlere yönelik düşünceler	65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83	Peki meslek dersleri öğretiminde herhangi bir problemle karşılaşılıyor musunuz? Evet. Genel olarak hayır diyeyim bu soruya ama bazı durumlarda öğrencilerimiz yönlendirme yapılırken çeşitli özür gruplarından engel gruplarından farklı öğrenciler gelebiliyor. Ama bizim okulumuz biraz daha hafif düzey öğrencilere yönelik bir okul. Sadece akademik başarısı göz önünde bulundurulup okulumuza yollanıyor ama bunun yanında çoğu dersler atölye dersi olduğu için akademik başarısının yanı sıra kas becerileri ve fiziki yeterliliğine de dikkat etmek gerekiyor. Çünkü biz burada sadece Türkçe, Matematik veya Sosyal hayat dersi işlemiyoruz asıl amacımız öğrencileri uygun işlere yerleştirebilmek. Bu yüzden özellikle ramlarda yönlendirme yapılırken bizim okulumuza biraz daha iş sahibi olabilir mi ?	Görüşmeci beklenen şekilde cevap verdi

Görüşme #: 6 Görüşme Tarihi: 05.02.2019 Görüşme Saati: 16.10-16.28			
			Sayfa No:3
Betimsel İndeks	Satır no	Betimsel Veri	Yansıtma Verisi
94-118 İşe geçiş sürecine yönelik bilgilendirme çalışmaları ile ilgili düşünceler	84	veya atölyelerde uygun olarak çalışabilir mi	Görüşmeci beklenen şekilde cevap verdi
	85	bu öğrenci bunlara dikkat edilmesi gerekiyor.	
	86	Uygun öğrenci geldiği sürece meslek derslerinde herhangi bir problemle karşılaşmadan öğrenciye meslek mesleki becerileri kazandırabiliyoruz genel olarak.	
	87		
	88		
	89		
	90	Peki okulumuzu zihinsel yetersiz olan öğrencinizin işe geçiş süreciyle ilgili bilgilendirme çalışmaları yapıyor musunuz?	
	91		
	92		
	93		
	94	Evet. Bu önemli bir konu. Çünkü biz öğrenciyi işe yerleştirmek istiyoruz. Çoğu zamanda yerleştiriyoruz. Evet ama öğrenci işe yerleştikten sonra bizim görevimiz tam olarak bitmiyor. Öğrencinin işe uygun şekilde devam etmesini sağlamak, orada karşılaştığı sorunları bilmek, bunları nasıl çözüm bulabileceğini de öğrenciye öğretmek bizim temel görevlerimizden biri ve bunu işe yerleşmeden önce yapmamız gerekiyor ki işe yerleştikten sonra herhangi bir sorunla karşılaşp işten ayrılırsa öğrenci bu yerleşimi tam olarak başarılı sayamayız. O yüzden şunu yapıyoruz: Genelde öğrenciler işyerlerinde ne gibi sorunlarla karşılaşabilirler ve bu sorunlarla nasıl başa çıkabilirler. Bunların kendimizce analizini yapıp öğrenciye bu tip becerileri kazandırmaya çalışıyoruz. Bu kimi zaman iletişim becerisi oluyor kimi zaman aldığı sorumluluğu yerine getirmemek olabiliyor. Buna yönelik çalışmalar yapıyoruz ve öğrencinin hangisinde sorun yaşayacağını düşünüyorsak özellikle konu hakkında bilgilendirmeler ve çalışmalar yapıyoruz.	
	95		
	96		
	97		
	98		
	99		
	100		
	101		
	102		
	103		
	104		
105			
106			
107			
108			
109			
110			
111			
112			
113			
114			
115			
116			
117			
118			
119			
120			
121			
122			
123			
124			
125			

Görüşme #: 6 Görüşme Tarihi: 05.02.2019 Görüşme Saati: 16.10-16.28			
			Sayfa No:4
Betimsel İndeks	Satır no	Betimsel Veri	Yansıtma Verisi
123-148 Okulun sahip olduğu donanım hakkındaki düşünceler	126	atölyemiz var gibi gözüküyor aslında. Ama	Görüşmeci beklenen şekilde cevap verdi
	127	baktığımızda dışarıda birçok çeşitli iş alanı	
	128	var ve kimi zaman yetersiz kaldığını	
	129	söyleyebilirim bu atölyelerin. Ne gibi	
	130	derseniz atıyorum bi mobilya atölyemiz var,	
	131	matbaa atölyemiz var, konaklama atölyemiz	
	132	var bunun yanında el sanatları atölyemiz	
	133	var. Ama okulumuzun çevresindeki iş	
	134	imkanlarını, öğrencilerin içinde yaşadığı	
	135	çevredeki iş imkanlarına baktığımızda	
	136	özellikle biz öğrencileri hazır yemek	
	137	yerlerine yerleştiriyoruz ve hazır yiyecek	
	138	içecek hazırlama ile ilgili firmalara	
	139	yerleştiriyoruz. Veya işte giyim	
	140	mağazalarında reyonda çalışması üzerine	
141	öğrencileri yerleştiriyoruz. Bunlara yönelik		
142	atölyeler açılabilir mi evet açılabilir. Yani		
143	yeteri kadar atölyemiz var gibi gözüküyor		
144	ama iş imkanlarını göz önünde bulundurarak		
145	ekstra atölyelerin açılmasının da ihtiyaç		
146	olduğunu düşünüyorum. Veya açılan		
147	atölyeler arasında güncelleme yapılabilir		
148	aynı şekilde.		
149	Peki zihinsel yetersiz olan öğrencilerin		
150	hangi işlerde çalışabileceğini		
151	düşünüyorsunuz?		
152-169 Öğrencilerin çalışabileceği işlere yönelik düşünceler	152	Bizim öğrencilerimiz genelde rutin işlerde	Görüşmeci beklenen şekilde cevap verdi
	153	daha iyi başarı gösteriyorlar. Ona hangi işi	
	154	yapacağını söylerseniz ve çok karmaşık bir	
	155	beceri değilse o şeyi sıkılmadan 6 7 saat	
	156	boyunca yapabiliyorlar. Ne gibi işler	
	157	olabilir. Bu pizzayı kutulamak paketlemek	
	158	olabilir veya atıyorum reyonlarda	
	159	çamaşırları bozulan çamaşırları sürekli aynı	
	160	şekilde katlamak ve yerleştirmek olabilir.	
	161	Veya otellerde çamaşırların katlanması veya	
	162	çamaşır makinesine atılması. Veya yıkanan	
	163	çamaşırların asılması gibi bir rutini olan	
	164	öğrenciye çok zor gelmeyecek her türlü iş	
	165	alanında öğrencilerin başarılabilceğini	
	166	düşünüyorum. Önemli olan öğrenciye	
	167	sorumluluğunu güzel bir şekilde ifade	

Görüşme #: 6 Görüşme Tarihi: 05.02.2019 Görüşme Saati: 16.10-16.28			
			Sayfa No:5
Betimsel İndeks	Satır no	Betimsel Veri	Yansıtma Verisi
174-199 Öğrencilerin iş sahibi olmasını kolaylaştıracak becerilere yönelik düşünceler	168	etmeniz başarılı olabileceği bir işe onu yerleştirmemiz.	Görüşmeci beklenen şekilde cevap verdi
	169		
	170	Peki sizce okulda öğretilen becerilerden hangileri zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin gelecekte iş sahibi olmasını kolaylaştıracak becerilerdir?	
	171		
	172		
	173		
	174	Şimdi bizim öğrencilerimiz genelde baktığımızda bi özgüven problemi olduğunu görüyoruz ve okul hayatı ve ev hayatı dışında çok sosyal hayatın içerisinde bulunmadığını genelde görüyoruz. Yani şunu söyleyebilirim. Bağımsız yaşama hazırlayacak her türlü beceri. Bu bir yemek hazırlama becerisi de olabilir kendini temizleme, kişisel bakım, öz bakım becerileri de olabilir. Veya bunların hepsini yapıyordur ama çevresindeki insanlarla iletişime geçemiyordur. Nasıl iletişim kuracağını bilmiyordur. Böyle olduğunda genelde problem davranışlar üzerinden iletişim kurmaya çalışıyor bizim öğrencilerimiz. Bu anlamda öz bakım becerilerini ilk sıraya koyduktan sonra iletişim becerilerini ben ikinci sıraya koyarım. Çünkü çevresiyle sosyal bir şekilde hayatını sürdürmesi gerekiyor. Üçüncü olarak da mesleki herhangi bir beceriyi söyleyebilirim. Dediğim gibi öğrencinin ilgileri ve yetenekleri doğrultusunda hangi iş alanında çalışabilirse bu ilk iki amaçtan sonra o mesleki becerinin kazandırılmasını da üçüncü sıraya koyarım genel olarak.	
	175		
	176		
	177		
	178		
	179		
	180		
	181		
	182		
	183		
	184		
	185		
	186		
187			
188			
189			
190			
191			
192			
193			
194			
195			
196			
197			
198			
199			
203-242 Öğrencilerin istihdam edilecekleri alana uygunluğuna yönelik düşünceler	200	Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin istihdam edilecekleri alana uygunluğuyla ilgili düşünceleriniz nelerdir?	Görüşmeci beklenen şekilde cevap verdi
	201		
	202	Bu en önemli konu. Bu sanırım evet. Çünkü biz öğrencilere yerleştirdiğimizde şunu görüyoruz. Bir işe yerleştirdik öğrenciyi ama o iş için uygun değil. Atıyorum resepsiyonist olarak resepsiyoner olarak yerleştirdiniz	
	203		
	204		
	205		
	206		
	206		

Görüşme #: 6 Görüşme Tarihi: 05.02.2019 Görüşme Saati: 16.10-16.28			
			Sayfa No:6
Betimsel İndeks	Satır no	Betimsel Veri	Yansıtma Verisi
	208	ama iletişim becerisi iyi değil ve ya	
	209	konuşmada güçlük çekiyor veya insanlarla	
	210	olumlu ilişkiler kuramıyor. Haliyle uygun	
	211	alana yerleştirmedığınız zaman hem kendisi	
	212	sorun yaşıyor hem işyeri ondan memnun	
	213	olmuyor. O yüzden öğrenci direk iki üç ay	
	214	sonunda o işten çıkabiliyor. Veya bunun tam	
	215	tersi el becerileri iyi olan bir öğrenciyi ama	
	216	iletim becerisi olmayan öğrenciyi yine	
	217	yanlış yere yönlendirirseniz işinden sorunlar	
	218	yaşayıp ayrılabilir. Öğretmenin şunu	
	219	yapması gerekiyor bu No:ktada. Yani biz	
	220	öğretmenlerin şunları yapması gerekiyor:	
	221	Öğrenciyi çok iyi bir şekilde tanıyor	
	222	olabilmemiz lazım. Neleri iyi yapabiliyor	
	223	öğrencinin güçlü yanları neler, hangi	
	224	alanlarda bu öğrenci gerçekten iyi ve	
	225	çalışabilir düzeyde ve çalıştığı işte hangi	
	226	becerilere ihtiyaç duyacak. Tamam iyi	
	227	yönlerini biliyoruz. Bu şu No:ktaları iyi	
	228	yapıyor ama çalıştığı işte o güçlü yanları	
	229	yeterli olacak mı? Yok yeterli değilse ekstra	
	230	beceriler varsa sadece o becerileri tespit	
	231	edip sadece o becerilere yönelik eğitimler	
	232	vermemiz gerekiyor. Çünkü zaten zor	
	233	öğrenen bir öğrenciden bahsediyoruz. Ekstra	
	234	bunun yanında Türkçe matematik becerisi	
	235	çalışmak yerine meslek kazandırmasına	
	236	yönelik eksikliğini gidermeye öncelik	
	237	vermemiz gerekiyor. Kısaca şunu	
	238	söyleyelim: öğrenciyi çok iyi tanımak	
	239	gerektiriyor. Güçlü yanlarını ortaya çıkarıp	
	240	eksikleri ve çalışacağı işteki becerileri, ek	
	241	becerileri neyse onların öğretimine öncelik	
	242	vermeniz iyi olacaktır.	
	243	Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin	
	244	istihdamıyla ilgili hangi çalışmalar	
	245	yapılmasını istersiniz?	
	246	Burada okullar olarak görevimizi yeterince	
	247	yerine getirdiğimizi düşünüyorum. Çünkü	
	248	gerçekten birçok atölyede hangi meslek	

Görüşme #: 6 Görüşme Tarihi: 05.02.2019 Görüşme Saati: 16.10-16.28			
			Sayfa No:7
Betimsel İndeks	Satır no	Betimsel Veri	Yansıtma Verisi
246-286 Öğrencilerin istihdamıyla ilgili yapılacak çalışmalara yönelik düşünceler	249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290	<p>olursa olsun onların eksiklerini gidermeye yönelik çalışmalar yapıyoruz. Ama şu önemli</p> <p>biz ne kadar çalışma yapabilirsek yapabilelim, çevredeki iş sahipleri veya işte işverenler öğrenciyi kabul etmediği sürece veya onlara yönelik olumsuz bakış açısını sürdürdüğü sürece sizin öğrenciniz ne yapabiliyor olursa olsun onun bir önemi kalmıyor. Çünkü o engelli öğrenciyi birçok şey yapamaz veya benim için sorun olacaktır diye düşünüp zaten cezası olsa bile işte engelli kontenjanında çalıştırmak personel çalıştırmamanın yine de her şeyi bir kenara bırakıp ben gerekirse cezasını öderim ama yine de engelli personel çalıştırmak istemiyorum diyor. Bu anlamda işverenlere yönelik tutum değiştirme programı izlenebilir. Ve engellilerinde birçok şeyi yapabileceğini aslında bazı alanlarda Normal gelişim gösteren bireylerden çok daha iyi olduğunu demin söylemişim işte rutin işlerde Normal bireyler sıkılırken onlar hiç sıkılmadan aynı iş tekrar edebiliyorlar veya çok basit destek hizmetlerde bizim öğrencilerimizin her türlü çalışabileceğinin onlara anlatılması iyi olabilir. Bunun dışında devletin belki bir politikası olabilir. Evet belli kontenjan ayrılıyor kamuda ve özelde ama bu biraz yetersiz gibi bu kontenjan miktarının artırılması olabilir. Yani aslında bizim biraz da elimizde olmayan işverenlerin tutumu veya yeterli kontenjan ayrılmaması devlet atamalarının biraz daha sık yapılması gibi konulara öncelik verilmesi gerekiyor. Okullar bu konuda gerekli çalışmayı yapıyorlar ama karşılığını iş anlamında her zaman çok verimli olarak bulamıyorlar diyelim.</p> <p>Peki meslek dersleri programın etkin bir şekilde uygulanması adına dört aşamada</p>	Görüşmeci beklenen şekilde cevap verdi

Görüşme #: 6 Görüşme Tarihi: 05.02.2019 Görüşme Saati: 16.10-16.28			
			Sayfa No:8
Betimsel İndeks	Satır no	Betimsel Veri	Yansıtma Verisi
291-329 Ailelerden beklentilere yönelik düşünceler	291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329	Hem meslek dersleri programlarının etkili yürümesi, hem akademik problemlerini etkili yürümesi anlamında aileden şunu bekliyorum. Genelde okulla iletişimlerini çok sınırlı seviyede tutuyorlar ve okula öğrenciyi teslim ettikten sonra sadece siz veliyi kayıt yaparken görüyorsunuz. Kayıt yaparken gördünüz bir veliyi bi de onun üzerine mezuniyette belki görüyorsunuz belki göremiyorsunuz mezuniyete de katılmıyorlar. Bu anlamda okulda olan iletişimlerini öğrenciyi takip etmelerini ilk sıraya koyarım ben. Çünkü genelde tam olarak sorumluluğu okula veriyorlar ve bundan sonra öğrenci benim sorumluluğumdan benim çocuğum bile olsa benim sorumluluğumdan çıktı. Artık okulu onunla ilgilensin diye bir tutumda bulunuyorlar. O yüzden mümkün olduğu kadar ailelerin işin içine girmesini bekliyoruz. Hatta okulu sıkıştırmasını bekliyoruz. Benim çocuğuma neler öğreteceksiniz sizin okulumuzun amacı nedir? Biz buraya çocuğumuzu yolluyoruz ama meslek kazandırabilecek misiniz? gibi sıkıştırmalar bile öğretmenlere yapmasını bekliyoruz onlardan. Ama bunun tam tersi veli toplantısına bile katılmayanlar hiçbir kere çocuğunun durumu sormayan velilerle genelde muhattap oluyoruz. Bu anlamda birazda onlara verilen aile eğitim programlarıyla veya bilinç düzeylerinin artırılarak öğrencilerin gerçekten bir şey yapabileceklerini önce onların kabul etmesini sağlamak, sonra da öğrenci ve okul arasındaki veli ve okul arasındaki iletişimi arttırarak biraz daha sorumluluk sahibi olmaları tek beklentimiz diyebilirim bu anlamda.	Görüşmeci beklenen şekilde cevap verdi

Görüşme #: 6 Görüşme Tarihi: 05.02.2019 Görüşme Saati: 16.10-16.28			
			Sayfa No:9
Betimsel İndeks	Satır no	Betimsel Veri	Yansıtma Verisi
333-353 Okul idaresinden beklentilere yönelik düşünceler	330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353	<p>Meslek derslerinin programın etkin bir şekilde uygulanması adına okul idaresinden beklentileriniz nelerdir?</p> <p>Okul idaresinin bu anlamda yapması gereken ilk şey atölyeleri çevredeki iş imkanlarına göre düzenlemek olacaktır diye düşünüyorum. Çünkü meslek kazandırmak için biz atölyeleri açıyoruz ama sizin açtığınız atölyenin çevre de iş imkanı yoksa çok da bi anlamı olmuyo. Tamam biz atölyeyi açtık öğrencilere tüm beceriler öğrettik ama bakıyorum çevrede bu atölyenin öğrettiği becerilerle herhangi bir öğrenciyi işe yerleştirmiyoruz. O zaman bu çok anlamsız olacaktır. Şunu söyleyelim okul idaresi çevredeki iş olanaklarını iş imkanlarını tespit etmeli. Benim öğrencilerimin bulunduğu çevrede marangoza ihtiyaç var atıyorum mesela servis elemanına ihtiyaç var veya kat hizmetlerinde bir elemana ihtiyaç var. Buna yönelik atölyeler açmalı ve atölyeleri buna göre düzenlemesi en temel görevi olacaktır diyelim.</p>	Görüşmeci beklenen şekilde cevap verdi
356-379 Öğretmenlerden beklentilere yönelik düşünceler	354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371	<p>Peki bu konuda öğretmenlerden beklentileriniz nelerdir?</p> <p>Hocam meslek dersleri programının etkin bir şekilde uygulanabilmesi adına öğretmenlerin de yine demin söylemişim aslında ilk dikkat etmesi gereken şey öğrenciyi çok iyi bir şekilde tanıyabilmek ve çevredeki yine idare ile aynı anlamda iş imkanlarını iyice tespit edebilmek. Sizin atölyeniz çok farklı bir alanda ders öğretiyor olabilir. Bir kere açılmış olabilir ama çevreye baktığınızda veya öğrenciye baktığınızda orada öğrendiği bi becerinin ona bir şey katmayacağını düşünüyorsanız uyarlamalar yapabiliriz. Özel eğitim zaten temelini bu oluşturuyor. Sizin brsabitmüfredatınız elbette belirlenmiş bir çerçeve program var ama sizin</p>	Görüşmeci beklenen şekilde cevap verdi

Görüşme #: 6 Görüşme Tarihi: 05.02.2019 Görüşme Saati: 16.10-16.28			
			Sayfa No:10
Betimsel İndeks	Satır no	Betimsel Veri	Yansıtma Verisi
384-421 Bakanlıktan beklentilere yönelik düşünceler	372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412	<p>amaçlardan çıkartmalar yapmanız veya yeri geldiğinde ek amaçlar hazırlayarak öğrencinin performansına en üst düzeye taşımanız gerekiyor. Öğrencinin performansını çok iyi bir şekilde tespit etmeli ona göre öğretim programını uyarlayıp eğitimine bu amaçlarla devam etmelidir diyelim.</p> <p>Peki son olarak meslek dersleri programının etkin bir şekilde uygulanması adına Bakanlık'tan beklentileriniz nelerdir?</p> <p>Meslek dersleri ve atölyeler diye bakıyoruz olaya genelde ama olayın birde diğer tarafı var. E-KPSS üzerinden de biz öğrencilerimizi mesleklere yönlendirebiliyoruz ve ben özellikle burada tespit ettiğim birkaç Noktadan bahsetmek istiyorum. Müfredat eğitim programı ve ÖSYM'nin hazırladığı EKPSS soruları arasında çok ortak Nokta bulunmuyor. Hatta inanılmaz bir fark var diyelim. Bizim eğitim programımıza baktığımızda çok daha basit beceriler üzerine kurulmuş bir eğitim programımız var ama ÖSYM'nin hazırladığı e KPSS sorularına baktığımızda biraz daha zor. Öğrencilerimizin biraz daha öğretim programının üzerine çıkarak öğrenmesini gerektirecek beceriler hedef davranışlar var. Bu anlamda bunu düzenleyebilecek tek kurumun bakanlık olduğunu düşünüyorum. Ne yapılabilir eğitim programları gerekirse eğitim programının içeriği biraz daha zenginleştirilebilir veya ÖSYM ile iletişim haline geçip sorulan soruların seviyesi biraz aşağı çekilebilir. Bu ikisinin dengelenmesi gerektiğini düşünüyorum ve bu anlamda özellikle akademik dersler için biz hem programı düzenlemekle ciddi şekilde uğraşyoruz, sorulan sorular nelerdir, neler soruluyor, biz bu öğrencilere neleri</p>	Görüşmeci beklenen şekilde cevap verdi

Görüşme #: 6 Görüşme Tarihi: 05.02.2019 Görüşme Saati: 16.10-16.28			
			Sayfa No:11
Betimsel İndeks	Satır no	Betimsel Veri	Yansıtma Verisi
	413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429	<p>öğretmemiz gerekir. Türkçe, Matematik ve Sosyal Hayat için diğer taraftan Bakanlık kendi öğretim programına göre kaynak hazırladığı için ama sorularda çok farklı olduğu için kaynak bulamıyoruz ve tüm derslerde biz kendi kaynağımızı kendimiz oluşturuyoruz. Bu ekpsş yönelik uygun kaynak hazırlanmasında yine bakanlığın bence üzerinde durması gereken bir konu.</p> <p>Peki bu sorular dışında belirtmek istediğiniz başka bir konu var mı?</p> <p>Genel olarak meslek liselerine yönelik tüm konular hakkında konuştuğumuzu düşünüyorum, ekstra bir şeyden bahsetmek istemiyorum.</p> <p>Peki hocam zaman ayırdığınız için çok teşekkür ediyorum.</p>	

EK-4 MİLLİ EĞİTİM ARAŞTIRMA İZNİ

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.2159140
Konu : Anket Araştırma İzni

31.01.2019

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ'NE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: a) 26.12.2018 tarihli ve 16737 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 29.01.2019 tarih ve 1987932 sayılı oluru.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Mustafa CELEP'in "**Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi ve Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezinde Verilen Eğitimin Öğrencilerin Meslek Kazanımına Etkililiğiyle İlgili Öğretmen Görüşleri**" konulu araştırma çalışması hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması**, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Abdurrahman ENSARİ
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:
1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239

EK-5 ETİK KURUL ONAYI

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

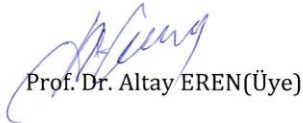
Mustafa CELEP
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Özel Eğitim ABD

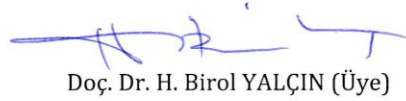
Sayın Mustafa CELEP,

“Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi ve Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezinde Verilen Eğitimin Öğrencilerin Meslek Kazanımına Etkililiğiyle İlgili Öğretmen Görüşleri” konulu araştırmanız ile ilgili olarak Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2018/99) kurulumuzun 08.05.2018 tarihli ve 2018/05 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet ERYİĞİT (Üye)

Prof. Dr. Altay EREN (Üye)

Doç. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

Av. Zuhale Demirci (Üye)

EK-6 ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Mustafa Celep
İletişim	mustafacelep@outlook.com
Doğum Yeri ve Yılı	Boyabat / 05.07.1991
Yabancı Dili	İngilizce
İlköğretim	Atatürk İlkokulu-Boyabat
Lise	Göl Anadolu Öğretmen Lisesi- Kastamonu (2005-2009)
Lisans	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Zihin Engelliler Öğretmenliği (2009-2013)
Çalışma Hayatı	1. Samsun Ceza İnfaz Kurumu (İnfaz Koruma Memuru) 2012-2014 2. Erzurum Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Öğretmen) 2014-2015 3. Namık Kemal İlkokulu Beyoğlu İstanbul (Öğretmen) 2015-Devam Ediyor

TUTANAK

Özel Eğitim Anabilim Dalı, Zihin Engelliler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Mustafa CELEP'in 14.06.2019 tarihinde yapılan tez savunmasında "Özel Eğitim Meslek Okullarında Verilen Eğitimin Öğrencilerin Meslek Kazanımına Etkililiğiyle İlgili Öğretmen Görüşleri" tez başlığının "Özel Eğitim Meslek Okulu Öğretmenlerinin Özel Eğitimde Mesleki Eğitime İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" olarak değiştirilmesinin uygun olduğuna. (14.06.2019)

Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan KARABULUT

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Nurhan CÖRA İNCE

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan TÖRET

Üye